

**T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÂLÎ (SEYYİD MUHAMMED HÜSEYNÎ)'NİN PENDNÂME TERCÜMESİ
(İNCELEME-METİN)**

Hazırlayan
Elif SÖNMEZ USTA

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç.Dr. Serkan TÜRKOĞLU

TOKAT - 2021

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Serkan TÜRKOĞLU danışmanlığında hazırlamış olduğum " Âlî (Seyyid Muhammed Hüseyinî)'nin Pendnâme Tercümesi (İnceleme-Metin)" adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

..../08/2021

Elif SÖNMEZ USTA

Elif SÖNMEZ USTA tarafından hazırlanan “**Âlî (Seyyid Muhammed Hüseyinî)’nin Pendnâme Tercümesi (İnceleme-Metin)**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 4 Ağustos 2021 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) : Doç.Dr. Serkan TÜRKOĞLU .....

Üye :Doç.Dr. Bünyamin TAŞ .....

Üye :Dr. Öğrt.Üyesi Mehmet GÜLER .....

ONAY

04/08/2021

Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Pendnâme, Klasik Fars Edebiyatı'nın ünlü şairlerinden ve mutasavvıflarından Feridüddin Attar'ın en önemli eserlerinden biridir. Birçok tercüme ve şerhe kaynaklık eden *Pendnâme*, Muhammed Bin Seyyid Muhammed El-Muhterem El-Hüseynî tarafından da "Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attar" adıyla Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Hüseyinî'ye ait olan bu eserin transkripsiyon ve incelenmesi ise tez çalışmamızın konusunu teşkil etmektedir.

Çalışmamız; giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın giriş bölümünde; *Pendnâme* ve Türk edebiyatında *pendnâme* geleneği hakkında genel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde; Feridüddin Attar'ın hayatı ve eserleri, *Pendnâme*'nin Türkçe manzum tercümeleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde; Hüseyinî'nin *Pendnâme* tercümesi, hayatı ve edebi kişiliği üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde; eserin yazılış sebebi ve tarihi hakkında bilgi verilerek; eser dil ve anlatım ve şekilsel özellikleri bakımından ele alınmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise metnin nüsha tavsifi ve metnin kuruluşuyla ilgili hususiyetlerin ardından eserin transkripsiyonlu metni sunulmuştur.

Çalışmamızın amacı; Hüseyinî tarafından *Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attar* adıyla çevrilmiş olan Feridü'ddin Attar'ın *Pendnâmesini* transkribe ederek literatüre katkı sağlamaktır.

Çalışmamız doğrultusunda yaptığımız literatür taraması sonucunda; Hüseyinî'nin adı geçen eserinin ulaşabildiğimiz tek nüshasının, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümünün nr. TY 7190'da yer aldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Pendnâme*, Feridü'ddin Attar, Hüseyinî, Tercüme

ABSTRACT

Pendnâme is one of the most important works of Feridüddin Attar, one of the famous poets and mystics of Classical Persian Literature. The Pendnâme, which has been the source of many translations and commentaries, was also written by Muhammed Bin Seyyid Muhammed El-Muhterem El-Hüseynî in the "Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Pendname". It has been translated from Persian to Turkish with the name of Attar.

Our work; It consists of an introduction and four parts. In the introduction part of our study; General information about pendnâme and pendnâme tradition in Turkish literature is given. In the first part; Information about Feridüddin Attar's life and works, and Turkish verse translations of Pendnâme are given. giving information about the reason and history of the work; The work has been handled in terms of language and expression and morphological features. In the fourth and last part, after the transcript description of the text and the features related to the establishment of the text, the transcribed text of the work is presented.

The aim of our study is to contribute to the literature by transcribing Feridü'ddin Attar's Pendnâme, which was translated as Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attar by Hüseyinî.

As a result of the literature review we conducted in line with our study; The only copy of Hüseyinî's aforementioned work that we can reach is in the Istanbul University Library, Rare Works Department no. It was found to be in TY 7190.

Keywords: Pendname, Feridü'ddin Attar, Hüseyinî, Translation

İÇİNDEKİLER

Özet	ii
Abstract.....	iii
İçindekiler.....	iv
Kısaltmalar	vi
Önsöz.....	vii
 GİRİŞ.....	 1
 BÖLÜM 1:	 5
ATTAR’IN HAYATI, ESERLERİ VE PENDNÂMESİ.....	5
1.1. Attar’ın Hayatı.....	5
1.2. Attar’ın Eserleri	7
1.3. Attar’ın Pendnâme	10
1.4. Pendnâme Attar’ın Türkçe Manzum Tercümeleri.....	13
 BÖLÜM 2:	 23
HÜSEYNÎ’NİN HAYATI.....	23
2.1. Hüseyinî’nin Edebi Kişiliği	23
2.2. Hüseyinî ve Pendnâme Tercümesi	24
 BÖLÜM 3:	 26
HÜSEYNÎ’NİN PENDNÂME TERCÜMESİNİN TANITILMASI.....	26
3.1. Eserin Adı.....	26
3.2. Yazılış Tarihi	26
3.3. Yazılış Sebebi.....	26
3.4. Nazım Şekli ve Beyit Sayısı	27
3.5. Pendnâme Tercümesinin İncelenmesi	28
3.5.1. Nazım Biçimi.....	28
3.5.2. Vezin Özellikleri.....	29
3.5.3. Kâfiye Özellikleri	33
3.5.4. Söz Sanatları	40
3.5.5. Atasözleri ve Deyimler:.....	47

3.5.5.1. Atasözleri	48
3.5.5. 2. Deyimler	49
3.5.6.Dil ve Anlatım	58
3.5.7.Ayet ve Hadis İktibasları	59
3.5.7.1.Ayet İktibasları.....	59
3.5.7.2.Hadis İktibasları	63
3.5.8.Tercüme Metodu.....	66
BÖLÜM 4:	67
TERCÜME-İ MANZUME-İ PEND-İ ATTAR.....	67
4.1.Nüsha Tavsifi	67
4.2.Metnin Kuruluşuyla İlgili Açıklamalar	67
4.3. (Transkripsiyonlu Metin)	69
SONUÇ	175
KAYNAKÇA.....	178
EKLER	184
EK-1: Orijinal Metin	184

KISALTMALAR

a.e	Aynı eser
a.g.e	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
a.g.md.	Adı geçen madde
AKM	Atatürk Kültür Merkezi
a.s.m.	Aleyhisselam
a.g.t.	Adı geçen tez
b.	Bin
bknz.	Bakınız
c.	Cilt
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
Doç. Dr.	Doçent Doktor
Hızl.	Hazırlayan
Ktp .	Kütüphane
mad.	Madde
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
nr.	Numara
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar
S.	Sayı
SBE.	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDEK ve TAS.	Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü
TDV.	Türkiye Diyanet Vakfı
Ve ark.	Ve arkadaşları
YL	Yüksek Lisans
yy.	Yüzyıl

ÖN SÖZ

Şark edebiyatının en önemli şahsiyetlerinden biri sayılan Attar, hem şairliği hem de mutasavvıf kimliğiyle kendinden sıkça söz ettirmiş; birçok şair ise onun eserlerinin ve fikirlerinin tesiri altında kalmıştır. Attar, mensur ve manzum türde eserler vermiş olmasına rağmen manzum türde yazdığı eserleri ile daha ön planda yer almıştır.

Eserlerinde tasavvufi değerleri ele alan Attar, İran Edebiyatına pendnâme geleneğini kazandıran şahsiyettir. Kendisinden sonra gelen birçok şair de onun tesirinde kalarak Attar'ın başlattığı pendnâme geleneğini sürdürmüş, üstelik pendnâme İran sınırlarını aşarak Türk ve Arap kültürlerini de etkisi altına almıştır.

Türklerin İslamiyeti kabulüyle birlikte Şark edebiyatına yönelmeleri sonucunda Türk edebiyatında tasavvufi eserlerin izi de kendini yavaş yavaş göstermeye başlamıştır. Şark kültürü klasik edebiyatımızda yer alan birçok esere hem biçim hem içerik bakımından kaynak olmuştur. Şairlerimizin en çok etkilendiği şairler arasında yer alan Attar'ın eserleri içerisinde Türk edebiyatında en çok tercüme ve şerhi yapılan eseri *Pendnâme*'dir.

Mütercim Hüseyinî tarafından *Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attar* adıyla tercüme edilmiş olan eseri ise tezimizin çalışma konusunu teşkil etmektedir. Bu çalışma, adı geçen eserin transkribe edildikten sonra hem şekil hem konu bakımından incelenmesini esas almaktadır.

Çalışmamızın girişinde pendnâmeler hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra Türk edebiyatında pendnâme geleneği hakkında genel bilgiler verilmiştir. Çalışmamızın birinci bölümünde; Feridüddin Attar'ın hayatı ve eserleri, *Pendnâme*'nin Türkçe manzum tercümeleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde; Hüseyinî'nin *Pendnâme* tercümesi, hayatı ve edebi kişiliği üzerinde kısaca durulmuştur. Üçüncü bölümde; eserin yazılış sebebi ve tarihi hakkında bilgi verilerek eserin muhteva ve şekilsel özellikleri ele alınmış ve metnin şekil ve içerik yönünden incelenmesi yoluna gidilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise metnin nüsha tavsifi ve metnin kuruluşuyla ilgili hususiyetlerin ardından eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Bu çalışma esnasında bana destek olan ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Serkan TÜRKOĞLU'na, yaptığım her işte daima yanımda olan ve desteğini her daim hissettiğim eşim Salih USTA'ya, çalışmam süresince

kendilerine vakit ayırmakta zorlandığım halde beni her zaman anlayışla ve sabırla karşılayan kızlarım Sudenur ve Süeda'ya teşekkür ederim.

Elif SÖNMEZ USTA

TOKAT-2021

GİRİŞ

TÜRK EDEBİYATINDA PENDNÂMELERE GENEL BİR BAKIŞ

Klâsik dönemlerden günümüze kadar hikmet, öğüt, nasihat ve ahlâk konularında yazılmış olan pendnâmeler, İslâm ahlâkını telkin etmek maksadıyla yazılmış nasihatları ihtiva eden, insanlara yol gösteren ve öğüt veren eserlerdir.¹ Dinî-tasavvufi ve ahlâki konuları içeren ,onları doğruya yöneltmek amacıyla yazılan bu eserler manzum ve mensur olarak kaleme alınmıştır.² Feridüddin Attar’ın aynı isimli eserinden dolayı bazı nasihatnameler,pendnâme olarak adlandırılmıştır.³ Nasihatnamelerin bir tür olarak ortaya çıkmasında İran şairi Feridüddin Attâr’ın *Pendnâme* adlı ünlü eserinin büyük bir payı bulunmaktadır.⁴

Türklerin İslamiyeti kabul etmesiyle birlikte klasik edebiyatımızda Arap ve Fars edebiyatının izleri de görülmeye başlamıştır.Ferîdüddîn Attâr,İran Edebiyatının en önemli şairlerinden biri olmasının yanı sıra Türk Edebiyatı'nda da çokça okunmuş, eserleri tercüme ve şerh edilmiş, kısacası edebiyatımız yazar ve şairlerince bir üstat olarak takip edilmiştir.⁵O kadar ki bu eser, Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak dahi okutulmuştur.⁶

İslamiyetin bir nasihat dini olması, birçok ayet ve hadiste de bu konunun sıklıkla vurgulanması dinî-tasavvufi alanda eser veren birçok şair ve müellifin bu türe yönelmesinde etken olmuştur. Peygamberimizin “Din nasihattir.”⁷ hadisinden hareketle yazılan eserlerde müelliflerin yakınlarına, devlet büyüklerine dinî,siyasi ve ahlaki öğütlerde bulunduğunu görürüz.

Türk edebiyatında ilk nasihatname örneklerini Türklerin İslam dinini kabul etmesinden sonraki dönemlerde görmekteyiz. Yusuf Has Hacib’in *Kutadgu Bilig*, Edip

¹Nimet Yıldırım, Fars Öğüt Edebiyatı, Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl: V,C. 16,ss.51-52, 2005.

²Agâh Sırrı,Levend, “Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, S.234, s.90, 1964.

³“Pendnâmeler”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yay., İstanbul 1990, c. VII, s. 241.

⁴ Mehmet Hengirmen, Güvahi, Pend-nâme, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983,s.16.

⁵Yusuf Ziya Sümbüllü, Türk-İslam Kültüründe Nasihatnâme İçerikli Eserlere Genel Bakış, Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi ,Yıl: 2, Sayı: 2, Mart ,s.3,2015.

⁶Rıdvan Canım,Divan Edebiyatında Türler,Grafiker Yayınları,s.213-2016,Ankara.

⁷ Müslim,İman,95.

Ahmet B.Yükneki'nin *Atabet'ül Hakayık*, Ahmet Yesevi'nin *Divan-ı Hikmet* adlı eserleri de bunların ilk örneklerini oluşturmaktadır.⁸

Anadolu sahasındaki ilk nasihatname örnekleri 13.yy.'da Mevlana'nın *Mesnevî'si*⁹, Yunus Emre'nin *Risâletü'n-Nushiyye'si* ve Ahmed Fakih'in *Çarhnâme'si* ile karşımıza çıkar.

14. yüzyılda görülen ilk nasihatname eserleri ise Hoca Mesud'un, Sa'dî-i Şîrâzî'nin *Bostân* adlı eserinden seçip nazmen tercüme ettiği *Ferhengnâme-i Sa'dî*'dir. Bu yüzyılda Süleyman adlı bir şair tarafından yazılan ve 203 beyitlik kısmı elde bulunan nasihatname ile¹⁰ Aydın'lı Mürîdî'nin *Pend-i Ricâl* adlı eseri de yine bu döneme ait pendnameler arasında sayılır.¹¹

Emir oğlu Pîr Mahmud'un *Bahtiyarname'si* de yine 14. yy.'da yazılmış olan ve özel adlar verilen nasihatnamelerdendir. 15.yüzyılda ise Dede Ömer Rûşenî'nin *Pendnâme'si*, Şeyh İbrahim Gülşenî'nin *Pendnâme'si*, Edirneli Sabayî'nin *Sırat-ı Müstakim* ismini verdiği eseri, Eşrefoğlu Rumî'nin ve Sinan Paşa'nın *Nasihatname'leri*, Emre'nin *Terceme-i Pend-i Attar'ı*, Devletoglu Yusuf'un *Vikayenâme'si*, Za'îfî'nin Attar'ın *Pendnâme* çevirisi olan *Kitab-ı Bustân-ı Nasâyih* i ile Sa'dî-i Şîrazi'nin *Bostan* eserinin çevirisi olan *Bâg-ı Behişt* adlı eserleri, Ahmed-i Dâî'nin 115 beyitlik *Vasiyyet-i Nûşirevan-ı Adil Be-Pusereş* isimli eseri de Türk edebiyatında çocuklar için yazılmış olan ilk nasihat kitapları arasındadır.¹² 15. yüzyıla ait olarak bilinen ilk nasihatname ise Hurûfî şairi Refîî'nin 1451 beyitlik *Beşâretnâme'si*dir.¹³ Gülşenî-i Saruhânî'nin yazdığı *Dilgüşâ* hikâyeleri ile Germiyanlı Yetimî'nin *İbâretname'si* de yine bu döneme ait nasihatnameler içerisinde yer alan örneklerdendir.¹⁴

16.yüzyılın başında adı bilinmeyen bir şair tarafından kaleme alınan *Divân-ı Günahkâr* ve *Sefernâme-i Günahkâr* adlarıyla da anılan *Nasihat-i Günahkâr'ı*, Derviş

⁸Yusuf,Çetindağ,Pendname,Etkileşim Yayınları, s.31,2013,İstanbul.

⁹Mehmet Arslan,Divan Edebiyatında Nasihatnâmeler(Pendnâmeler) ve Vak'anüvis Es'ad Efendi'nin Pendnâmesi.Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri.S.4,s.28,Sivas,2004.

¹⁰Amil Çelebioğlu,Türk Edebiyatında Mesnevi, Kitabevi Yayınevi,s.94, İstanbul,1999.

¹¹İskender Pala, "Nasihatname Mad." TDVİA ,c. 32 ,s.409. İstanbul,2006.

¹²Ali Fuat Bilkan,Ahlâk Kitapları.TDEK ve TAS. , AKM Başkanlığı Yay. , c.I . s.71, Ankara,2001.

¹³Mehmet Yiğit, Refîî'nin Beşaretnâmesi, Dilbilgisi-Karşılaştırmalı Metin-Sözlük,Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE.,Van, 1986.

¹⁴İskender Pala,a.g.e ,s.410.

Şemseddin'in *Dehmurg*'u, Şah İsmâîl'in *Nasîhatnâme*'si, Karamanlı Şeyh Cemâlî'nin mensur *Nesâyihu's-Sûfiyye fî'l-Mevâizi'd-Dîniyye*'si, İbrâhim Gülşenî'nin *Nasihatname*'si de bu yüzyılın ilk çeyreğindeki nasihat kitaplarındandır. Nidâî ve Birgivî Mehmed Efendi'nin *Nasihatname*'leri, Kınalı Ali Çelebi'nin *Ahlâk-ı Alâî* adlı eseri, Edirneli Nazmî'nin *Pend-ı Attar* tercümesi, bu yüzyılın en tanınmış eserlerinden sayılan Geyveli Güvâhî'nin *Pendnâme*'si, Hızrî'nin *Âb-ı Hayât*'ı, Muhyî'nin *Manzûme-i Tıbb*'ı, Askerî'nin *Pendnâme*'si, Meşami ve Pîr Mehmed'in *Pendnâme*'leri, Bihiştî Ramazan Efendi'nin *Heşt Bihişt*'i ve Cemâlî'nin *Risâle-i Durûb-ı Emsâl*'i, Şemseddin Sivâsî'nin sembolik mesnevisi *Mir'âtü'l-ahlâk*, *Mişkâtü'l-eşvâk* ve *Gülşen-âbâd* adlı eserleri ile dinî konularda yazdığı *Nasîhatnâme*'si bu yüzyılın önemli eserlerindendir. Emîrî'nin *Gülşen-i Ebrâr* ve *Mir'âtü'l-ebrâr* ile *Muhtârü'l-ahyâr*'ı, Kadirî Muhyiddin ve İshak Rızâyî'nin *Nasihatname*'leri de yine bu dönem nasihatnameleri içerisinde yer alır. Bu yüzyıla ait son nasihat kitabı Âlî Mustafa Efendi'nin *Nushatü's-selâtîn*'idir.¹⁵

17. yüzyılda yazılan nasihat kitapları arasında Sâfi Mustafa Efendi'nin *Gülşen-i Pend*'i, Hasan Kâfi Akhisârî'nin kendisine ait bir eserin tercümesi olan *Usûlü'l-Hikem fî Nizâmî'l-Âlem*'i, Veysî'nin *Hâbnâme*'si, Koçi Bey'in *Risâle*'si, Aziz Efendi'nin *Kânunnâme-i Sultânî*'si, Kâtib Çelebi'nin *Düstûrü'l-Amel li-İslâhi'l-Halel*'i, Hezarfen Hüseyin Efendi'nin *Telhîsü'l-Beyân fî Kavânîni Âli Osmân*'ı¹⁶, Livayî'nin *Tercüme-i Pendname-i Attar*'ı, Ömer Fuadi Efendi¹⁷, Adni Recep Dede ve Askerî'nin *Pendname*'leri, Abdurrahman Abdi Paşa'nın *Pendname-i Attar Çevirisi*, bu dönemin çok sayıdaki nasihatnamesinden bazılarıdır.

18. yüzyılda nasihatname türünün Türk edebiyatındaki en meşhur eserini *Hayriyye* adlı eseriyle Nâbî yazmıştır. Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın *Nesâyihu'l-vüzerâ ve'l-ümerâ*'sı, Seyyid Mehmed Emrullah Emîrî'nin *Nasîhatnâme-i Emîrî*'si, Akhisarlı Vassâf Abdullah Efendi'nin *Hayâl-i Behcet-âbâd* adlı mesnevisi, Sümbülzâde Vehbî'nin *Lutfiyye*'si,¹⁸ Diyarbakirli Seyyid Ahmed Mürşidî Efendi'nin *Pend-i Mürşidî*'si, Naîm Temeşvarî'nin *Silk-i Cevâhir* adlı pendnamesi, İsmail Hakkı Bursevî'nin *Şerh-i Pend-i Attar*'ı, Şem'î'nin *Saâdetnâme*'si, Şuûrî Hasan Efendi'nin *Şerh-i Pendnâme*'si, Osmanzâde Tâib'in *Hülâsatü'l-Ahlak*'ı, Nahifî Süleyman'ın

¹⁵ İskender Pala, a.g.e, s.409.; Rıdvan Canım, a.g.e, s.214; Yusuf Çetindağ, a.g.e., s.32.

¹⁶ İskender Pala, a.g.e., s.409.

¹⁷ Bursalı Mehmet Tahir; Osmanlı Müellifleri, c.I, s.173.

¹⁸ İskender Pala, a.g.e, s.409; Yusuf Çetindağ, a.g.e., s.32.

Nasihatü'l Vüzerâ'sı, Mehmed Murad b. Abdurrahim'in şerhi¹⁹ bu yüzyıldaki en tanınmış nasihatname ve pendnamelerden bazılarıdır.

19.yüzyılda ise nasihatname türündeki eser sayısında büyük bir azalma olup genellikle kısa manzumeler şeklinde eserler tercih edilmiştir. Mehmed Şerîfî'nin *Pend-i Gülistân-ı Şerîf* adlı eseri ise bu yüzyılın kitap hacminde yazılmış olan tek nasihatnamesidir. Cumhuriyet devrine gelindiğinde ise nasihatname türü eserlerin önemini tamamen yitirdiği görülmektedir. Ali Fuat Başgil'in *Gençlerle Başbaşa* adlı eseri ise modern bir nasihatname olarak nasihatname türünün son örneği olarak kabul edilebilir.²⁰

---

¹⁹Rıdvan Canım,a.g.e,s.215.

²⁰Yusuf Çetindağ,a.g.e.,s.33.

BÖLÜM 1:

ATTAR'IN HAYATI, ESERLERİ VE PENDNÂMESİ

1.1. ATTAR'IN HAYATI

Selçukluların son zamanlarında Nişabur'da doğduğu tahmin edilen Attar'ın asıl ismiyle ilgili kaynaklarda farklılıklar bulunmaktadır. Çeşitli kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Attar'a; Ferîdüddîn Ebû Hâmid Muhammed b. İbrahim, Ebû Hâmid Ferîdüddîn Muhammed b.Ebî Bekr-i İbrahim-i Nîşâbûrî, Attâr-i Muhammed Şeyh Ferîdüddîn Attâr-i Nîşâbûrî ve Muhammed Attar²¹ gibi isimler atfedilmiştir. Doğum tarihi tam olarak bilinmemekle beraber bazı kaynaklarda 537-540 (1142-1145)²² tarihleri arasında, bazı kaynaklarda ise 513 hicrî (1119-1120) tarihinde²³ doğduğu belirtilmektedir.

Eczacılık ve tıp ile meşgul olduğu için “Attâr” lakabını almış ve bu lakapla anılmıştır. Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Attar'ın ailesi, çocukluk ve gençlik dönemleri ile ilgili detaylı bir bilgiye kaynaklarda rastlanmamaktadır. Ancak, *Muhtârname* adlı eserinde otuz iki yaşındaki bir oğlunu kaybettiğinden bahsettiği için evlendiğini ve çocuk sahibi olduğunu öğreniriz. Eserlerinden edindiğimiz bilgiye göre bir yandan baba mesleği olan eczacılığı sürdürürken diğer yandan da ilim tahsil etmeye devam ettiği, tasavvufi bilgiler edindiği ve çeşitli şeyhlere hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Yine eserlerinden aldığı eğitim hakkında öğrendiğimize göre peygamberler ve velîler hakkında birçok kitap okuduğu ve otuz dokuz yıl müddetle tasavvufla ilgili şiir ve hikâyeleri toplamaya devam ettiği,²⁴ iyi derecede Arapça bildiği; tefsir, hadis, kelâm, fıkıh gibi dinî ilimler öğrendiği; hikmet, felsefe, astronomi, eczacılık gibi aklî ve tecrübî ilimleri bildiği anlaşılmaktadır.²⁵

Çocukluk yaşlarından itibaren tasavvufla ilgilenen Attar, birçok mutasavvıfla ve şeyhle tanışarak onların hizmetinde bulunmuştur. Bu süre zarfında birçok mutasavvıfın eserlerini de okuyup inceleyen Attar, kendini tasavvufa verdikten sonra Irak, Şam, Mısır, Mekke ve Medine gibi Şark-İslam beldelerini dolaşarak tasavvufi

²¹F.Kopuz Çetinkaya, Feridüddin Attar ve Bir Gazelinin İncelenmesi, Dergipark-Current Research in Social Sciences, Cilt 1, Sayı 2, ss.27-34, 2015.

²²M. Nazif Şahinoğlu, “Attar” mad., TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), IV, 95-98.

²³ Helmuth Ritter, “Attar” mad., İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 1993, ss. 7-12 .

²⁴Nazif Şahinoğlu, a.g.m., s.95.

²⁵Fatma Çetinkaya, a.g.m., s.28.

açıdan kendini geliştirmiştir. Ancak, Attâr'ın tasavvuf terbiyesini kimden aldığı, irade hırcasını ise giyip giymediği kesin olarak bilinmemektedir. Babasının da şeyhi olduğu rivayet edilen Kutbüddin Haydar ile Rükneddîn-i Ekâf ve Mecdüddin el-Bağdâdî'nin müridi olduğu konusu ise şüphelidir. Attar'ın *Esrarnâme* adlı eserinin ön sözünde aşırı derecede övdüğü Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr'a mânen intisap ettiği, sahip olduğu her şeyi onun ruhaniyetinden aldığı, kendisini terbiye eden kişinin bu şahıs olduğu bilgisine ulaşmaktayız.²⁶ Attar'ın, *Esrarnâme* dışında *İlahinâme*, *Mantıku't-tayr* gibi eserlerinde de Ebu Said ile ilgili menkıbelerden sıklıkla bahsetmesi bu bağlılığın bir göstergesidir.²⁷

Attar, mutasavvıf ve şair kimliğiyle yaşadığı dönemden itibaren birçok şair ve mutasavvıfa esin kaynağı olmuş, onun eserlerinin izleri Şark-İslam coğrafyasındaki birçok şairin eserlerine de yansımıştır. Mevlana, Mahmûd-ı Şebüsterî, Sa'dî-i Şirazi, Hâfız ve Molla Câmî gibi şahsiyetler bunlar arasında sayılabilir.²⁸

Attar'ın ölüm tarihi konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Vefat tarihi konusunda farklı rivayetlerden bahsedilmekte, eserlerinden edinilen bilgiye göre de uzun bir ömür sürdüğü düşünülmektedir. Çeşitli kaynaklardan edindiğimiz bilgiye göre, miladi 1193 tarihi ile 1234 tarihleri aralığında birçok tarih onun ölüm tarihi olarak belirtilse de vefatı konusunda ağırlıklı olarak kabul edilen görüş; 1234 tarihinde Nişabur'da Moğollar tarafından şehit edildiği yönündedir.²⁹

Attar'ın vefatıyla ilgili kaynaklarda geçen anektoda göre; Moğolların Nişabur'u işgali sırasında onlara esir düşen Feridüddin Attar, kendisini satın almak isteyenlerin teklif ettikleri bedellere razı olmamış ve kendisini satmak isteyen Moğola “Beni bu fiyata verme, ben bunların teklif ettiklerinden çok daha kıymetliyim.” diyerek Moğolu ikna etmiştir. Nice zaman sonra oradan sırtında saman çuvalı taşıyan bir adamın Moğola: “Sana sırtımdaki samanı vereyim, bana bu ihtiyarı sat.” teklifinin üzerine Attar : “Benim fiyatım budur, beni bu adama satabilirsin.” deyince Moğol kendisiyle alay edildiğini düşünerek Attar'ı orada şehit etmiştir.³⁰

²⁶Nazif Şahinoğlu, a.g.md., s.95.

²⁷Serhat Küçük, Feridüddin Attar'ın Hayatı ve Eserleri, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, S.1, ss.241-262, 2013.

²⁸Nazif Şahinoğlu, a.g.md.ss. 95-98.

²⁹Serhat Küçük, a.g.m., s.243.

³⁰M.Nuri Gençosman, Pendname Feridüddin-i Attar, MEB Yayınları, İstanbul, 1993, s.VII.

Fars edebiyatının sayılı ve büyük şairlerinden olan Attar; klasik edebiyatın birçok nazım şekillerini kullanmasına rağmen daha çok mesnevi ve gazelleriyle tanınmıştır. Attar, mesnevi ve gazelleriyle kendinden önceki şairlerin önüne geçmiş, kendisinden sonra gelenlere de örnek olmuştur. Attar'ın şiirlerinde tasavvufi konuları akıcı ve anlaşılır bir üslupla; sade ve süssüz bir dille işlediği görünür. Özellikle, vahdet-i vücud konusunu bütün şiirlerinde işlemiştir. Mesnevi türünde yazdığı eşsiz tasavvuf şiirleri onun bu konuda ne kadar üstün ve usta bir mesnevi şairi olduğunu göstermektedir. Attar, şiirlerinde kafiye ve redif gibi şekil unsurlarını kullanmaya da önem göstermiştir. Edebi sanatları ustalıkla kullanan Attar'ın, şiirlerinde tasavvufi konuları hikaye ederken çoğu zaman manayı korumak adına söyleyişi manaya kurban ettiği görülür. Eserlerinde kullandığı dil ise sade, kolay ve anlaşılır bir dildir.³¹

1.2.ATTAR'IN ESERLERİ

Attar'ın eserlerinin büyük bir kısmı sufi vaizlerden dinlediği acıklı hikayelerin nazma dökülmüş halidir. Eserlerinin sayısı ile ilgili kimi kaynaklarda 114, kimi kaynaklarda 190'a vardığı yönünde mübalağalı ifadeler kullanılmış olsa da ekseriyete göre Attar'ın manzum eserlerinin 100.000 beyit üzerinde olduğu kabul edilir. Birçok kaynakta biri mensur, yedisi manzum eser olmak üzere toplam sekiz eserin ise kesinlikle ona ait olduğu belirtilmektedir.³²

Pendnâme, Haydarmâme, Uştürnâme, Cevherü'z-zât, Nüzhetü'l-ahbâb, Mazharü'l-acayib, Lisânü'l-gayb, Rumûzü'l-'âşıkîn, Şâhbâznâme, Mihr ü Müşteri, Heftâbâd, Heft Vâdî, Tercümetü'l- ehâdis, Sî Fasl, Miftahu'l-fütûh, Bî-sernâme, Bülbülnâme, Mi'râcnâme, Cümcümenâme, Vusîatnâme, Heylâcnâme, Hayyâtnâme, Vasiyet-nâme, Kenzü'l-hakâik, Kenzü'l-esrar (Kenzü'l-bahr), Velednâme, Siyâhnâme, İhvânü's-safâ ve Esrârü's-şühûd gibi bazı kaynaklarda Attâr'a isnat edilerek birçoğu onun ismiyle neşredilmiş, hatta bazıları Türkçe de dâhil birçok dile tercüme edilmiştir.

Fakat son yapılan araştırmalar ilk beş eserin ona ait olma olasılığının çok şüpheli, diğer eserlerin ise tamamen sahte olduğunu ortaya çıkarmıştır. Furûzanfer ve Zerrînkûb'a göre ona ait olduğu şüpheli olan *Pendnâme* hariç bunların tamamı uydurma eserlerdir.

³¹Nazif Şahinoğlu, a.g.md., s.95.

³²a.g.md., s.96.

Araştırmacılara göre adı geçen eserlerin pek çoğu XV. yüzyılda yaşayan Attâr-ı Tûnî tarafından yazılmış, bir kısmı da yine adı veya mahlası Attâr olan diğer kişilerce kaleme alınmıştır.³³

1.*Dîvân*: Attar'ın tasavvufi düşüncelerini lirik bir üslupla dile getirdiği 10.000 beyitten oluşan mesnevi türündeki eseridir.³⁴

2. *Esrâr-nâme*: Bazı tasavvufi ilkeleri hikâye ve efsaneler yardımıyla açıklamak üzere kaleme alınmış olan Attâr'ın ilk tasavvufi mesnevisidir. Eser yirmi altı bölümden, bütün bu bölümler de doksan dokuz küçük hikâye ve efsaneden oluşmuştur. Attâr bu eserinde âyet ve hadislerle birlikte tıp ve astronomi terimlerine de yer vermiştir. Dünya kütüphanelerinde çeşitli yazma nüshaları bulunan bu eser iki defa basılmış olup (Tahran 1298, 1316 hş.), son olarak Sâdık Gevherî'n tarafından Türkiye'deki yazmalarına dayanılarak yeniden yayımlanmıştır (Tahran 1338 hş./1959). *Esrâr-nâme*'nin, Türkçeye neşri ise, XV. yüzyılda yaşamış olan şairlerden Ahmedî tarafından yapılmıştır.³⁵ *Esrarname*'nin Farsça metni Muhammed Rıza Şefî-i Kedkeni (Tahran 1386 hş.) tarafından neşredilmiş, Türkçeye çevirisi Mehmet Kanar tarafından (İstanbul, 2012) yapılmıştır.³⁶

3.*Hüsrev-nâme*: Attâr'ın tasavvufi olmayan tek mesnevisidir. Gül ü Hüsrev veya Gül ü Hüzmüz gibi isimlerle de anılan bu eserde, Rum kayserinin oğlu Hüsrev ile Hûzistan şahının kızı Gül arasında yaşanan dünyevi bir aşk macerasından bahsedilir. Çerçeve bir hikayeden oluşan eser, hikayenin geçtiği yöredeki menkıbeler üzerine kurulmuştur. Eski ve yeni olmak üzere iki versiyonu olan mesnevinin eski olanı, Attâr'ın meşhur tasavvufi mesnevisi *Mantıku't-tayr*'ın nazmedilişinden yani 1187'den önce kaleme alınmıştır ve yenisine göre çok daha uzundur. Kısa bir özet şeklinde sayılabilecek yeni versiyonu ise eskisinden çok daha sonra nazmedilmiştir.³⁷ Bu eser 8364 beyitten oluşmaktadır.³⁸

4.*İlahinâme*: Attar'ın yirmi bir bölüm halinde, hikaye tekniği bakımından kusursuz, birçok küçük hikayeden ve 6500 beyitten oluşan çerçeve hikaye şeklinde

³³Nazif Şahinoğlu, a.g.md., s.96.

³⁴Yusuf Çetindağ, a.g.e., s.14.

³⁵Davud İbrahimi, TDV İslam Ansiklopedisi, “Esrarname” md., C.11, ss.434-435, 1995, İstanbul.

³⁶Fatma Kopuz, a.g.t., s.45.

³⁷Nazif Şahinoğlu, a.g.md., s.97.

³⁸Serhat Küçük, a.g.m., s.245.

yazılmış olan tasavvufî ve ahlaki konuları ele aldığı bir mesnevisidir. *İlahinâme*'de geçen çerçeve hikayenin konusu ise, bir hükümdarın o dönemin bilgi, hüner ve edep bakımından eşsiz altı oğluna dünyada en çok arzu edip elde etmek istedikleri şeyleri sorması, oğullarının da sırasıyla arzu ettikleri şeyleri söylemesi şeklinde gelişmektedir. Hikayede konu edilen her istek insanların dünyevi ihtiraslarından birini temsil etmektedir. Hükümdar oğullarının bu isteklerinin manasızlığını dile getirerek, onlara ikna edici cevaplar vererek bunların faniliğini anlatır.

İlâhînâme, Şemseddin Sivâsî tarafından *İbretnümâ* adıyla manzum olarak Türkçe'ye çevrilmiş (Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 3315) ve Sultan III. Murad'a takdim edilmiştir. Eser, Abdülbaki Gölpınarlı tarafından da nesir olarak Türkçe'ye tercüme edilmiştir (İstanbul 1967). Seyyid Mîr Kemâlî-yi Hânsârî (Tahran 1316 /1937), Hellmut Ritter (İstanbul-Leipzig 1940) ve Fuâd Rûhânî (Tahran 1339 /1960) tarafından neşredilen eseri Fuâd Rûhânî Fransızca'ya (Le livre divin, Paris 1960), John A. Boyle İngilizce'ye (The İlâhînâme or Book of God, Manchester 1976) çevirmiştir.³⁹

5. *Manîku 't-tayr*: Bazı nüshalarında adı *Maḳālât-ı Tıyûr*, *Maḳāmât-ı Tıyûr*, *Tıyûrnâme* şeklinde anılan ve nüshalar arasındaki farklılıklar dikkate alındığında 5000 beyti biraz aşan eser otuz bir bölüm halinde remel bahriyle 1187'de kaleme alınmıştır. Eser, vahdet-i vücûd inancını temsili bir şekilde güzel ve geniş bir biçimde anlatan bir mesnevidir. Mesnevide geçen kuşlar sâlikler, Hüdhüd ise mürşidi temsil eder. *Manîku 't-tayr*, Simurgun (otuz kuş) seyahatleri sonunda kendi içlerinde Allah'ı bulmalarını hikaye eder.⁴⁰

Başta, Türkiye ve İran olmak üzere dünyanın çeşitli kütüphanelerinde pek çok yazma nüshası bulunan *Manîku 't-tayr* birçok defa basılmış, ilk defa taş basması olarak Cavnûr'da yayımlanmıştır. Türk edebiyatında da önemli bir etkisi olan *Manîku 't-tayr*'ın XIV. yüzyıl Anadolu şairlerinden Gülşehrî tarafından 717'de (1317)'de yapılan tercümesinin tıpkıbasımını Agâh Sırrı Levend neşretmiştir. Eser, Şemseddin Sivâsî ve ayrıca Fedâî adlı Mevlevî bir şair tarafından tercüme edilmiş, manzum olan ikinci

³⁹ Nazif Şahinoğlu, a.g.m., s.97; Ahmet Sevgi, "İlahinâme" madd., TDV İslam Ansiklopedisi C.22, 2000, s.70, İstanbul.

⁴⁰ Nazif Şahinoğlu, a.g.m., s.97.

tercüme basılmıştır.⁴¹ *Manıku't-tayr*'ı Avrupa'ya ilk tanıtan kişi ise Hammer'dir. Eser, Fransızca, Almanca, İngilizce olmak üzere bir çok dilde de tercüme edilmiştir.⁴²

6. *Muhtârname*: Attâr'ın 5000'i aşkın rubâîleri içerisinden seçerek konularına göre düzenlediği elli bölümden oluşan bir rubâîler mecmuasıdır.⁴³

7. *Muşîbetnâme*: 5740 beyitten oluşan ve *Cevâbnâme* adıyla da bilinen bu eser, Attâr'ın tasavvufî görüşlerinin ve fikir dünyasının en düzenli şekilde anlatıldığı mesnevisidir. Bir çerçeve hikaye ve küçük hikayeler halinde, kırk bölümden oluşan mesnevinin konusu, Allah'ı dünyada arayan bir sâlikin tüm dünyayı soru sorarak dolaşması neticede Allah'ı kendi içinde bulmasını hikâye eder. Bu mesnevi Nurani Visal tarafından yayımlanmıştır (Tahran 1338/1959). Pîr Muhammed tarafından *Tarikat-nâme* ismi altında Türkçeye çevrilmiştir.⁴⁴

8. *Tezkiretü'l-evliyâ*: Attâr'ın eserleri içerisinde mensur tarzda yazılmış tek eserdir. Eser, konu olarak büyük sûfilerin ve evliyaların hayatlarını ve sözlerini ihtiva eder. Attâr'ın 1220 yılında kaleme aldığı bu eser çok tanınan ve birçok dile de çevrilmiş olan eserlerindendir. Eserin aslında yetmiş iki sufinin hayatına yer verilmiştir. Ancak, sonradan istinsah edilen bazı nüshalarına ise yirmi beş sûfî daha eklenmiştir. *Tezkiretü'l-evliyâ*'nın Türkçe ilk tercümesi Aydınoğlu Mehmed Bey zamanında ismi bilinmeyen bir kişi tarafından yapılmıştır. Eserin en tanınmış tercümesi Sinan Paşa 'ya, son tercümesi ise Süleyman Uludağ'a aittir.⁴⁵

1.3.ATTAR'IN PENDNÂMESİ

Attâr'ın *Pendnâme*'si, İslam dininin temel öğretilerini, ahlak ve adab kurallarını, insanların erdemli olmasını amaçlayan düsturları ve nasihatleri içeren Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak dahi okutulmuş olan önemli bir eserdir.⁴⁶ *Pendnâme*, Attâr'a isnat edilen bir eser olmasına karşın yukarıda da belirttiğimiz üzere bu eserin ona ait olup olmadığı konusunda kaynaklarda farklı görüşler bulunmaktadır.

⁴¹H.Ahmet Sevgi, "Mantık'ut-tayr" mad."TDV İslam Ansiklopedisi C.28, 2003, s.29 ,İstanbul; Nazif Şahinoğlu, a.g.md., s.97.

⁴²Ahmet Sevgi, a.g.md., s.29.

⁴³Nazif Şahinoğlu, a.g.md., s.97.

⁴⁴a.g.md., s.97; Serhat Küçük, a.g.m., s.245.

⁴⁵Nazif Şahinoğlu, a.g.md., s.98.

⁴⁶Serkan Türkoğlu, Türk Edebiyatında Pendnâme-i Attâr'ın Manzum Tercümeleri ve Seyyid Ali Rızâ'nın Riyâzü'r-Rızâ'sı , Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , S.22, 2018, s.672.

Çalışmamız esnasında elde ettiğimiz bilgiler, kesinlik kazanmamakla birlikte, ekseriyetle eserin Attar'a ait olduğunu kabul edildiğini göstermektedir.

Pendnâme, içerisindeki her zamana ve kesime hitap eden sözleri ve etkileyici üslubu sayesinde, Şark-İslam toplumları tarafından büyük bir beğeni kazanmış; gerek kendi dönemindeki edebi eserler gerekse sonraki süreçteki edebi çalışmalar üzerinde tesirleri görülmüş eşsiz bir eserdir. 900⁴⁷-910 beyitten⁴⁸ oluşan, aruzun *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla, itinalı bir şekilde ve ahenkli bir üslupla yazılmış olan *Pendnâme*, kendi türünün en mükemmel örneği olarak kabul edilir.⁴⁹ İşlediği konular açısından *Pendnâme*'yi ele aldığımızda, eseri içeriğine göre şu üç ana başlık altında tasnif edebiliriz:

Dinî ve Tasavvufi Konular: İbadetler, ahirete hazırlık, hevâ ve hevesi terk etme, nefis, Allah yolunda çalışmak, riya, ihlas, tövbe(yapılan fenalığa pişman olma), şükür, zikir, kazaya rıza, zühd, dünyayı terk etme, uzlet.⁵⁰

Genel Ahlakla ve Erdemlilikle İlgili Konular: Kanaat, sabır, tevekkül, doğruluk, alçakgönüllülük, edep ve hayâ, çalışıp kazanmak, bozgunculuk, açgözlülük, yalan, israf, tükenmez arzu, kıskançlık, gıybet, başkalarını kınama, öfke, kin gütmek, gurur, akrabalarla ilişkiyi kesme, başkalarının rızına mani olmak, atalarla övünmek, keyif verici maddelerden sakınmak.⁵¹

Toplumsal(Sosyal) Hayatla İlgili Konular: Konuşma, evlilik, çocuk eğitimi, adalet, cömertlik, iyilik etmek, komşu hakkı gözetmek, istişare etmek, kötü kimselerle arkadaşlık etmemek, bir yere davetsiz gitmemek, sözünde durmak, büyük kişilerin düşmanlığından sakınmak, rüşvet, sır saklamak, dostluk, ticaret, düşmanla iyi geçinmek, izzet, iyi ad bırakmak, giyim kuşam ve çeşitli davranışlar, kefil, vasi ve vekil gibi konular eserde işlenmiştir.⁵²

⁴⁷ Ahmet Kartal, Osmanlı Medeniyetini Besleyen Kültür Merkezleri-Edebi Açından-(XI. Asırdan XVI. Asrın Sonuna Kadar Türk Edebiyatı İle Fars Edebiyatının Münasebetleri), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999, s.141.

⁴⁸ Rıdvan Canım, a.g.e., s.154.

⁴⁹ M. Nuri Gençosman, a.g.e., s.VI.

⁵⁰ Mahmut Kaplan, Manzûm Nasihat-nâmelerde Yer Alan Konular, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (9), 2001, ss.133-144; Çetindağ, a.g.e., s.30.

⁵¹ Mahmut Kaplan, a.g.m., ss.145-157; Yusuf Çetindağ, a.g.e., s.30.

⁵² Mahmut Kaplan, a.g.m., ss.157-170; Yusuf Çetindağ, a.g.e., s.30.

Aslı Farsça olan *Pendnâme*, Türkçe dışında Almanca, Fransızca , Latince ve Hintçe gibi birçok dile tercüme edilmiştir. XIV.yy.'dan itibaren tercüme ve şerhi yapılan *Pendnâme*'nin birçok tercüme ve şerhi bulunduğu gibi pek çok taklidi de mevcuttur. Hatta, aynı isimle dahi yazılmış Türkçe tercüme eserlerin birçoğunun telif olduğu görülmektedir.⁵³

Tercümeleri XVI. yüzyılın hemen başından itibaren başlayan bu eserin şerhi ise Farsça eserlerin şerh edilmesinde öncü bir isim olan Şem'î tarafından yüzyılın sonuna doğru yapılmıştır.⁵⁴

Manzum tercümelerine daha sonra ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak değineceğimiz için bu bölümde şerhlerinden kısaca isim olarak bahsetmeyi uygun görüyoruz. *Pendname*'nin edebiyatımızdaki şu ana kadar tespit edilen şerhleri şunlardır:⁵⁵

1. Şem'î Şem'ullah Prizrenî(ö.1602'den sonra),Saâdetname-Şerh-i Pend-i Attâr.
2. Hulûsî (y. 1626/27), Vesiletü'l-Meram-Şerh-i Pend-i Attâr.
3. Şârihi belirsiz, (y. 1635), Muradiyye -Şerh-i Pendname-i Attâr.
4. Vak'anüvis Abdurrahman Abdî Paşa (ö.1692),Müfid-Şerh-i Pendname-i Attâr.
5. Şu'ûrî Hasan Çelebi (ö. 1693), Şerh ve Tercüme-i Pendname-i Attâr.
6. İsmâil Hakkı Bursevî (ö. 1724), Şerh-i Pend-i Attâr.
7. Şehrî, İsmet Süleyman Efendi (ö. 1731), Mufasssal Şerh-i Pend-i Attâr.
8. Mustafa Refî'a, (ö. 1746'dan sonra), Berg-i Dervîşân-Şerh-i Pend-i Attâr.
9. İsmet Mehmet Efendi (ö. 1747), Şerh-i Pend-i Attâr.
10. Kilisli Rûhî Mustafa Efendi (ö. 1798), Rûhü's-Şürûh-Şerh-i Pend-i Attâr.
11. İsmâil Müfid Efendi (ö. 1802), Şerh-i Pend-i Attâr.
12. Ahmed Vâmık, (ö. 1815'ten sonra), Nuhbe-i Pendname-Şerh-i Pend-i Attâr.

⁵³Yusuf Çetindağ,a.g.e.,s.29;Ahmet Kartal,a.g.e.,s.141;Sadık Yazar,a.g.m.,s.376; Alim Yıldız, Şemseddin Sivasî'nin Bilinmeyen Bir Eseri: *Pendnâme* .Erdem, (69) , 2015,s.103.

⁵⁴Fatma İmamoglu, Muhammed Zahrî Efendi'nin Miftâh-ı Pend Adlı Eseri ve Osmanlı Dönemi *Pendname* Geleneği İçerisindeki Yeri (İnceleme-Metin),(Yüksek Lisans Tezi),İstanbul Medeniyet Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,İstanbul,2018,s.30.

⁵⁵Mehmet Sarı,Na'tî'nin Pend-i Attâr Şerhi (Vr. 1b-36a) (Dil İncelemesi-Metin-Sözlük),(Yüksek Lisans Tezi),İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,İstanbul,2016,ss.48-49;Sadık Yazar , a.g.e., 2011, ss.376-387;M.Nuri Gençosman,a.g.e.,VIII;Sevgi Elif Keyik,XVI.Yüzyıl Sanatçılarından Şem'î'nin "Şerh-i Pendname"si, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir,2001,s.17;Ozan Yılmaz, Klâsik Şerh Edebiyatı Literatürü. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 5(9), 2007, ss.284-285.

13. Zahrî Mehmed Efendi (ö. 1816'dan sonra), Nazm-ı Miftâh-ı Pend-i Attâr.
14. Ferâ'izîzâde Mehmed Sa'id Bursevî (ö. 1825), Şerh-i Pendname-i Attâr.
15. Nakşibendî Şeyhi Murad Molla (ö.1848), Mâhazar, Şerh-i Pendname-i Attâr.
16. Nâ'ilî Salih Efendi, (ö. 1876), Manzum Şerh-i Pend-i Attâr.
17. Erzincanlı Hacı Feyzullah Efendi (ö. 1905), Şerh-i Pendname-i Attâr.
18. Ömer Bin Hüseyin, Şerh-i Pend-i Attâr.
19. Abdulmecid İbni Şeyh Nasih, Pend-i Attar Tercümesi (Şerh-i Pendnâme li'l Attâr).

1.4.PENDNÂME ATTAR'IN TÜRKÇE MANZUM TERCÜMELERİ

Pendnâme'nin Türk edebiyatındaki ilk tercüme örneği XV. yy.'da Sabâyî'nin *Sırât-ı Müstakîm* isimli eseriyle görülmüştür.Daha sonraki yüzyıllarda ise manzum ve mensur pek çok tercüme yapılmaya devam edilmiştir.Pendnâme tercümeleleri her zaman aslına bağlı kalınarak yazılmamış,şairlerimiz bazen kendilerinden de bir şeyler katarak *Pendnâme*'yi genişletmeye ve zenginleştirmeye çalışmışlardır. Te'lif pendnâmelerde ise, genellikle Attar'ın *Pendnâme* 'si örnek alınmaya gayret edilmiştir.⁵⁶

Tercümeleler:

1. Sabâyî Hayreddin Çelebi (XVI. Yüzyıl), Sırât-ı Müstakîm (Tercüme-i Pend-i Attâr)

Sabayî mahlasıyla karşımıza çıkan Edirneli Hayreddin'in hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. 15. veya 16. yüzyıllarda yaşadığı, Fatih Sultan Mehmed, II.Bâyezîd, II.Selîm ve Kânûnî devirlerini idrak ettiğine dair farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Sabayi, 909/1503-917/1511 yıllarını kapsayan bir in'amat defterindeki kayıtlara göre, en çok ihsan alan şairdir. Ölüm tarihinin bazı in'amat defterlerinde yer alan bilgilere göre 943/1535 ile 945/1538 yılları arasında olması gerekmektedir. 1501-1511 tarihleri arasında yazılmış olması muhtemel eser, mesnevi nazım biçimi ve aruz vezniyle yazılmıştır.⁵⁷

⁵⁶Abdülhakim Koçin, Zaîfî ve Bustân-ı Nasâyih'i, Gazi Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara,1991,s.95; Mehmet Sarı,a.g.e.,s.49 ; Tuba Çakıroğlu, İsmail Hakkı Bursevî' nin Şerh-i Pend-i Attâr Adlı Eseri Üzerine İnceleme . Dil ve Edebiyat Araştırmaları , (7) ,2013 ,s.149.

⁵⁷Kadir Atlansoy, Atlansoy,Pend-i Attâr'ın Türkçe İlk Manzum Çevirisi:Sabayi'nin Sırat-ı Müstakim Mesnevisi. İlmi Araştırmalar, (20), 2005.s.28; Serkan Türkoğlu,a.g.t ,s.672 ; Sadık Yazar,Anadolu Sahası

Sırât-ı Müstakîm , 736 beyitten oluşan ve aslına sadık kalınarak yazılmış olan bir Pend-i Attar çevirisidir.Sabayi, bu eserin münacat, medhiye, sebep-i te'lif ve dua bölümlerinde güçlü şair kimliğini ortaya koymuş; tasavvufi bu eseri akıcı bir dille Türkçe'ye manzum olarak çevirerek kendisinden sonraki tercümelere de iyi bir örnek oluşturmuştur.⁵⁸

Sırât-ı Müstakîm, Anadolu sahasının ilk manzum Pend-i Attar çevirisi olmanın yanı sıra eski Anadolu Türkçesinin fonetik ve morfolojik özelliklerine sahip olması ve bazı arkaik kelimeleri içermesi ve tasavvuf terminolojisine ışık tutan yönleri ile de edebiyatımızda ayrı bir önem kazanmaktadır.⁵⁹

2.Edirneli Emirî: Terceme-i Pendnâme-i Attâr (Emirî, ?)

Söz konusu tercüme eserin mütercimi hakkında 16.yy.'da Şehzâde Beyazîd döneminde yaşamış olması dışında elimizde pek fazla bilgi mevcut değildir.İsmi üzerinde de görüş ayrılıklarının bulunduğu ve bu ihtilafların bir sonuca ulaşmadığını da belirtmek gerekmektedir.Tercüme eserin nüshalarında zikredilen müellif isminin farklı olması mütercimin kimliği konusunda kesin bir hüküm vermeyi zorlaştırmaktadır. Nüshalarda Emri ve Emre şeklinde farklı iki ismin mütercim ismi olarak zikredilmesi yazım hatası olarak düşünülse de hangisinin doğru olduğu konusunda kaynaklarda farklılıklar bulunmaktadır.Eserin 964/1558 yılında tamamlanmış olması, 960-962 tarihlerinde Sultan Beyazîd'ın Edirne'de bulunduğu zamanlarda tercüme görevinin şaire verilmiş olması mütercimin Edirneli olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.⁶⁰

Eserin yurt içi ve yurt dışında birçok yazma nüshası bulunmaktadır.Bu nüshaların birçoğu ise harekesizdir. Mesnevi nazım biçiminde yazılmış olan eser, 952 beyitten meydana gelmiş olup *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazılmıştır. Mütercim kaynak eseri beyit beyit sade bir dille akıcı bir üslupla çevirmiştir. Eserde terkiplere çok fazla yer verilmemiştir.⁶¹ Ancak Bilgin'e göre, tercümenin düzeni Farsça nüshanın tertibine uymamaktadır. Mütercim esere bazen kaynak nüshada bulunmayan başlıklar ilave etmiş bazen de bölümleri birleştirerek çeviride serbestçe

---

Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,İstanbul,2011,s.389.

⁵⁸Kadir Atlansoy,a.g.m.,s.35.

⁵⁹ a.g.m.,s.38-39.

⁶⁰ M.Sait Mermutlu, (Hzl). Emre-Terceme-i Pendnâme-i Attar,Büyüyen Ay Yayınları,İstanbul,2015,s.9.

⁶¹Yekta Saraç, Emirî'nin Hayatı Ve Edebî Kişiliği.Türkiyat Mecmuası, (20) , 2010. ss.315-331.

hareket etmiştir. Kaynak metne sadece anlam bakımından değil ifade olarak da bağlı kalmış ve kaynak eserdeki birçok Arapça, Farsça kelime ve terkibi aynen aktarmıştır.

3. Rumelili Zaîfî, Pîr Mehmed Evrenos b. Nureddin (öl. 1553), Bostân-ı Nesâyih (Tercüme-i Pend-i Attâr)

Asıl adı Mehmed (Muhammed⁶²)’dir. Babasının adı Evrenos, dedesinin adı ise Nûreddin’dir. Lakabı Talışman Hoca olup Zaîfî-i Rûmî diye şöhret bulmuştur. Üsküp yakınlarındaki Karatova’da doğmuştur. 950’de yazdığı *Kitâb-ı Nigâristân*’adlı eserinden doğum yılının 900 (1494-95) olduğu anlaşılmaktadır.⁶³

Zaîfî’nin ölüm tarihi konusunda bir netlik bulunmamaktadır. *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde Bursalı Mehmet Tahir şairin 960/1553 tarihinden sonra öldüğünü yer alan *Vakfiyye* adlı en son yazdığı eserin 964/1557 tarihli olması onun bu tarihten sonra vefat etmiş olabileceğini göstermektedir.⁶⁴

Söz konusu tercüme eser mesnevi nazım biçiminde, aruzun vezninin *fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün* kalıbıyla 180 başlık altında 1573 beyitten oluşmaktadır⁶⁵. Koçin, eserin 580. beyite kadar olan kısmın *Pendnâme*’nin çevirisi, 580. beyitten sonra yer alan kısmın ise telif olduğunu belirtmektedir⁶⁶

4. Edirneli Nazmî (öl. 1559’dan sonra), Tercüme-i Pend-i Attâr

Hayatı hakkında kaynaklarda yeterli malumat bulunmayan şairimizin adı, memleketi ve mahlası konusunda bir ihtilaf söz konusu değildir. Şair birkaç şiirinde mahlasının Nazmî asıl adının da Mehmed (Muhammed)⁶⁷ olduğunu belirtmiştir. Doğum tarihi konusunda kesinlik olmamakla beraber 15. yy. sonlarıyla 16. yy. başlarında olması muhtemel görünmektedir.⁶⁸

Nazmî’nin Edirneli, ailesinin Kuloğullarından olduğunu şairden bahseden tezkirelerden ve şairin *Dîvân*’ında yer alan *Arz-ı Hâl Be-Pâdişâh* adlı mesnevisinden

⁶² Abdülhakim Koçin, a.g.t., s.31.

⁶³ Vildan Coşkun, “Zaîfî Madd.”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.44, İsta, bul, 2013, ss.103; Kamil Akarsu, *Zaîfî Divanı Metin, Tahlil ve Sistematik Endeks*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1990, s.XVIII.

⁶⁴ Berrin U. Akalın, *Zâ‘îfî-ülşen-i Simurg* (İnceleme-Tenkitli Metin), (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001, s.45.

⁶⁵ Fatma Büyükkarcı Yılmaz, “Zaîfî” madd., *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2013.

⁶⁶ Abdülhakim Koçin, a.g.t., s.31.

⁶⁷ Sibel Üst, “Edirneli Nazmî” madd., *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2013.

⁶⁸ Sadık Yazar, a.g.t., s.390.

öğrenmekteyiz.⁶⁹ Divanında yer alan bazı manzumelerinden Yavuz Sultan Selim ile birlikte İran ve Mısır seferlerine, Kanûnî Sultan Süleyman devrinde de birçok sefere yeniçeri olarak katıldığını tespit etmekteyiz. Bir müddet ahkâm kâtipliği görevinde de bulunduktan sonra silâhdar sınıfına dahil olan Edirneli Nazmî, ömrünün sonlarına doğru Nakşibendî şeyhi Filibeli Mahmud Baba Efendi'nin himayesini görmüştür⁷⁰. Doğum tarihi gibi ölüm tarihi de kesin olarak bilinmemekle birlikte Divan'ından hareketle tercümeyi 1559 tarihinde tamamlamış olduğu düşünüldüğünde bu tarihten sonra ölmüş olması gerekmektedir⁷¹.

Nazmî, *Pendnâme*'yi yazarken kaynak eserin aslına sâdık kalmış, ilave olarak Türk âdet, gelenek ve göreneklerinden eklemelerde bulunmuştur. Aslı 900 beyitten oluşan eser, Nazmî tarafından genişletilerek tercüme edilen eser 3000 beyitten oluşan bir telif haline gelmiştir.⁷² Şiir tekniğini ve Farsçayı çok iyi bilmesi Nazmî'ye kolaylıkla şiir yazma yeteneğini kazandırmıştır. Her ne kadar kolay şiir yazabilmek iyi şair olmayı gerektirmese de Nazmî'nin çeviri eserin telif ve tercüme kısımlarında gösterdiği ustalıklı, kolay ve içten söyleyişi ile ikinci derecede bir şairin başarısına ulaşmış olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.⁷³ Eserdeki, “*Oldu pes dokuz yüz altmış yedi tâ / Hicret-i ser-hayl-i cem'-i enbiyâ / Hem Haleb şehrinde erdi âhire / Geldi bâtin âleminden zâhire*” beyitlerinden de söz konusu tercüme eserin 1559'da Halep'te tamamlandığı anlaşılmaktadır.⁷⁴

5. Zarîfî Ömer Efendi: Terceme-i Pendnâme-i Attâr (Zarîfî Ömer, ?)

Kaynaklarda Zarîfî Baba, Zarîfî Ömer Efendi, Zarîfî Baba Ömer Efendi, Şeyh Ömer Zarîfî Efendi, Ömer Baba şeklindeki isimlerle anılan Zarîfî'nin asıl adı Ömer'dir. Şairin mahlası Zarîfî'dir. Fakat şair, mahlasını bazen vezin gereği Zarîf şeklinde bazen de Âşık Zarîf veya Âşık Zarîfî olarak kullanmıştır.⁷⁵

⁶⁹Sibel Üst, a.g.m.d., 2013.

⁷⁰Mustafa Özkan, Edirneli Nazmî ve Türkî-i Basit Hareketi, İlmî Araştırmalar, Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri, (5), 1997, ss.233-246.

⁷¹M.Fatih Köksal, Edirneli Nazmî'nin Yayınlanmamış Türkî-i Basit Şiirleri, Türklük Bilimi Araştırmaları, (15), 2017, 63-82.

⁷²Kudret Altun, Edirneli Nazmî Pend-Nâme-i Nazmî. Kayseri: Laçın Yayınları, 2004, s.21.

⁷³Hasibe Mazioğlu, Edirneli Nazmî'nin Pend-i Attâr Çevirisi, Türkoloji Dergisi, 7(1), 1977, s.53.

⁷⁴Mustafa Özkan, a.g.m., ss.233-246.

⁷⁵Hüseyin Gönel, Bir Zarîf Âşık: Rusçuklu Zarîfî ve Divanı, Turkish Studies, S.8/1, 2013, Ankara, ss.1451-1452.

Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Rusçuk'ta doğan Zarîfî, XVIII.yüzyılda yaşamış mutasavvıf bir şairdir. Zarîfî daha çok tasavvufi ve ahlaki öğretilere yer verdiği *Pendnâme* adlı mesnevisiyle bilinmektedir.⁷⁶ Zarîfî'nin kaynaklarda *Pendname* dışında bir de *Divan* adlı eseri zikredilir. Ancak Koçoğlu, yaptığı katalog taramalarında ona âit olduğu belirtilen 7 eser daha tespit ettiğini belirtmiştir: *Tasavvuf-nâme, İsm-i A'zam, Kitâb-ı İ'tikâd, Hikâye-yi Kan Kalesi, Beyân-ı Ser-encâm, Kısasu'l-Enbiyâ ve Istilahât-ı Meşâyih'dır.*⁷⁷

Sa'diyye tarikatına intisap ederek zamanla bu tarikatın tanınmış şeyhlerinden biri olarak kabul edilen Zarîfî, Rusçuk'ta 1795 tarihinde vefat etmiş ve Tombul Camii hazîresine defnedilmiştir.⁷⁸

Zarîfî'nin kırka yakın nüshası bilinen *Pendname*'sinin birçok baskısı yapılmıştır. Kaynaklarda 1000 beyitin üzerinde olduğu belirtilen *Pendnâme*, "*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*" vezniyle mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Müellif, incelik ve hoşgörü çerçevesinde dinî, ahlâkî öğütlerini, insan ilişkilerini ve kişinin Allah'a karşı sorumluluğunu ön plana çıkararak 135 başlık altında anlatmaktadır.⁷⁹

6. Mecîdî, Abdülmecîd b. Nasûh b. İsrâîl (ö.1588), Tercüme-i Pend-i Attâr

Abdülmecîd Amasî 16. yy.'da Osmanlı döneminde yaşamış ve tefsir başta olmak üzere çeşitli alanlarda birçok eser vermiş bir mutasavvıf âlim ve şairdir. Onun tasavvufi yönü eserlerinin muhtevasına da yansımış, bilgiyi nasihate dönüştürerek eser vermeye gayret etmiştir. Künyesi, Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh b. İsrâîl et-Tosyevî el-Amasyevî şeklinde olup eserlerinde Mecîdî mahlasını kullanmıştır.⁸⁰

⁷⁶ a.e.s.1451.

⁷⁷ Turgut Koçoğlu, Rusçuklu Zarîfî Ömer Baba Ve Manzum-Mensur Tasavvuf Terimleri Lügatçesi: *Istilahât-ı Meşâyih*. Turkish Studies, 7(3), 2012, s.1754.

⁷⁸ a.g.m., s. 1455.

⁷⁹ Mehmet Arslan, "Zarîfî" Madd., İslâm Ansiklopedisi, C. 44, TDV Yayınları, 1994, s.135.

⁸⁰ Sadık Yazar, a.g.t.ss.392-393; Serkan Türkoğlu, a.g.m., s.674; Muammer Erbaş, "Bir Osmanlı Müfessiri: Abdülmecîd B. Eş-Şeyh Nasûh B. İsrail (Ö. 973/1565) ve Eserleri", Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, İzmir 2006, S.24, ss. 161-186.; Ufuk Hayta, 'Hayatı Ve Eserleriyle Abdülmecîd B. Şeyh Nasûh Tosyevî Ve Cevâhiru'l-Kur'ân ve Zevâhiru'l-Furkân Adlı Tefsir Risâlesinin İlmî Değeri', Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C., 16, S.2, Bursa, 2007, ss.343-367; Ufuk Hayta, "Abdülmecîd B. Nasuh Tosyevî'nin (Ö.1588) Hayatı, Eserleri Ve El'hüdâ Ve'l-Felâh Adlı Tefsir Risâlesinin Tahkiki", Uludağ Üniversitesi, SBE., Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 2008. ; Harun Uluğ, "Abdülmecîd B. Eş- Şeyh Nasuh B. İsrail'in 'El -Hüda Ve'l - Felah' İsimli Eserinin Edisyon Kritiği ve Tanıtımı" Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009; Süleyman Pak, Abdülmecîd B.

Mecidi'nin hayatı hakkında kaynaklarda yok denecek kadar az bilgi bulunmaktadır. Kendi eserlerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda Mecidi'nin aslen Tosyalı olduğunu, seyr-i sülûkunu Şeyh Tâcüddin İbrahim Karamânî'nin (ö. 872/1467/68) yanında tamamladığını, Pîr Muhammed adında bir de oğlu olduğunu öğrenmekteyiz.⁸¹

Mecidi'nin vefat yeri ve ölüm tarihi hakkında kaynaklarda görüş farklılıkları bulunmaktadır. Araştırmacılar, Mecidi'nin vefat yeri olarak Tosya ve Amasya olmak üzere iki farklı yer belirtmektedir. Vefat tarihi konusunda ise 887/1482, 960/1552, 973/1565 ve 996/1588 gibi farklı tarihler verilmektedir.⁸²

Müellifin ulaşabildiğimiz *Pendnâme* çevirisi kaynak metnin genişletilerek yapılan bir tercümesi şeklindedir. Nüshanın her sayfası 25 satırın olduğu 48 yapraktan oluşmaktadır. Kaynak metindeki biçim ve vezinle yazılan eser, kaynak metindeki her beytin bir beyitle tercüme edilmesi, bazı beyitlerin ise manzum bir şerh derecesinde genişletilerek çevrilmesi şeklinde oluşturulmuştur.⁸³

7. Sipâhîzâde Mehmed b. Alî (ö. 1589), Gülşen-i Ahbâr (Manzum Tercüme-i Pend-i Attâr)

Şâirin asıl adı Sipâhî-zâde Ali Efendi'dir. Tab'î mahlasını kullanmıştır.⁸⁴ Siyâhîzâde'nin doğum tarihi olarak Hamada, 1710-1720 yılları arasını belirtmektedir. Ördek'e⁸⁵ göre Sipahizade Mehmed Efendi XVI.yy.'da Bursa'da doğmuştur.

Sipâhîzâde, meslek hayatına nâiblik ile başlamış, bir süre bu görevde bulunduktan sonra birkaç farklı devlet adamının yanında kâtiplik görevini icra ettikten sonra 1180 yılında ferâset-i şerîfe görevinde bulunmuştur. Ömrünün sonlarına doğru ise Nûr-ı Osmaniye Kütüphanesi'nde hâfız-ı kütüplük görevini yerine getirmiştir.⁸⁶ Sipahizade'nin vefat tarihi de kesin olarak bilinmemektedir. Büyükkarcı Yılmaz,

---

Şeyh Nasuh B. İsrail Amasi'nin Risaletü'l-Fevzi'l-Azim'i ve Tahkiki, Amasya Üniversitesi İlahiyat Dergisi, S.11, ss.81-117, Amasya, 2018.

⁸¹Ufuk Hayta, a.g.m., s.347.

⁸²Harun Uluğ, a.g.t., s.5.

⁸³Sadık Yazar, a.g.t., s.393.

⁸⁴Nejla Kaya, Tabî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar, 2009.

⁸⁵Ayrıntılı bilgi için bknz: Şerife Ördek, "Siyahi-Zâde/Sipahi-Zâde, Mehmed Efendi" Madd., <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/siyahizade-sipahizade-mehmed-efendi>, 2010.

⁸⁶Reda Hamada, Sipâhîzâde Alî Efendi ve Gülşen-i Ahbâr Adlı Pend-i Attâr Tercümesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi SBE, İstanbul, 2014, s.26.

mütercimnin vefatı konusunda Sultan I.Abdülhamid devri saltanatı,1774-1789 sonlarını gösterirken; Hamada ise vefat tarihi olarak, 1783-1790 yılları arasını göstermektedir.

Sipahizade'nin pendname tercümesi, 77 fasıl ve 847 beyit olup mesnevî nazım şekliyle ve kaynak metnin vezninden farklı olarak aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla oluşturulmuştur.⁸⁷ Tercüme eser baştan sona kadar, kaynak metne bağlı olarak ilerlemekte her beyit yine bir beyitle tercüme edilmektedir; dolayısıyla herhangi bir genişletme veya hazf etme söz konusu değildir.⁸⁸

8. Seyyid Alî b. Ali Hasretî (ö. 1666'dan sonra), Tercüme-i Pendnâme

Müellifin *Pend-i Attâr* tercümesi; birkaç kütüphanede nüshası bulunan ve *Şerh-i Pendi Attâr* ismiyle kayıtlı bulunan Arapça *Pendnâme* şerhi içinde yer almaktadır. Hasretî eserinin Arapça olan giriş kısmında; bir gün Attâr'ın *Pendnâme*'sinin eline geçtiğini, ancak bu eserin herhangi bir şerhine rastlamamış olması sebebiyle eseri şerh etmeye karar verdiğini belirtir. Eserinin işleyişi hakkında da bilgi veren Hasretî, Attâr'ın *Pendname*'sini önce Türkçe ve manzum olarak tercüme ettiğini daha sonra Arapça mensur olarak şerh ettiğini ifade etmiştir.⁸⁹

Hasretî'nin çevirisi manzum şekilde yazılmış olup kaynak metinde olduğu gibi fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezniyle yazılmıştır. Genellikle mısra mısra yapılan tercüme kaynak metin verildikten sonra, Arapça şerhten önce yer almaktadır. Tercüme eser büyük oranda kaynak metne bağlı bir çeviri olup kaynak metindeki anlam aynen korunarak Türkçeye aktarılmaya çalışılmıştır.⁹⁰

9.Hasan b. Abdullah el-Halebî Şu'ûrî (öl. 1693-94), Tercüme-i Pend-i Attâr

Şu'ûrî Hasan Çelebi'nin hayatı hakkında kaynaklarda pek fazla bilgi yoktur.Onun hakkında kaynaklarda geçen ortak bilgi memleketinin Halep olduğu yönündedir. Kendisine “Hâlebî Hasan Efendi” de denir.Tezkirelerde ve eserlerinde doğum tarihine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, eserlerinden elde ettiğimiz bilgiye göre uzun bir ömür sürmüştür. Şu'ûrî Hasan Çelebi, çalışmamızda şairliği yönü

⁸⁷ a,g,t.,s.26-27.

⁸⁸ SadıkYazar,a,g,t.,s.395.

⁸⁹ SadıkYazar,a,g,t.,s.395.

⁹⁰ a,g,t.,s.395.

ile öne çıksa da hekimliği ve diltiliği ile de bilinmektedir.⁹¹ Ölüm tarihi Safayî'de 1100/1688-89, Salim ve Belig'de ise 1105/1693-94 olarak kayıtlıdır. Ancak gerçekte “sûhte-dil” tabirinin gösterdiği 1105/1693-94'te vefat etmiştir. *Vefeyat-ı Ayvansarayî*'de Üsküdar'da medfun olduğu yazılıdır.⁹²

Tercüme ve *Şerh-i Pend-i Attâr*'ının yanı sıra *Ta'dil-i Emzice* adlı tıp ilmine dair bir kitabı ve yine Farsçaya hakimiyetini gösterebilecek bir başka eseri Riyâzî'nin *Düstûrül-'Amel*'ine zeyli bulunmaktadır.⁹³ Tercüme eser, Attâr'ın *Pendnâme*'sine yaptığı 16 cüzlük bir çeviri ve şerhten oluşmaktadır.⁹⁴

Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü'nde S 4341 no'lu *Ta'dilü'l-Emzice* nüshasında müellif adı “Hasan b. Abdullah el-Halebî” olarak kayıtlıdır. Bu bilgidен Şu'ûrî'nin baba adının “Abdullah” olduğu anlaşılmaktadır. *Safâyî Tezkiresi*'nde hayatının sonlarına doğru tasavvufa meylederek Halvetiyye'ye intisap ettiği ifade edilmektedir.⁹⁵

10.Ahmed Resmî Efendi (öl. 1783), Tercüme-i Pend-i Attâr

Osmanlı Müellifleri'nin yazarı Bursalı Mehmed Tahir, eserinde Ahmed Resmî Efendi'nin Attâr'ın *Pendnâme*'sini tercüme ettiğini bildirmiş olsa da eserin herhangi bir nüshasına ulaşamamıştır.⁹⁶

11.Zahrî Mehmed Efendi (öl. 1816'dan sonra), Nazm-ı Miftâh-ı Pend

Müellifin hayatı hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır. Zahrî Mehmed Efendi'nin vefat tarihi kaynaklarda 1816 tarihinden sonra olduğu belirtilmektedir. Bu tercüme eserin ulaşılabilen tek nüshası ise Nadir Eserleri Ktp. TY 38 numarada bulunmaktadır. Zahrî mahlaslı bir şair tarafından kaleme alınmıştır. “*Hâzâ Kitâbu Pend Tercüme-i Zahrî Mehmed*” başlığını taşıyan eser, 7 beyitlik hamdele ve salvele bölümünden sonra eserin sebep-i telifinin kaydedildiği bölümden oluşmaktadır. 33

⁹¹Murat Güler, Şu'uri Hasan Efendi Divanı Metin –İnceleme,(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,2017,s.3.

⁹²Ayrıntılı bilgi için bkz. İ.Hakkı Aksoyak, “Hasan Şu'ûrî Çelebi”, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/suuri-hasan-suuri-celebi>,2014.

⁹³A. Handan Konar, Hasan Şu'ûrî Efendi'nin Pend-Nâme-i Attâr Tercümesi, Metin ve İnceleme, (Yüksek Lisans Tezi),Boğaziçi Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü,İstanbul,2010, s.12.

⁹⁴ Murat Güler,a.g.t.,s.7.

⁹⁵A.Hakkı Turabi, Hekim Şu'ûrî Hasan Efendi ve Ta'dilü'l-Emzice Adlı Eserinde Müzikle Tedavi Bölümü. Marmara Üniversitesi İlahiyat fakültesi Dergisi, 40(1),2011,154.

⁹⁶SerkanTürkoğlu,a.g.m.,s.675.

beyitlik bu bölümde şair, eserine *Nazm-ı Miftâh-ı Pend* ismini verdiğini ifade etmektedir. Bu giriş bölümünden sonra tercümesine başlayan Zahrî, *Pendnâme*'nin her beytini beşer beyitle tercüme-şerh etmektedir. Kaynak metinle aynı vezinde yazılan tercüme, eserin yazılış tarihini de gösteren 7 beyitlik bir hâtıme bölümü ile sona ermektedir. *Pendnâme*'nin her beytini beşer beyitle şerh ettiğini söyleyen şair, okuyucudan rahmet talep ederek eserini sona erdirmektedir.⁹⁷

12. Seyyid Alî Rızâ (öl. 1850'den sonra) ve Riyâzü'r-Rızâ'sı

Hayatı hakkında kaynaklarda bilgi bulamadığımız Seyyid Alî Rızâ'nın ulaşılabilen tek eseri, *Pendnâme-i Attâr*'ın tercümesi olan *Riyâzü'r-Rızâ* adlı eseridir. Müellif nüshası olan eldeki tek eserden hareketle, Seyyid Alî Rızâ'nın 19. yy.'da yaşadığı ve eserinin telif tarihi olan 1266 /1850'de veya bu tarihten sonra vefat ettiği bilgisine ulaşılabilmektedir. Tercüme eser, 51 varaktan ve her varak da ortalama 17 satırdan oluşmaktadır. Eserde yer alan temmet kaydına göre, müstensih aynı zamanda eserin mütercimidir. Eser, 1266 Ramazan'ında (1850'de) tamamlanmıştır.⁹⁸

13. Nâilî-i Cedîd (öl. 1876), Kenz-i Nesâiyih

Nâilî Salih Efendi, 1823 (1239) tarihinde Manastır'da doğmuştur. Babası Manastırlı Kazzaz Şehâbüddin Ağa'dır. Nâilî Salih Efendi, Hattat Arnavut Ali Efendi'den yazı meşk etmiştir. Kurân-ı Kerîm'i hıfz edip biraz da Arapça ilimleri okumuştur. 184 (1259) yılında tahsil için İstanbul'a gelmiştir. Nûr-ı Osmânî ve Şehit Mehmet Paşa medreselerinde ilim tahsil etmiştir.⁹⁹ Hattat Arnavut Alî Efendi'den yazı dersleri almış, aynı zamanda hafız olan Nâ'îlî, Arapça'nın yanı sıra Farsça da bilmektedir.¹⁰⁰ Kahire'ye giderek orada Farsça ve hat dersleri vermiştir. Hat ilminde ustalaştığı ve birçok eser verdiği bilinmektedir.¹⁰¹ Salih Nâilî Efendi 1293(1876) yılında Mısır'da vefat etmiştir.¹⁰²

⁹⁷ Sadık Yazar, a.g.t., ss.387-388; Fatma İmamoğlu, a.g.t., ss.23-25.

⁹⁸ Serkan Türkoğlu, a.g.t., s.677.

⁹⁹ Fatih Odunkıran, Nâilî Salih Efendi Ve Kenz-i Nasâiyih İsimli Manzum Pend-i Attâr Şerhi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 42 (42), 2011, s.115.

¹⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bknz.: Tuncay Bülbül, "Naili, Hafız Sâlih Nâ'îlî Efendi" Madd., Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/naili-hafiz-salih-naili-efendi>, 2014.

¹⁰¹ O.Emre Miyasoğlu, Nâilî Sâlih Kenz-i Nesâiyih YL tezi (Metin-İnceleme), Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, s.8.

¹⁰² Arzu Balcı, Nâilî'nin Kenz-i Nesâiyih Adlı Eseri ve Nasihat Geleneği, (Yüksek Lisans Tezi), Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011, s.32.

Eserin aynı baskı olan biri Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Ağa Tekke 444, diğer nüsha ise Fatih Üniversitesi Nadir Eserler bölümünde kayıtlı iki nüshası bulunmaktadır.¹⁰³Müellif eserini Mısır’da yazmıştır. Eser, her bir Farsça beytin beş Türkçe beyit ile tercüme-şerh edilmesi esasına dayanmaktadır.901 adet Farsça beytin bulunduğu *Pend-nâme*, 4505 adet Türkçe beyit ile tercüme-şerh edilmiştir.Eser 1875 yılında telif edilmiş olup iki yıl sonra yani 1877 yılında Bulak Matbaası’nda basılmıştır.¹⁰⁴

14. Muhammed b. Seyyid Muhammed el-Muhterem el-Hüseynî (öl.?), Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attâr

Hayatı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. *Pendnâme*’ye yazmış olduğu tercümenin ise elimize ulaşan tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü nr. TY 7190’da bulunmaktadır. Eserin adına ve mütercimnin bilgilerine tercüme eserin 1-a varağındaki “*Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attâr Muhammed b. Seyyid Muhammed el-Muhterem el-Hüseynî*” ifadesinden yola çıkarak öğrenebilmekteyiz.¹⁰⁵ *Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attâr*’ın içeriği, şekil, dil özellikleri ve tercüme metodu ile ilgili bilgilere çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yer vereceğimiz için bu bölümde çok fazla ayrıntıya girmeyerek açıklamaları kısa tutacağız.

---

¹⁰³ a.e.,s.3.

¹⁰⁴ Fatih Odunkıran,a.g.m.,s. 126.

¹⁰⁵ SerkanTürkoğlu,a.g.m,s.676.

BÖLÜM 2:

HÜSEYNÎ'NİN HAYATI

Çalışmamıza konu olan eserin mütercimi Hüseyini'nin hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir malumat bulunamamıştır. Onun hakkında elimizdeki tek bilgi edinebileceğimiz kaynağın bu eser olmuş olması ve mütercimin eserde kendisine ait bilgilere değinmemiş olması, mütercimin hayatı konusundaki bilinmezliği ortadan kaldırmaya ne yazık ki kâfi değildir. İncelediğimiz tezkirelerde mütercimle aynı isim ve mahlasa sahip şahıslara rastlamış olsak da bunların sadece bir isim benzerliğinden ileriye gitmediğini tespit ettik. Hüseyini'nin eserinden elde ettiğimiz bilgiye göre asıl adı Muhammed'dir. Mütercim bu bilgiyi tercüme eserin mensur olan sebeb-i telif bölümünde şu şekilde dile getirmektedir:

“... bu nâme-i nâmiye envâr-ı naşîhatüñ ‘abd-ı mütercimi ve bu şahîfe-i faşîha-i gülzâr-ı vaşîyyetüñ ‘andelîb-i müterennimi el-fakîrû'l-hakîri'l-kaşîri'l-mu‘terif bi’n-noķşân ve’t-taķşîrû'l-müfteķir ilâ rahmetihi rabbü’ş-şamedî'l-keremî'l-ġaniyyi ‘abdehü Muhammed bin Seyyid Muhammedü'l-Muķteremî'l-Hüseynî’dür...”
(6 a)

Tercüme eserden hareketle Hüseyini'nin Türkçe dışında Arapça ve Farsça'ya hakim; kültürlü, iyi eğitim almış bir şahıs olduğu kanaatine varmaktayız. Buna rağmen, onun edebiyatla iştigalinin ne düzeyde olduğu konusunda kesin bir hükme varma konusunda ne yazık ki elimizde yeterince bilgi bulunmamaktadır. Hüseyinî'nin eserinde, ayet ve hadislere, tasavvufi terimlere sıklıkla yer vermesi ve konuya olan vukufiyeti, bizde onun iyi bir dinî eğitime sahip olduğu ve tasavvufi bir terbiyeden geçtiği kanaatini uyandırmaktadır. Ayrıca, kendisinin “Seyyid” soyundan geldiğini eserinde zikrediyor oluşu da tasavvufi bir tecrübeden geçmiş olma ihtimali yönündeki kanaatimizi destekler görünmektedir.

2.1. HÜSEYNÎ'NİN EDEBİ KİŞİLİĞİ

Elimizdeki pendname tercümesi dışında ona ait başka bir eserin elimizde olmaması sebebiyle onun edebi hayatını da mevcut eser üzerinden değerlendirmeye çalışacağız.

Aşağıdaki beyitlerden elde ettiğimiz bilgiye göre mütercim “Âlî” mahlasını kullanmaktadır:

Âlî nice şükür ide âlâ-yı ilâha

K’âlâsına şükr eyleye ola girü ala (2b-27)

Raḥmân ola çünkü medḥ idicek

Âlî ola mı saña şenâ-ḥ^an (4a-9)

Attar’ın *Pendnâme* tercümesinin sebab-i telif bölümünde mütercimin şu ifadeleri onun edebi yönüyle ilgili bize ipucu niteli taşımaktadır:

“Ma’nâsınca lisân-ı ‘Arabî ve zebân-ı Fârisîden behremend olmayan yârâna sûdmend bir Türkî naşîhatnâme imlâ kıla.” (6 a)

Mütercim yukarıdaki ifade ile;Arapça ve Farsça bilgisi olmayan dostlarının bu eserden faydalanabilmesi için tercümeyi kaleme aldığını dile getirmektedir.Dolayısıyla, bu cümleden Hüseyinî’nin erek dilden tercüme yapabilecek kadar iyi derecede Arapça ve Farsça’ya hakim olduğu kanaatine varmaktayız. Tercüme metinde Arapça ve Farsça kelimeleri kaynak metinden ustaca Türkçe’ye aktarıyor oluşu da bu kanaatimizi destekler görünmektedir.

Hüseyinî’nin,tercüme metni oluştururken kaside ve mesnevi nazım biçimlerini usulüne uygun bir biçimde kullanıyor olması edebiyata uzak olmadığını hatta edebi alanda kuvvetli bir kalem olduğunu gösteren bir başka niteliktir.Ayrıca,mütercimin pendname tercümesinde aruz veznini,sanatları ve kafiyeleleri tamamen kusursuz olmasa da ustaca kullanması aruz veznine,edebi sanatlara ve kafiye biçimlerine de yabancı olmadığını gösteren ayrı bir özelliktir.

2.2. HÜSEYNÎ VE PENDNÂME TERCÜMESİ

Hüseyinî *Pendnâme* tercümesine,101 beyitlik kaside nazım biçimiyle yazılan tevhid, münacat, na‘t ve medh-i çehar-yar bölümleriyle başlamaktadır.Daha sonra ise eserin kaleme alınma sebebinin anlatıldığı mensur bir bölümle tercüme devam eder.

Pendamenin tercüme edildiği bölüm ise mesnevi nazım biçimi ve *fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Mütercim, tercümesini 68 beyitlik bir hatime bölümüyle sona erdirmektedir. *Tercüme-i Manzûme-i Pend-i ‘Attar’*ın günümüze ulaşan ve bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 7190 numarada bulunmaktadır. Nüshanın sonunda yer alan 1263/1846-47 tarihinin tercümenin tamamlanma tarihi değil istinsah tarihi olduğu kanaatindeyiz.

Attar’ın *Pendnâme*’si ile Hüseyinî’nin *Pendnâme* tercümesinin ilk beyitlerini karşılaştırdığımızda, mütercimin eserinde asıl metne tam anlamıyla bağlı kalmadığı; tercümede kaynak metinde karşılığı bulunmayan sözcüklere yer verdiği; öte yandan asıl metinde yer alan bazı kelimelerin ise tercüme esere aktarılmadığı görülmektedir. Özellikle, Attar’ın *Pendnâme*’sinin “*Ḥamd-ı bî-ḥad ân Hudâ-yı pâk-râ / Ân ki îmân dâd müşfî ḥâk-râ*” şeklindeki ilk beytinin, Hüseyinî tarafından “*Çün ola ‘invân-ı defter nâm-ı ḥaḳ / Ebter itmîş ânı ol Rabbü-l felâḳ*” şeklinde tercüme etmesi bunu açık bir şekilde göstermektedir.¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ Fatma İmamoğlu, a.g.t., s.128.

BÖLÜM 3:

HÜSEYNÎ'NİN PENDNÂME TERCÜMESİNİN TANITILMASI

3.1.ESERİN ADI

Tezimize konu alan bu tercüme eserin adı 1a varağında “*Tercüme-i Manzûme-i Pend-i ‘Attar*” şeklinde yer almaktadır.Eserin adına bu varak dışında başka bir bölümde rastlanmamaktadır.Ayrıca,mütercimın eserine neden bu ismi vermiş olabileceği konusunda da eserde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.Daha önce tercüme edilmiş pendnâme tercümelerinin isimlerini incelediğimizde tercüme eserlerin adlandırılmasında hususiyetle buna benzer adlandırmaların olduğunu tespit ettik.Dolayısıyla mütercimın eserini bu şekilde adlandırmasında bu eserlerin etkisi olduğu kanaatindeyiz..

3.2.YAZILIŞ TARİHİ

Tercüme eserin son bölümü olan 39a varağında eserin tamamlanma tarihi; “Temmetü’l-kitâb bi’ avni’l-meliki’l-vehhâb. Sene:1263/1846-47” tarihi olarak belirtilmektedir. Ancak, tercüme eserdeki Eski Anadolu Türkçesine sahip sözcük ve eklerin varlığı bize bu tarihin tercüme eserin tamamlanma tarihi değil de istinsah tarihi olduğunu düşündürmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere eserin tek nüshasının bulunması, eserde ya da diğer kaynaklarda mütercimle ya da yaşadığı dönemle ilgili tarihi bir bilginin mevcut olmayışı eserin yazıldığı tarih ya da dönem konusunda kesin bir hükme varmamızı ne yazık ki zorlaştırmaktadır.

3.3.YAZILIŞ SEBEBİ

Mütercim, *Pendnâme*’yi Arapça ve Farsça bilmeyen dostlarının faydalanabilmesi için Farsça’dan Türkçe’ye aktardığını, bu maksatla eseri kaleme aldığını eserin 6a-b varaklarında yer alan mensur sebab-i telif bölümünde şu şekilde dile getirmektedir:

“her gâh kalb-i pür-melâl ü bi’l-keşîru’l-bilbâline helecân ü feyezân iderdi ki fehvâ-yı sa’âdet fezâ-yı âyet-i beşâret ü mazmûn-ı meymûn-ı devlet-mağrûn muhteşâsınca ve kelâm-ı felâh-ı encâm u necâh-ı fercâm-ı seyyidü’l-enâm-ı ‘aleyhi’s-selâm...Ma’nâsınca lisân-ı ‘Arabî ve zebân-ı Fârisîden behremend olmayan yârâna sûdmend bir Türkî naşîhatnâme imlâ kıla...hâzret-i şeyh ‘Attâr

ḳuddise sırruhu melik-i settâruñ naşâyihü'l-veled ile mevsûm pendnâme dimekle meşhur olan manẓûm risâlelerin dergâh-ı ilâhe tevekkül ü ravza-i risâlet-penâha tevessül idüp ba'zı ziyâdesini müstaḥsen olanuñ ilhâḳıyla Fârisîden Türkîye tercüme ide.”(6a-b)

Mütercim,eserinin hatime bölümünde de eserinin yazılış sebebiyle ilgili bilgiler vermekte; sebep-i telif bölümünde yer alan düşüncelerini bu bölümde de yinelemektedir. Hüseyini,eserin 38a varagında yer alan aşağıdaki beyitlerde,Allah’a yalvararak bu eserin Müslümanlara faydalı olması ve insanların eserinden yararlanması ve onunla amel etmesi için Allah’a dua etmektedir.

Senüñçün eyledüm yâ Rab bu pendî

Bunu ḳullara gûş itdür efendî (35)

İlâhî bunu ḥalka sûdmend it

Bunuñla ḥâş ü ‘âmı behremend it (36)

Sen it bu nâmeyi yâ Rabbi nâmî

‘Amel itdür bu pend ile en‘âmı (37)

Bunu ḳıl müslimîne nuşḥ-ı nâfi‘

İrüşdür cümleye bundan menâfi‘ (38)

3.4.NAZIM ŞEKLİ VE BEYİT SAYISI

Mütercim Pendnâme tercümesine kaside nazım biçimiyle yazılan tevhid, münacat, na‘t ve medh-i çehar-yâr bölümleriyle başladıktan sonra, eserin kaleme alınma sebebinin anlatıldığı mensur bir bölümle tercümeye devam etmektedir. *Pendnâme* tercümesinde asıl konuya geçilen bölümün ise kaynak metinle aynı nazım biçimi olan

mesnevi nazım şekliyle yazıldığı görülmektedir.Eserin beyit sayısı hakkında mütercim tarafından belirtilen bir beyit sayısı bulunmamaktadır.Ancak,elimizdeki nüshadan yola çıkarak yaptığımız çalışma sonucu, eserin kaside,mesnevi ve hatime bölümleriyle birlikte tamamının 889 beyitten oluştuğunu tespit etmiş bulunmaktayız.

3.5.PENDNÂME TERCÜMESİNİN İNCELENMESİ

3.5.1.Nazım Biçimi

Hüseyini “*Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attar*” isimli pendname tercümesini kaleme alırken orijinal metnin nazım biçimine bağlı kalarak,eserini mesnevi şeklinde yazmayı tercih etmiştir.Nitekim,Klasik Türk edebiyatında mütercimler büyük bir çoğunlukla orijinal metnin nazım biçimine bağlı kalmıştır. Araştırmalarımıza göre şairler,konu bakımından hacimce uzun olan metinleri kaleme alırken çoğunlukla mesnevi nazım biçimini tercih etmiştir.

Mesnevi türü konu itibariyle uzun aşk hikayeleri,şehrengizler,destanlar ve nasihatname gibi metinlerin oluşturulması bakımından en uygun nazım biçimi olarak kabul edilmektedir.Ayrıca,her beytin kendi içinde kafiyeoluşu açısından da yazmada kolaylık sağlaması mesnevi nazım biçiminin şairler tarafından tercih edilmesindeki bir diğer unsurdur.¹⁰⁷Bunların yanı sıra, mütercimin mesnevi türünü tercih etmesinin en büyük etkeni ise bütün bunlara ilave olarak orijinal metnin mesnevi türünde yazılmış olmasıdır.Ayrıca,mütercimin eserin kuruluşunda mesnevinin şekil ve muhteva özelliklerine de dikkat ettiği görülmektedir.Mesnevilerde doğrudan asıl konuya geçilmez.Konuya geçilmeden tevhid,münacat,na‘t gibi bölümler yer alır.Bunlardan sonra da sebep-i telif bölümü gelir.¹⁰⁸Hüseyini de eserine,mesnevilerde adet olduğu üzere besmele ile başlamış; sırasıyla tevhid, münacat, na‘t, medh-i çehar-yar ve sebep-i telif bölümlerini kaleme aldıktan sonra asıl konuyu mesnevi nazım biçimiyle aktararak hatime bölümüyle eserini tamamlamıştır.¹⁰⁹

¹⁰⁷Haluk İpekten,Eski Türk Edebiyatı Nazım Sekilleri ve Aruz,Dergah Yayınları, İstanbul, 1994,s.49; Numan Külekçi, Divan Edebiyatından Seçmeler,Akçağ Yayınları, Ankara,2011,s.29; Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Atatürk Kültür Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara,1995-ss.167-201; Fahir İz, Eski Türk Edebiyatında Nazım 2, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014, ss. 543-547.

¹⁰⁸A.Sırrı Levend,Türk Edebiyatı Tarihi –I,Türk Tarih Kurumu Basımevi,Ankara,1988,s.103.

¹⁰⁹SerkanTürkoğlu,a.g.m,s.676.

3. 5..2.Vezin Özellikleri

Hüseyini, *Pendnâme* tercümesini kaleme alırken eserde tek bir vezni kullanmak yerine birçok farklı vezni bir arada kullanmayı tercih etmiştir.Tercümeyle kadar yer alan kaside ve tercümeden sonra gelen hatime bölümlerinde; remel, hezec, recez ,karib, cedid ve muzari bahirlerindeki kalıpların kullanıldığını görmekteyiz.

Eserde, “*fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*”, “*mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ûlün*” “*mef‘ûlü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ûlün*” “*mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün*” “*müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün*” “*mef‘ûlü mefâ‘ilün fe‘ûlün*” “*fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün*” gibi edebiyatımızda sıkça kullanılan kalıplara yer verilmektedir.

Mütercim, *Pendnâmenin* tercüme edildiği bölümü ise kaynak metnin veznine uygun olarak remel bahrinin “*fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*” vezniyle yazmıştır. Mütercimin bu vezni tercih etmesinde orijinal metnin bu vezinle kaleme alınmış olması; ayrıca, bu veznin uygulama açısından da kolay bir vezin olmasının etkili olduğu kanatındeyiz. Zira, mütercim bu vezni *Pendnâme* tercümesinin dışındaki kaside bölümünde de kullanmıştır.

Arapça ve Farsça’dan dilimize aktarılan birçok tercüme eserde karşımıza çıkan vezin kusurları, *Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attar* adlı eserde de karşımıza çıkmaktadır.Kısaca,eserdeki vezinlerin uygulanması esnasında yapılan vezin kusurlarına değinmek istiyoruz.

Türkçe’de uzun ünlü bulunmaması sebebiyle vezinde bazı aksaklıklar meydana gelmiş, Hüseyini şiirdeki ahengi korumak adına tercüme metnindeki bu aksaklıkların telafisi için “imâle,vasl,med, zihaf, tahfif, teşdîd” gibi aruz uygulamalarına başvurmuştur. Bunun yanı sıra Hüseyini’nin kelimeyi vezne uydurmak amacıyla hareketlerde değişiklik yaptığına da şahit oluyoruz. Hususiyle metinde,kelimenin imlasında vezne uygunluk sağlamak amacıyla değişiklik yapıldığı örneklere de sıklıkla rastlamaktayız.

Türkçe sözcüklerin aruz veznine uyarlanması esnasında vezinde yaşanan aksaklıkların sözcüklerin hareketlendirmesi suretiyle kapatılmaya çalışıldığı örnekleri de metinde sıklıkla görmekteyiz. Sözcüklerin imla hususiyetlerinde yapılan değişiklikler dipnotlarda ayrıca belirtildiği için burada ayrıca üzerinde durulmayacak, mütercimin

eserin vezne uygulaması esnasında yaptığı aruz uygulamaları ile ilgili metinden bazı örneklere yer verilmeye çalışılacaktır.

İmâle

Kelime kökeni olarak Arapça olan imâle, “çekme, uzatma, eğim” manalarına gelmektedir. Aruz veznine göre açık olan bir hecenin kapalı olarak uzatılarak okunması işlemidir. İmâle, aruz ölçüsünde bir kusur olarak sayılır ve açık olan hecenin altına çizilen çizgi (_) işareti ile belirtilir.¹¹⁰

Her ne kim kılsa murâd ol ân ider

‘ Âlemî bir laḫẓada vîrân ider (7a-12)

Bîrisî yâr ü refîḳ-î ḡâr idi

Bîrisî ser-leşker-î ebrâr idi (7b-29)

Her kişî iylük ile eylese yâd

Tâ kılâlar nâmuñî iylükle yâd (9a-67)

Vasl

Vasl, kelime manası olarak “ulaştırma, bağlama” anlamlarına gelmektedir. Aruzda, sonu ünsüzle biten (kapalı hece) bir bir sözcüğün ünlüyle başlayan (açık hece) bir sözcüğe bağlanmasıyla oluşan bir aruz uygulamasıdır ve (_) işareti ile belirtilir.¹¹¹

Çün ola ‘ unvân-ı defter nâm-ı Ḥaḳ

Ebter itmez ânı ol Rabbü’l-felâḳ (6b-1)

¹¹⁰ Haluk İpekten, a.g.e., s.130; Cem Dilçin, a.g.e., s.13.

¹¹¹ Cem Dilçin, a.g.e., s.12.

Biri kemhâ püsterüzre seyr ü şâd

Birisi hâk üzredür bî-âb u zâd (7a-18)

Qahrın ızhâr itdi bir vaqt-i seher

Lût kavmin eyledi zîr ü zeber (6b-5)

Med

İki kapalı hece arasında bir açık hece bulunması gereken durumlarda, Arapça ve Farsça sözcüklerdeki bir uzun heceyi veya sonu iki ünsüz ile biten bir heceyi ya da sonu hemze ile biten bir heceyi bir uzun bir kısa hece uzatarak okumaktır.¹¹²

Fazl ü lütfuñ baır u bî-pâyâñdur

Raḥmetiñi ummayan şeytâñdur (8b-50)

Dört nesnedür cihânda pür-ḥaṭar

Tâ ki ḳâdirsen ḳıl anlardan ḥaẓer (11a-108)

Ey bürâder terk-i ‘izz ü câḥ ḳıl

Kendüñi şâyeste-i dergâḥ ḳıl (12b-145)

¹¹² Haluk İpekten, a.g.e., s.134; Cem Dilçin, a.g.e., s.14.

Zihaf

Kelime manası itibariyle “ kısıma,kısaltma” anlamlarına gelmektedir.Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun olan heceyi aruz veznine uydurmak amacıyla kısa okumaktır.¹¹³

Raḥatuñ dirsın bulam sermâyesün

Dünyâñüñ varın yoğun bir şâyesün (15b-215)

Ğıll u ğışdan zer gibi pâk olasın

Ḥâk olmazdan evvel ḥâk olasın (17b-263)

Ġaflet ile gitme şâkın ol yola

Menzîle vardukda aḥvâlüñ nola (36a-709)

Teşdid

Sözlük anlamı “şiddetlendirmek, şiddet ve kuvvet vermek” olan teşdîd, aruz terimi olarak “hece eksikliği sebebiyle oluşan vezin aksaklığının önüne geçmek için bir ünsüzü ikiz ünsüz olarak, yani esasen şeddesiz olan bir ünsüzü şeddeli bir şekilde okumak” anlamına gelir.¹¹⁴

Her belâda ḥalkdan ümmîd kes

Ḥaḥdan artık yokdurur feryâd-res (15b-217)

¹¹³ CemDilçin,a.g.e.,s.15;Haluk İpekten,a.g.e.,s.139.

¹¹⁴M.Bayram Düzenli, Şahap Bulak, Aruz Vezninin Türk Şiirine Tatbikinde Başvurulan İmlâ/Telaffuz Tasarrufları ve Mahiyetleri,Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Bahar 2018; (43),s.160.

Tahfif

Sözlük anlamı,“*hafifletmek, ağırlığını azaltmak, yükünü azaltmak, kolaylaştırmak*” olan *tahfif*, aruz terimi olarak “*vezin aksaklığının önüne geçmek amacıyla ihtiyaç duyulan nitelikte hece elde etmek için esasen şeddeli olan bir ünsüzü şeddesiz bir şekilde okumak*” anlamına gelir.¹¹⁵

Üç nişânı olur olsa kim şakî

Yir harâmı gözlemez emr-i **Hakî**

(28a-521)

3.5.3.Kâfiye Özellikleri

Divan şiirinde kafiye de vezinle birlikte şiirde ahenk oluşturan, estetik ve zerafet sağlayan unsurlardandır.¹¹⁶ Kâfiye; en az iki dize sonunda anlamca ayrı, sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir.¹¹⁷ Ancak,divan şiirindeki ses benzerliği Halk edebiyatı ve Cumhuriyet edebiyatındaki ses benzerliğinden farklıdır. Divan şairleri şiirlerini kaleme alırken uyak ve rediflerin son harflerine dikkat etmiş, Arap alfabesinin şekilce benzer harflerini gözeterek kafiye oluşturmuştur.¹¹⁸ Dolayısıyla, Klasik edebiyatta kafiye'nin temelini kelimenin son asli harfi olan revî harf oluşturur.¹¹⁹ Kafiye ve redif kullanımında şairler geleneğe bağlı kaldıkları için de kafiye'ler daha çok göze hitap etmektedir.¹²⁰

Pendnâme tercümesi,kaynak metinde olduğu gibi her beyti kendi içinde kafiyeli olan mesnevî nazım biçimi ile yazılmış ve metindeki her beyit ise kafiye bakımından diğer beyitlerden genel olarak bağımsız oluşturulmuştur. Dolayısıyla metnin bütününde kafiye bakımından bir eşdeğerlilikten bahsedilmesi mümkün görünmemekle birlikte az sayıda beyitte kafiye'lerin eşdeğer olduğu da görülmektedir. Attar'ın *Pendnâme*'si ile tercüme metni kafiye bakımından karşılaştırdığımızda Hüseyinî'nin kaynak metne bu noktada genel itibariyle bağlı kalmadığı; çok az beyitte kaynak metnin kafiyesi ile tercüme metnin eşdeğerliğini koruduğu görülmektedir. Mütercim, aşağıdaki beyitlerde

¹¹⁵Düzenli, a.g.m.,s.161.

¹¹⁶İskender Pala, Akademik Divan Şiiri Araştırmaları,Kapı Yayınları,İstanbul,2012,s.101.

¹¹⁷Cem Dilçin,a.g.e,s.59.

¹¹⁸Numan Külekçi,a.g.e.s.26.

¹¹⁹Cem Dilçin,a.g.e,s.60.

¹²⁰Muhsin Macit, “Ses Yapısı”, Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, Ankara,Grafiker Yayınları, 2002, s.233.

görüldüğü üzere kaynak metindeki beyitte kafiyei oluşturan her iki kelimeyi tercüme metinde yine aynı şekilde kullanmıştır:

Ân Hudâvendî ki hengâm-ı seher

Kerd kavm-i Lût-râ zîr ü zeber¹²¹

Kahrın izhâr itdi bir vâkt-i seher

Lût kavmin eyledi zîr ü zeber¹²²

Seyyid'ül- kevneyn ü hatmü'l-mürselîn¹²³

Âhîr âmed bûd fahr'ül- evvelîn

Seyyid-i kevneyn ü hatmü'l-mürselîn

Geldi âhîr lîk fahr-ı evvelîn¹²⁴

Divan şiirinde kafiyein temelinî revî harfîn oluşturdüğünü yukarıda belirtmiştik. Revî harften önce gelen harflerin aynı olup olmamasına bağlı olarak kafiye; kafiye-yi mücerrede ve kafiye-yi mürekkebe olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kafiye-yi mürekkebe mürdef, müesses ve mukayyed kafiye olmak üzere kendi arasında üç kısımda ele alınır.¹²⁵ *Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attar* adlı eserde Hüseyinî'nin kullanmış olduğu kafiye çeşitlerini örneklerle açıklamaya çalışacağız. Metinde tek bir sesin, sadece revî harfinin tekrarlanmasıyla oluşan kafiye-yi mücerredeye örnekler verilecektir:

¹²¹ Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attar,v.,7a.

¹²² Pendname,44.

¹²³ Pendname,52.

¹²⁴ Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attar ,v.,8a.

¹²⁵ Yekta Saraç, Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim Ölçü Kafiye,Gökkubbe Yayınları,İstanbul,2014,s.201-204.

Âkil oldur dâyimâ şâkir ola

Nefsini zabt itmege kâdir ola (8b-54)

Pâdişâh olan gerek kıla hâzer

Dört haşletden kim ol eyler zarar (10a-92)

Eyleye eblehler ile meşveret

Câhile mâlını kıla mevhibet (17b-268)

Revi harfinden önce hurûf-u imlâdan (ا, و, ی) bir harf getirilmesiyle oluşturulan kafiye *kafiye-yi mürdefe* denir. Metinde sıklıkla kullanılan bazı mürdef kafiye örnekleri ise şöyledir:¹²⁶

‘İlm dâyim ‘aql ile bulur kemâl

Hem ‘amel kılmakla bulur din cemâl (18b-293)

Evvel işitmek durur âvâz-ı hûb

Şâniyâ didâr-ı maḥbûbu’l-ḫulûb (819b-317)

Şehvet elinde olan kişi esîr

Ḳuldur olsa gerçi sulṭân-ı kebîr (22b-381)

¹²⁶Osman Ünlü, Eski Türk Edebiyatı Derslerinde Kafiye Öğretimine Dair Öneriler, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl : 2012 Cilt : 10 Sayı : 2, s.335.

Asıl kafiye harfi olan revinin öncesinde ridflerden başka sessiz bir harfin kullanılması suretiyle oluşan kafiyelere yani revî ve kayd adı verilen harften meydana gelen kafiyele *mukayyed kafiye* denir.¹²⁷ Metinde çok fazla tercih edilmeyen bu kafiye türüne verilebilecek örnek beyitler ise şöyledir:

Kimseyi incitme eyle halka rah**ım**

Yoksa şağın irüşür cânuña za**ım** (9a-66)

Ey bürâder şö**bet** eyle mer**d** ile

Ṭâlib-i Allâh ol âh it der**d** ile (35a-684)

Revi ile ridf arasına başka bir harfin girmesiyle meydana gelen kafiye, *müesses kafiye* denilmektedir. Tercüme metinde bu kafiye diğer kafiyele nazaran daha az kullanılmıştır.¹²⁸

Eldeki sîm ü zerüñden ‘â**riyet**

Senden arta kalısardur ‘â**kibet** (29a-541)

Mâl ü zer viren kimesne câ**hile**

Yokdur anda zerre deñlü ‘â**kile** (17b-271)

Sözlük anlamı olarak “arkadan gelen” manasına gelen redif; revî harfinden sonra gelen ek ve kelimelere denir.¹²⁹ Şairler, redifi uyağı tamamlayan bir ahenk unsuru olarak gördükleri için şiirde uyakla birlikte sıklıkla kullanıldığı görülür. Hüseyinî’nin

¹²⁷ a.g.m.,s.335.

¹²⁸ a.g.m.,s.335.

¹²⁹ Cem Dilçin,a.g.e,s.68.

tercüme metni uyak açısından olduğu gibi redif açısından da zengindir. Aşağıdaki beyitlerde ek ve kelime redif çeşitlerine örnekler verilmiştir:

Dört nesne dördden hâşıl **olur**

Qılmayan ol dörd işi hoş-dil **olur** (19a-301)

İçüp benlik meyin mest **olmuşumdur**

Hevâ-yı nefse hem-dest **olmuşumdur** (38b-46)

Biri dağı kendiden ulu üstine

Oturup irişe zahmet destine (23a-398)

Var ise dünyâda yahşi ‘âdeti

Âhiretde ol olur hem şöhet (26a-463)

Divan Edebiyatında kafiye'nin nasıl kullanılması gerektiği belli kurallar çerçevesinde şekillendirilmiştir. Şairler tarafından bu çerçevenin dışına çıkılması ise şiirde çeşitli kafiye kusurlarına sebep olur. Özellikle şairlerin/mütercimlerin tercüme metinlerde Türkçe kelimelere getirilen eklerle, birbiriyle kafiyeli olması imkansız fakat sesleri benzeyen kelimelerle kafiye yapma çabaları kafiye kusurlarına neden olmuştur.¹³⁰ Klasik edebiyatımızda bu kafiye kusurları; sinâd, ikvâ, ikfâ, itâ şeklinde adlandırılmıştır.¹³¹ İncelememize konu olan Hüseyinî'nin pendname tercümesinde de tercüme metinlerde genel olarak karşılaşılan çeşitli kafiye kusurları gözümüze çarpmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde ise metinde yer alan revî harfinin farklı olması sonucu oluşan ve metinde en sık görülen bazı ikfâ örneklerine yer verilmiştir:

¹³⁰ Muhsin Macit, “Ses Yapısı”, Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, Ankara, Grafiker Yayınları., 2002, s.233.

¹³¹ Bülent Şıgva, Kübra Kıran, Bakî Divanı’nda Kafiye, Turkish Studies, 2020, 15(4) ,s.2058.

İki ‘ âlemde bulam dirsen felâh

Ol diyânet şâhibi ehl-i şalâh

(26a-468)

Mekr ü kahrından bulam dirsen halâs

Şâhib-i zühd ü vera‘ ol merd-i hâş

(26a-467)

Yisün bu sofradan muhtâc olanlar

Pür itsün gûş zarfın aç olanlar

(37b-28)

Yüregüm gönca gibi eylegil çâk

Mekânum hâkken kıl fevķ-ı eflâk

(39a-57)

Başum kıl topuñuñ çevgânına top

Yüzümü ‘ ıřkuñ eşiginde cârûb

(39a-59)

Mütercim metinde uyakları birçok yerde aynı anlama gelecek bir biçimde kullanarak kafiye tekrarına düşmüştür. Edebiyatımızda kafiyelerin yakın aralıklarla aynı anlama gelecek biçimde kullanılması büyük kafiye kusurlarından sayılmakta olup îtâ olarak adlandırılmaktadır.¹³² Aşağıdaki beyitlerde ise metinden buna örnekler verilmiştir:

¹³² Bülent Şıgva, Kübra Kıran, a.g.m., s.2058.

Zîkr-i hâşü'l-hâş bil bir sır durur

Zâkir olmayan kişi hâsir durur

(16b-243)

Zîkr-i bî-ta' zîmi bil bid' at durur

Şartı zîkrün birisi hürmet durur

(16b-244)

Zîkr-i gön'lün iştîyâkı Hâk durur

İhtirâkı iftirâk-ı Hâk durur

(16b-250)

Metni incelediğimizde bunların dışında gözümüze çarpan bir diğer kafiye kusuru ise; mütercimin uzun ünlü ile biten bir sözcüğü kısa ünlü ile biten bir sözcükle kafiye olarak kullanmasıdır. Ancak, Türkçe'de uzun ünlü bulunmaması sebebiyle bu durum uyub-u kafiye sayılmamış, büyük bir kafiye kusuru olarak nitelendirilmemiştir. Bu tür kafiyelerin Türkçe sözcüklerle Arapça ve Farsça sözcüklerin kafiye olarak kullanıldığı durumlarda ortaya çıktığı görülmektedir. Metinde buna örnek oluşturacak bazı beyitler aşağıda verilmiştir:

Olmaya her kimde kim havf-ı Hudâ

Cümle eşyâdan anı Hâk korkuda

(29a-540)

Gönliñi pâk it hasedden evvelâ

Tâ saña mü'min demek lâıyık ola

(9b-83)

Metinde bazı beyitlerde redifin yer aldığı ancak kafiye kullanılmadığı; bazı beyitlerde ise kafiye kullanılmadığı; bazı beyitlerde ek ile kökün kafiye yapıldığı görülmektedir:

Bu vaşiiyetlerle kim ‘âmil ola

İki ‘âlem içre ol râhat ola

(36b-720)

İsteme ağlar şuratludan murâd

Hande-rûdan iste kıılur bir murâd

(28b-531)

Ma‘rifet hâşıl kııl ol şâhib-hüner

Tâ kim olasın mu‘azzez muhterem

(25a-444)

Çapuña duttuk yüzimiz yâ İlâh

Hâ’if ü nâdim hacıl ü pür-günâh

(8a-47)

Bir kişi dâyim günâh-ı naqd ide

İtmez aña nesye tevbe fâ’ide

(26b-479)

3.5.4.Söz Sanatları

Klasik Türk edebiyatında şairler, sözlerine derinlik kazandırmak,söylenen sözün söyleyiş gücünü ve etkileyciliğini artırmak,az sözle çok şey anlatmak ve sözün sembolik manasından yararlanarak eseri estetik açıdan zenginleştirmek için eserlerinde edebi sanatlara sıklıkla başvurmuşlardır.Ayrıca edebi sanatlar, ince duyguların, keskin zekâların ve estetik duyarlılığın bir ürünü olarak görüldüğü için de şairler dildeki ustalıklarını göstermek açısından da söz sanatlarını kullanmayı tercih etmişlerdir.¹³³

¹³³Ayrıntılı bilgi için bkz.: Yekta Saraç, Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat, Bilimevi,İstanbul,2000; Cem Dilçin,Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK, Ankara, 1995.

Bu bölümde, çalışmamıza konu olan *Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attar* adlı eserde kullanılan edebi sanatları inceleyerek, tercümede yer alan söz sanatlarının kullanım yerlerini ve nasıl kullanıldığını ayrı başlıklar altında ele alarak sıklıkla kullanılan edebi sanatlardan örnek beyitler göstererek açıklamaya çalışacağız.

Nasihatname tarzında ortaya konulan didaktik eserlerin çoğunda, sözün etkileyciliğini ve inandırıcılığını artırmak amacıyla kullanılan iktibas sanatından bu eserde de faydalandığını; özellikle de ayet ve hadis iktibaslarına sıklıkla yer verildiğini görmekteyiz. İncelememiz sırasında iktibas dışında; teşbih, tenasüp, telmih, teşhiş, nida, tekrar gibi birçok farklı söz sanatının da mütercim tarafından kullanıldığını tespit etmekteyiz.

Teşbih:

Sözü daha etkili hale getirmek için, aralarında çeşitli yönlerden benzerlik bulunan iki şeyden¹³⁴ niteliği güçlü olanın özelliklerinin güçsüz olana aktarılması şeklinde gerçekleşen söz sanatıdır.¹³⁵ Eski Türk Edebiyatı döneminde oluşturulan eserlerde sıklıkla karşımıza çıkan teşbih, araştırmamıza esas olan eserde de mütercim tarafından sıklıkla kullanılmıştır.

Mürekkebe olsa deryâlar ser-â-ser

Her ağaç hâme olsa berg-i defter

(37a-12)

Yukarıdaki beyitte, deryalar (deniz), mürekkebe; ağaçlar, kaleme; yapraklar, deftere benzetilmiştir.

Şan deve kuşu durur bu nefis-i şer

Ne götürür yük havâda ne uçar

(13b-172)

¹³⁴Cem Dilçin, a.g.e., s.517.

¹³⁵Özer Şenödeyici, Eski Türk edebiyatı Alıştırma Kitabı, Kut Yayınları, s.17, İstanbul, 2019.

Murğ-ı nefsûn maṭlabın edinme kayd

Ḳılmasın bir gün saña şayyâd şayd (15a-214)

Yukarıdaki beyitlerde nefis; deve kuşuna ve kuşa benzetilmiştir.

Telmih:

Söz sırasında,herkes tarafından bilinen geçmişteki bir olaya, efsaneye ya da hikayeye veya peygamber kıssasına; ünlü bir kişiye,bir inanca ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek ,onu anımsatmak sanatıdır.¹³⁶

‘Ayb eylemedi kimse velî mûr-ı za‘îfi

Bir ricl-i cerâd itdi Süleymâna çün ihdâ (2b-30)

Yukarıdaki beyitte; “cerad, Süleyman, mur” sözcükleri ile Hz. Süleyman ile karınca kıssasına telmih yapılmıştır.¹³⁷

Bî-peder ferzendi peydâ iden ol

Mehd içinde tıflı gûyâ iden ol (7a-21)

Yukarıdaki beyitte ;“bi-peder,ferzendi,Mehd,” kelimeleri ile Hz. İsa (a.s.m)’ın babasız doğuşuna telmihte bulunulmuştur.¹³⁸

¹³⁶ Cem Dilçin.a.g.e,s.461; Özer Şenödeyici,a.g.e,s.17.

¹³⁷“Hikâyeye göre karınca Hz. Süleyman’ın atlılarının sesini duyunca kabilesini uyarır ve onlara kaçmalarını söyler. Bütün dilleri bilen Hz. Süleyman karıncanın korkulu sözlerini duyunca karıncayı yanına çağırır ve onlara zarar vermeyeceğini bildirir. Karınca da Hz. Süleyman’ın yaptığı bu lütfâ karşılık bir çekirge bacağı verir. Hz. Süleyman da bu çekirge bacağından doymuş olur.” Ayrıntılı bilgi için bkz: Ayşe Dalyan, Edebiyatta Zihniyet İncelemesi ve Ahmed Paşa’nın Kerem Redifli Kasidesinde Zihniyet Çözümlemesi ,Bilig,Yaz 2016,S.28,ss.341-342.

¹³⁸Ayrıntılı bilgi için bkz:Pala,ag.e.,s.285.

Oldı yârânı Ebûbekr ü ‘Ömer

Barmağıyla eyledi şakk-ı kamer

(7b-28)

Yukarıdaki beyitte;“şakk-ı kamer,parmak” sözcükleriyle,Peygamber Efendimiz (s.a.v)’in bir parmağını göğse doğru uzatmasıyla ayın ikiye yarılması mucizesine telmih yapılmıştır.¹³⁹

Haqlıguña şâhid oldı ahcâr

Söyledi saña zehri o biryân¹⁴⁰

(4a-6)

Yukarıdaki beyitte;“zehir,biryan,söyledi” sözcükleriyle Peygamber Efendimiz’in Yahudiler tarafından Hayber’de zehirli et yedirilerek öldürölmek istendiğine dair kıssaya telmih yapılmıştır.¹⁴¹

Eyledi kirme ten-i Eyyûbu kıt

Loğma itdi Yunûsu çün yutdu kıt

(6b-10)

Yukarıdaki beyitte, “Eyyub, kut,Yunus ve hut” sözcükleri ile Hz.Yunus (a.s.m)’un balık tarafından yutulması ve Hz. Eyyub (a.s.m)’un hastalanıp vücudunun kurtlar tarafından yenilmesi olaylarına telmih yapılmaktadır.¹⁴²

¹³⁹Ayrıntılı bilgi için bkz:Rıdvan Canım,2018,s.135;Ahmet Talat Onay,Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar,MEB Yayınları,İstanbul,1996,s.358.

¹⁴⁰Ma’mer b. Râşid’in el-Câmi’inde yer alan bu rivayet şöyledir: Yahudi bir kadın Hz. Peygamber’e (s.a.v.) Hayber’de, kızarmış bir koyun hediye etti. Hz. Peygamber “Bu nedir?” diye sorduğunda kadın, Hz. Peygamber sadaka malından yemediği için “Sadakadır.” demekten kaçındı ve “Hediyedir.” dedi. Sonra Hz. Peygamber ve ashâbı o etten yediler. Derken Hz. Peygamber “Durun.” dedi ve kadına “Bu koyunu zehirledin mi?” diye sordu. Kadın “Sana kim haber verdi?” dediğinde Hz. Peygamber elindeki incik kemiğini göstererek “Bu kemik.” dedi. Kadın “Evet.” deyince Hz. Peygamber “Neden?” diye sordu. Kadın “İstedim ki sen bir yalancıysan insanlar senden kurtulsun.Eğer peygambersen de (bu zehir) sana zarar vermesin.”dedi.Bunun üzerine Hz. Peygamber iki kürek kemiğinin arasından kan aldırdı ve ashâbına emretti, onlar da kan aldırdılar.Ancak onlardan bazıları öldü. Ayrıntılı bilgi için bkz: Canım, 2018, s.138; Buhari,Tıb, 55; Müslim, Selam,18; Ebu Davud, Diyat, 6.

¹⁴¹Serkan Çelikan, Dergiabant (AİBÜ İlahiyat Faköltesi Dergisi), Güz 2020, Cilt:8, Sayı:2,ss.401-421.

Tenâsüb:

Aralarında çeşitli bakımlardan anlam ilgisi bulunan en az iki kelimenin, rastgele bir şekilde dizilmeden ,tezatlık ilişkisi kurulmadan bir arada kullanılması sanatıdır.¹⁴³

Günâh ü cürm ile hâli mükedder

Terahhüm idecek hâline **kâfer** (37a-14)

Başum kıl topuñuñ **çevgânına** **top**

Yüzümü ‘ışkuñ eşiginde cârûb (39a-59)

Dâyimâ **pend** ü **naşîhat** eyle **gûş**

İsteriseñ ger necât olğıl hamûş (9b-73)

İktibas:

Sözü kuvvetlendirmek,ifadeyi süslemek maksadıyla ayet veya hadislerin tamamının ya da bir bölümünün alıntı yapılmasıdır.¹⁴⁴İncelediğimiz metnin dinî-tasavvufi bir metin olması sebebiyle iktibasa sıklıkla başvurulmuştur.Ancak, metinde yer alan ayet ve hadis iktibaslarını ayrı bir bölümde işlediğimiz için burada tek örnek vermekle yeticeğiz.

İrgürür murğa heva üstünde kût

Her kula rızkın viren ol **lâ-yemût**¹⁴⁵ (7a-20)

¹⁴²Ayrıntılı bilgi için bkz:Canım;2018,s.124;Pala,1995,s.175.

¹⁴³İsa Kocakaplan,Açıklamalı Edebi Sanatlar,M.E.B Yayınları,İsatanbul,1992,s.151.

¹⁴⁴Özer Şenödeyici,a.g.e,s.96.

¹⁴⁵“Sen, o ölümsüz ve daima diri olana (Allah'a) tevekkül et. O'nu her türlü övgüyle yücelterek tesbih et. Kullarının günahlarından hakkıyla haberdar olarak O yeter!” Furkan Suresi,58.ayet

Tekrir:

Şairin şiirdeki etkileyici bir unsura dikkat çekmek ya da sözü kuvvetlendirmek maksadıyla bazı sözcüklerin beyitte tekrar edilmesi sanatıdır.¹⁴⁶

İlâhî yâ İlâhî yâ İlâhî yâ İlâhî

Tapıñdur kâ'inâtuñ secdegâhı

(38a-39)

Tezad:

Mana bakımından birbirinin zıttı olan iki sözcüğün anlamı kuvvetlendirmek maksadıyla bir arada kullanılmasıdır.¹⁴⁷

Vir faķîr olana **rûz** ü **şeb** ta'âm

Tâ ola yirüñ senüñ dârü's-selâm

(36b-718)

Ağlıyacak yirdir işbu cihân

Bunda **gülmek** adama eyler ziyân

(36a-702)

‘Ömr-i dünyâ bir iki gündür hemîn

Gitdi gider **evvelîn** ü **âhîrîn**

(11b-121)

Cinas:

Yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları farklı olan iki veya daha sözcüğün nazımda ya da nesirde bir arada kullanılması sanatıdır.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Şenödeyici, a.g.e., 106.

¹⁴⁷ a.e., s.53.

¹⁴⁸ Cem Dilçin, a.g.e., s.467; Ahmet Mermer, Neslihan Koç Keskin, Eski türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara, s.39.

Umaram yuyasın yüzüm **ķarasın**

Beni şol yüzi aķlara **ķarasın**

(38a-41)

Leff ü neşr:

Bir beytin ilk dizesinde en az iki ya da daha fazla şey sıralayıp ikinci dize de bu unsurlarla ilgili ikinci dizede yeni şeyler söylemektir.¹⁴⁹

Ħanķer-i ħâmûřî vü şimşîr-i cû‘

Nîze-i tenhâyî vü terk-i cümû‘

(12b-153)

Yukarıdaki beytin ilk dizesinde “Ħanķer-i ħâmûřî ve şimşîr-i cû‘” kavramlarına karşılık olarak ikinci dizede “Nîze-i tenhâyî ve terk-i cümû‘” kavramları aynı sırayla söylenmiştir.

İştikak:

Bir beyit iķerisinde aynı kökten türeyen sözcüklerin bir arada kullanılması sanatıdır.¹⁵⁰

Bunu ķıl müslimîne nuřĥ-ı nâfi‘

İrüşdür cümleye bundan menâfi‘

(38a-38)

Şu deñlü virdi bu naşma nişâmı

Katında mün‘ aķid naşm-ı nişâmı

(37b-22)

Yukarıdaki beyitlerde; “nâfi‘ ve menâfi‘ “ ile “naşm ve nişâm” sözcükleri aynı kökten türeyen sözcüklerdir.

¹⁴⁹ İsa Kocakaplan,a.g.e.,s.91.

¹⁵⁰ Özer şenödeyici,a.g.e.,s.117.

İrsal-i mesel:

İfade edilen düşünceyi kanıtlamak, anlamı güçlendirmek ,söylenen sözün etkisini artırmak gayesiyle atasözü ve hikmetli sözlerden yararlanma sanatıdır.¹⁵¹ Metinde kullanılan atasözlerini ayrı bir başlık altında detaylı bir şekilde inceleyeceğimiz için bu kısımda çok fazla detaya girmeyeceğiz.

Metâ‘ a göre leykin ehli olur

Çürük baklayı alur kör bilinür

(38a-31)

Aliterasyon-Asonans:

Bir beyit içerisinde bir ünsüzün ahenk oluşturmak maksadıyla diğerlerinden çok fazla tekrarlanmasına aliterasyon; bir ünlünün diğerlerine göre daha fazla tekrar edilmesi asonans sanatıdır.¹⁵²

Evvelâ kılduñ fuzûlluk ey fuzûl

Ol fuzûlluk olduğundurur cühûl

(14a-182)

Yukarıdaki beyitte “l” ve “u” sesi ahenk oluşturacak bir şekilde tekrar edilmektedir.

3.5.5. Atasözleri ve Deyimler:

Sözlü geleneğin ürünü olan atasözleri ve deyimler, yüzyıllar boyunca kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar ulaşmışlardır. Atasözleri, söyleyeni belli olmayan, geçmişten günümüze ulaşan, geniş tecrübe ve gözlemlerin ürünü olan, kısa ve özlü sözlerdir. Deyimler ise bir kavramı belirtmek için kullanılan özel anlatım kalıplarıdır.¹⁵³

Osmanlı Türkçesinin gelişmesi ve Divan edebiyatı geleneğinin kurulması ile birlikte, sözün etkisini artırmak ve anlatımı kuvvetlendirmek amacıyla şairler ve

¹⁵¹ Cem Dilçin, a.g.e., s. 464.

¹⁵² İsa Kocakaplan, a.g.e., ss. 17-19.

¹⁵³ H. Dilek Batislam, Nedim’in Şiirlerindeki Atasözleri ve Deyimler, Türkoloji Araştırmaları, Fuat Özdemir Anısı, Ç.Ü. Basımevi, Şubat, 1997, s. 107.

nasirler, atasözleri ve deyimlerden büyük ölçüde yararlanmışır.¹⁵⁴ Klâsik şiirimizde atasözü ve deyimlerin kullanımı, dildeki sadeleşme eğilimi ve mahallîleşme akımına bağlı olarak XVII. yüzyıl sonu ile XVIII. yüzyıl başında artmaya başlamıştır. Şairler atasözleri ve deyimleri tıpkı sure, ayet ve hadis meallerinde olduğu gibi anlamla vurgunun en yoğun olduğu kelime ve kelime gruplarını seçerek kullanmışlardır.¹⁵⁵ Özellikle, nasihatname türünde ortaya çıkan ürünlerde atasözleri ve deyimlere diğer türlere göre daha fazla yer verildiğini görmekteyiz. Hüseyinî'nin de *Pendname* tercümesinde de atasözleri ve deyimlere sıkça rastlanmaktadır. Tercüme metinden tespit ettiğimiz atasözleri ve deyimlerin metinde nasıl kullanıldığını göstererek ve günümüz Türkçesindeki karşılığını vererek açıklama yolunu tercih ettik.

3.5.5.1. Atasözleri

Herkes kendi ayıbını bilmez:

Kendinüñ 'aybını hergiz görmeye

İllerüñ 'aybın araya durmaya

(14b-200)

Ne verirsın elinle o gelir seninle:

Olur önünce ne vırsın yoldaşun

Vırmeye arduñca oğluñ kardaşuñ

(29a-543)

Çürük baklayı alır, kör bilinir:

Metâ' a göre leykin ehli olur

Çürük baklayı alır kör bilinür

(38a-31)

¹⁵⁴ İsmail Parlatır, Atasözleri, "Sunuş", Yargı Yayınevi, 2007, Ankara.

¹⁵⁵ Kamile Çetin, Hikemî Şiirin Temsilcilerinden İbrahim Raşid Divanında Atasözleri ve Deyimler, Süleyman Demirel Üniversitesi. Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu, 23-26 Ekim 2007, Isparta, 2008, s. 179.

İyilik et ,denize at ;balık bilmezse Hâlık bilir:

Yok durur iylük gibi bir özge hâl

Kim meşeldür iylük eyle şuya şal (21b-357)

Çağrılan yere erinme,çağrılmayan yere görünme:

Ya‘ ni varma da‘ vet olmadın yire

Varuben yüzün şuyin dökme yire (27b-505)

İyilik eden iyilik bulur:

İylüğe irergirü iylikdürür

Olmağ iylük ehli bir değil durur (21b-359)

Var olandan veren yâd olmaz:

Elinden geldügince işler üstâd

Meşeldür olmamış varın viren yâd (38a-32)

3.5.5. 2. Deyimler

Aybını yüzüne vurmak:

Kimsenüñ yüzine urma ‘ aybını

Şanma kim bî-‘ ayb olasın sen seni (23b-406)

Ağzını açmak:

Ağzuñ aç dâyim şenâ-yı Hakk için

Söyleme hağ sözi dâyim dağğ için (9b-76)

Ağzını tutmak:

Zîkr-i Hâkkuñ ğayrıdan ağzıñı dut

Ansuzıñ ur ağzına mühr-i sükût (9b-72)

Azâb çekmek :

Nîk-baht olan kılur re'y-i şavâb

Ol ki bed-râdur çeker dâyim 'azâb (11b-119)

Baş eğdirmek :

Beni halk-ı cihandan bî-niyâz it

Başum egdürme dehre ser-firâz it (39a-65)

Başı göğre ermek:

Dâne her-geh kim yüziñ yire süre

Başı göğre ire berg vire vire (14b-198)

Başına bela etmek:

Şol ki mâl ü câh ile mesrûr ola

Nâgehânı başına ide belâ (31b-600)

Başına bela gelmek :

Gelse başına belâ-yı bî-'aded

İstemeye ğayr-ı Rabbinden meded (35b-689)

Boyun eğmek:

Terk-i câh itmekle nefsi kıl zebûn

Kıl ihânet egmegil aña boyun (12b-148)

Can revân olmak:

Çün tenüñden kim ola cânuñ revân

Hâk ola cismüñdeki her üstühvân (11b-125)

Can vermek :

Derd-i ışkûn dir iseñ dermânına

İremez cân vermeyen cânânına (29b-555)

Ders almak:

Vâlideyne eyle ihsân didi Hâk

Lâ teķul üffinden al ders ü sebak (32b-624)

Devlet bulmak:

‘Âdet eyle kendüñe üç haşleti

İki ‘âlemde bulasın devleti (16a-227)

Dil âzâr olmak

Dâyimâ her kim ki dil âzâr ola

Hâk ü halk andan kamu bîzâr ola (9a-65)

Dili bağlamak :

Bağla halkuñ ğaybetinden sen dilüñ

Tâ ki bağlanmaya ayağuñ elüñ (9a-69)

Dilini saklamak:

Zıkr-i Hakkuñ ğayrıdan şakla dilüñ

Kimsenüñ hakkına uzatma elüñ (21a-345)

Dilini tutmak:

Dut dilüñ ağızunda maḥbûs eylegil

Halkdan kendüni me'yûs eylegil (9b-80)

Dil vermek:

Ġâfil olma âhiretten bir zamân

Dil viren bu ' âleme eyler ziyân (12a-131)

Dost tutmak:

Dost dutunma Hudânuñ düşmenin

Hem-dem idinme o düşmen hem-demin (23b-405)

Eli ayağı bağlanmak:

Bağla halkuñ ğaybetinden sen dilüñ

Tâ ki bağlanmaya ayağuñ elüñ (9a-69)

El çekmek:

Olmağ istersen belâlardan hâlâş

Çek elüñ üç nesneden ol merd-i hâş (15a-208)

El uzatmak:

Elüñ uzatma baḥîlüñ nânına

‘Ömrüñ oldukça oturma ḥ‘ânına (27b-502)

Gam yemek:

El uzatma kimseye dünyâ için

Gam yime şaḳın bugün ferdâ için (13a-162)

Gerden-keş olmak:

Ḥaḳ yükinden kim ki gerden-keş ola

Dâyimâ Ḥaḳdan aña la‘net ola (14a-180)

Geri dönmek:

Dört nesne gide çün kim ileri

Dönmesi anuñ muḥâl olur geri (18b-295)

Gönül gözüyle bakmak:

Îlâhî gönlimüñ gözin kıl açuḳ

Seḫerlerde beni eyle uyanuḳ (38b-48)

Gönlünü şâd kılmak:

Qıl yetîm olanların gönlini şâd

Tâ seni şâd eyleye Rabbü'l-‘ibâd (34a-662)

Gönlünü pâk itmek:

Göñliñi pâk it hasedden evvelâ

Tâ saña mü'min demek lâayık ola (9b-83)

Güleryüz göstermek:

Çün güleryüz göricek senden faqîr

Hoş gelür giydirmeden aña harîr (22b-389)

Hâk ile yeksân kılmak:

Kim ki ‘uryân oluben efşân kıla

Faqr anı hâk ile yeksân kıla (32b-620)

Heves eylemek:

Eyleme nefsüñ hevâsına heves

Yârüñ olmaz senüñ ol feryâd-res (11b-123)

İbret almak:

Almaya dünyâ işinden ‘ibreti

Qılur andan her kimesne nefreti (17b-269)

İyilikle anılmak:

Her kişi iylük ile eylese yâd

Tâ kıllalar nâmuñı iylükle yâd

(9a-67)

Kapın açık tutmak:

Olmağıl yüzüñ dürük қаsuñ çatık

Dostuñ yüzine dut kapuñ açık

(21a-354)

Kaşlarını çatmak:

Olmağıl yüzüñ dürük қаsuñ çatık

Dostuñ yüzine dut kapuñ açık

(21a-354)

Kendini alçak tutmak:

Kendin ögmek ‘âdet-i şeytân olur

Kendini alçak dutan insân olur

(14b-194)

Kendi aybını görmemek:

Kendinüñ ‘aybını hergiz görmeye

İllerüñ ‘aybın araya durmaya

(14b-200)

Kendini tutmak:

‘Âlim ü fâzıl olup ol señ emîr

Kendüñi tut zerreden kemter haķîr

(21a-355)

Kulak tutmak:

Zıkr üç vech üzre durur bî-hilâf

Dut kulağıñ yoq durur bu söze lâf (16b-241)

Mihnet çekmek:

Şâbir ol çek bu cihânuñ miñnetin

Hem getür birine halkuñ hürmetin (17a-257)

Nîkû-nâm olmak:

İsteyen kişi ki nîkû-nâm ola

Hâş şanma sen anı ol hâm ola (13b-168)

Ömrü zayi etmek:

Żâyi‘ iden ‘ömri yiyüp içmege

Güç olur ana şırâtdan geçmege (12a-137)

Serkeşte kılmak:

Ser-geşte kılup ‘ışkı bu çarhı seher ü şâm

Hûn-ı cigeri dâmenini kıldı dem ala (2a-19)

Ser indirmek:

Ehl-i dünyâ olana indürme ser

İndürseñ dîniñe irür zarar (16a-231)

Sofra açmak:

Dir isen olsun ziyâde behreni

Ḥalk içinde dâyimâ aç sofranı

(15b-224)

Sükût mührünü ağzına vurmak:

Zıkr-i Ḥaḳḳuñ ğayrıdan ağzıñı dut

Ansuzıñ ur ağzına mühr-i sükût

(9b-72)

Yüz döndürmek:

İsteyen sâlim ola kendüzini

Döndüre ḥalk-ı cihândan yüzüni

(9a-61)

Yüz suyu dökmek:

Yegnicek olan kişi bî-‘âr olur

Yüzinüñ suyu dökülür ḥ‘âr olur

(20a-331)

Yüz sürmek:

Sür yüzüñ yire çü aşlıñdır türâb

Yire yüz sürmekle ‘izzet buldı âb

(14b-196)

Yüz tutmak:

Ḳıl beri her ârzûdan kendüzüñ

Dut cenâb-ı hâzrete dââyım yüzün

(12a-138)

Yüz virmek:

Devlet anuñ kim bu çiftiden ola tāk

Döndürüp yüz vire ana üç tālāk

(11a-116)

3.5.6.Dil ve Anlatım

Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attar adlı çalışmamıza esas teşkil eden metinde Klasik Türk edebiyatının genelinde olduğu üzere Arapça, Farsça ve Türkçe sözcüklerin bir arada kullanıldığı örnekleri bolca görmekteyiz. Metinde “irgürmek, kamu, toy, yig, teng, çalab...”¹⁵⁶ gibi Eski Anadolu Türkçe’sinde yer alan sözcüklerle “hired, dûzah, serkeşte, sükker...”¹⁵⁷ gibi Farsça ve “evşâf, nâdim, muhtâc, mazlum...”¹⁵⁸ gibi Arapça sözcükler aynı beyitte kullanılmıştır.

Ḳudretünce halka bezl it nânîñi

Toyla güleryüz ile yârânîñi

(21a-353)

Yukarıdaki beyitte de görüldüğü üzere, Arapça,Farsça ve Türkçe sözcükler bir arada kullanılmış olmasına rağmen metinde kullanılan dil,gayet sade ve anlaşılır bir dildir.Mütercim,metinde vermek istediği öğütlerin, işlediği konu ve mesajın karşı tarafa daha rahat ulaşabilmesi açısından eserinin dilini sade tutmayı tercih etmiştir.Zira,nasihat niteliği taşıyan birçok eserde de aynı gaye ile eserlerin dilinin sade tutulduğunu da araştırmalarımız neticesinde görmüş bulunuyoruz.Bu sebeple olsa gerektir ki eserde birçok deyim ve atasözü, ayet ve hadis iktibaslarına anlatımda yer verilerek işlenen konunun etkileyiciliği ve inandırıcılığı artırılmak istenmiştir.

¹⁵⁶ Cem Dilçin,Yeni Tarama Sözlüğü,Türk Dil Kurumu,Ankara,1983;Mertol Tulum,17.Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı,Türk Dil Kurumu,Ankara,2011.

¹⁵⁷ Mehmet Kanar, Büyük Farsça Türkçe Sözlük,Say Yayınları,İstanbul,2015.

¹⁵⁸ Mevlüt Sarı,Arapça Türkçe Lügat,Bahar Yayınları,İstanbul,1980.

3.5.7.Ayet ve Hadis İktibasları

3.5.7.1.Ayet İktibasları

“... O’na benzer hiçbir şey yoktur. O her şeyi işitir...” Şuara Suresi /11.ayet

“Hiçbir şey O’na denk değildir.” İhlas Suresi /4.ayet

Yok salṭanatında ne vezîri ne nazîri

Yok zıdd ü şerîki nite mânendle hemtâ (1b-11)

“ Kuşluk vaktine andolsun, karanlığı çöktüğü vakit geceye andolsun ki...” Duha Suresi /1-2.ayet

Yüzi ve’ş-şemsî ve’ḍ-ḍuḥâ didüm

Şaçı ve’l-leyli izâ secâ didüm (4a-1)

“Şüphesiz Allah rızık verendir, güçlüdür, çok kuvvetlidir.” Zariyat Suresi /58. ayet

Zî-ḥikmet ü zî-ḳuvvet ü ḳudret

Kün demek ile kıldı iki ‘ âlemi peydâ (2a-21)

“ Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah’ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.” Ahzab Suresi /40. ayet

Seyyid-i kevneyn ü ḥatmü’l-mürselîn

Geldi âḥir lîk faḥr-ı evvelîn (7b-25)

“O günde ki ne mal fayda verir o gün, ne evlat.” Şuara Suresi /88. ayet

Zulme âhenk iylese ölse

Fâ'ide itmez ana mal ü sipâh (10b-98)

“Hiç şüphesiz, rızık veren O, metin kuvvet sahibi olan Allah'tır. “ Zariyat Suresi/58. ayet

Saňa çün rızkı viren Şâni‘ ola

Her ne virse saňa kim mâni‘ ola (12b-150)

“Ey ademoğulları,biz sizin çirkin yerlerinizi örtecek bir elbise ve size süs kazandıracak bir giyim indirdik.Takva ile kuşanıp donanmak ise,bu daha hayırlıdır...”A’raf Suresi /26. ayet

Âdeme takvâ gibi olmaz libâs

Âdemüñ etķâsı olur Һayr-ı nâs (14b-193)

“Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yasanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle.” İsrâ Suresi ,23. ayet

‘ Âşî olmak anlara ğayet günâh

Anlara şaķın dime of dir İlâh (19b-314)

“...Ben sizin rabbiniz değil miyim? "Elbette öyle! Tanıklık ederiz" dediler. Böyle yaptık ki kıyamet gününde, "Bizim bundan haberimiz yoktu" demeyesiniz.” A’raf Suresi/72. ayet

Çün belf didüñ Hâķa rûz-i ezel

Қıl itâ‘ at emrine olma kehel (14a-183)

“...Rabbimiz ! Unutur veya yanılırsak bizi cezalandırma...” Bakara Suresi / 286.ayet

Rabbiñi yâd eyle diyüp dâyimâ

Lâ tü 'âhiz in nesînâ rabbenâ (28a-512)

“... Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen biri vardır.” Yusuf Suresi /76.ayet

Fevka zî 'ilmin 'alîmin didi Hâk

Var ise idrâküñ al andan sebak (28a-515)

“Mallarınız ve çocuklarınız sizin için ancak bir imtihandır;büyük mükafat ise Alah'ın katındadır.” Teğabün suresi,15.ayet

Innemâ emvâlikümden al sebak

Mâl ü mülkü unut eyle yâd-ı Hâk (29b-549)

“ Bizi dosdoğru yola ilet.” Fatiha Suresi/6. ayet

Yoluñi eyle şîrât-ı müstakîm

İtmeseñ dûzahda olursañ muķîm (34a-661)

“Demek, yüz çevirdiğinizde yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık bağlarını koparacaksınız,öyle mi? İşte bunlar, Allah'ın lânetleyip, kulaklarını sağır, gözlerini kör ettiği kimselerdir.” Muhammed Suresi/22-23.ayet

Ķâtı' -ı rahma Hâk itmez rahmet

Ķılur ana yer gök ehli la' neti (35b-682)

“Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti.Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine “of!” bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle.”İsra Suresi /23 .ayet

Vâlidayne eyle ihsân didi Hâk

Lâ teķul üffinden al ders ü sebak (32b-624)

“İnsana da, anne babasına iyi davranmasını emrettik...Eğer, hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşman için seninle uğraşırlarsa, onlara itaat etme...” Lokman suresi/15-16. ayet

Her ne kim emr ideler eyle kabûl

Lâkin ammâ kâfir olmaklık degül (32b-625)

“O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah’tır. Güzel isimler O’nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O’nu tesbih eder. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” Haşr Suresi/24.ayet

Hâk te‘âlâ seni yokdan kıldı var

Tâ ‘ibâdet kılasın leyl ü nehâr (31b-601)

De ki (Allah şöyle buyuruyor): “Ey kendi aleyhlerine olarak günahta haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.” Zümer Suresi/53.ayet

Lîk senden umaruz biz mağfîret

Çün didüñ *lâ teķnaţû* kıl merḥamet (8b-49)

3.5.7.2.Hadis İktibasları

Levlâke lemâ ħalaqtü'l-eflâk

Şânında buyurdu Hayy u Sübhân (4a-5)

Tasavvufta sık sık kullanılan ve kutsi hadis olarak da rivayet edilen, '*Sen olmasaydın ben kainatı yaratmazdım (Levlâke lemâ ħalaqtü'l-eflâk)*',¹⁵⁹ ifadesiyle,bütün varlığın Hz. Muhammed (a.s.m.) için yaratıldığı anlatılır.Bu hadisin sahih olduğu yönünde farklı görüşler bulunmakta olmasına karşın sahih hadis kaynaklarında bu hadise rastlanmamaktadır.

Seyyid-i kevneyn ü ħatmü'l-mürselîn

Geldi âhîr lîk *faḥr-ı evvelîn* (7b-25)

Peygamber Efendimiz(s.a.v) bir hadis-i şerifte:"Benden sonra nebi yoktur." buyurmuştur.¹⁶⁰

Ḳıl tevekkül Ḥaḳḳa ol rızḳuñ virür

Kûtını murḡuñ hevâda irgürür (13a-165)

"Eğer siz Allâh'a gereği gibi güvenseydiniz, (Allah), kuşları doyurduğu gibi sizi de rızıklandırırdı. Kuşlar sabahları kursakları boş olarak çıktıkları hâlde akşam doymuş olarak dönerler."¹⁶¹

Kişiye buḥl u ḥased âfet durur

Ehl-i buḥlûñ ḥâşılı la' net durur (15a-205)

"Cimrilikten sakınınız.Çünkü cimrilik, sizden önceki milletleri helâk etmiştir.

„¹⁶²

¹⁵⁹ Acluni, II: 164; Hakim el Müstedrek, II: 615.

¹⁶⁰ Buhari,Menakıb, 17,Tefsir,Saff 1;Müslim,fezail 125,(2354).

¹⁶¹ Tirmizî, Zühd, 33

¹⁶² Müslim, Birr :56

Hâzret-i peygambere Rabb-i celîl

Didi görmez cennetüñ yüzün hâlîl (15a-206)

"...Cimri kişi Allah'a uzak, Cennet'e uzak, insanlara uzak ve Cehennem ateşine yakındır"¹⁶³

Ğıll u ğışdan zer gibi pâk olasın

Hâk olmazdan evvel hâk olasın (17b-263)

"Ölüm gelip çatmadan evvel, şehvanî ve nefsanî hislerinizi terk etmek suretiyle bir nevi ölünüz." ¹⁶⁴

Muṣṭafâ dir cennete girmez bahîl

Böyle taḳdîr itdi Cabbâr ü Celîl (30a-564)

"Arabozuculuk yapan, iyiliği başa kakan ve cimri olan Cennete giremez." ¹⁶⁵

Uyanık ol dâyimâ vâkt-i seher

Dir mübârekdür anı Ḥayrû'l-beşer (28-525)

Peygamberimiz(a.s.m)'ın :*"Gecede bir saat vardır ki Allah'tan dünya veya âhiretle alâkalı bir hayır taleb eden bir müslüman o saate rastlarsa, Allah istediği şeyi ona mutlaka verir. Bu saat, her gecede vardır."* ¹⁶⁶ şeklinde buyurduğu ve seher vakti uyanık olmanın önemini belirttiği rivayet edilir.

Hem helâ içre ṭahâret eyleme

Hem oturur iken anda söyleme (33a-634)

¹⁶³ Tirmizî, Birr :40

¹⁶⁴ el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2:29.

¹⁶⁵ Tirmizî, Birr: 41

¹⁶⁶ Müslim, Müsâfirîn, 166.

Tuvallette banyo yapmanın ve konuşmanın doğru olmadığına dair Peygamber Efendimiz (a.s.m)’ın şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir:

“Peygamberimiz (asm) idrar yaparken (küçük abdestini bozarken) bir adam oradan geçiyordu, selâm verdi,Peygamberimiz (a.s.m) onun selamına karşılık vermedi ¹⁶⁷

Yine ,Peygamberimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)’den nakledilen bir hadiste: ‘Sizden hiç kimse yıkandığı yere bevl etmesin!’buyurmuştur.”¹⁶⁸

Eyleme ikindüden sonra menâm

Uyumağ aḥşâmın önünce ḥarâm (32a-605)

Bir hadis-i şerifinde Peygamber Efendimizin(a.s.m.) “Kim ikindiden sonra uyur da aklına bir noksanlık arız olursa, ancak kendini kınasın.” şeklinde buyurduğu rivayet edilir.Ancak bu hadise meşhur hadis kaynaklarında rastlanmamaktadır.

Žâyi‘ iden ‘ömri yiyüp içmege

Güç olur ana şırâtdan geçmege (12a-137)

“Çok yiyip içmek hastalıkların başıdır.”¹⁶⁹

Ṭatlu sözlü ol güleryüzlü aḥî

Tâ ki namuñ ola ‘âlemde seḥî (22a-369)

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Din kardeşinin yüzüne gülümsemen sadakadır.”[Tirmizî,Birr 3

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yine şöyle buyurdu:

“Allah yumuşak ve güler yüzlü kimseyi sever.” [Câmiü’s-Sağîr,2/503]

¹⁶⁷Ebû Davud, Taharet 8; Tirmizi, Taharet 67.

¹⁶⁸Ebu Davud 27, Nesai 36, Tirmizi 21, İbni Mace 304, Ahmed ,5:56.

¹⁶⁹Dara Kutni.

3.5.8.Tercüme Metodu

Klasik Türk edebiyatında bir eserin bir dilden diğer bir dile tercüme edilmesinde kullanılan tercüme metotları şunlardır:Aslını bozmadan kelime kelime yapılan tercümeler;kelime kelime olmamakla birlikte aslına uygun bir biçimde yapılan tercümeler;eserin sadece konusunun aktarılarak yapılması suretiyle yapılan tercümeler ve beyitlerin genişletilerek yapıldığı tercümeler.¹⁷⁰

Çalışmamıza esas olan Hüseyini'nin *Pendnâme* tercümesine baktığımızda, mütercimın kaynak metne tam anlamıyla bağı kalmamış olmasına karşın kelime kelime olmasa da aslına uygun bir biçimde tercüme yaptığını görmekteyiz. Mütercim eserinde kaynak metne yer vermeyi tercih etmemiş yani beyit beyit bir tercüme metodunu izlememiştir.Bunun yanı sıra asıl eserde yer alan bölüm başlıklarını da tercümeğe dahil etmediğini görürüz. Kaynak metinde karşılığı olmayan bazı sözcük ve beyitlere ise tercümede yer vermiş, kaynak metinde yer alan bazı kelime ve beyitleri ise tercüme metne aktarmamıştır. Hatta, asıl metinde yer alan bazı bölümleri ise tercüme metne almamıştır.

---

¹⁷⁰Nurgül Sucu,Eski Türk Edebiyatında Tercüme Geleneği ,Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi ,2006, s. 13 .

BÖLÜM 4:

TERCÜME-İ MANZUME-İ PEND-İ ATTAR

4.1.NÜSHA TAVSİFİ

Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attâr 'ın elimize ulaşan yegane nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 7190 numarada bulunmaktadır. Nüshanın dışı kahverengi deri ile ciltlenmiş olup dış kapaktan sonra yer alan iç kapak ise ebru desenli bir kağıt ile kaplanmışır. Eserin ve mütercimnin adı kapak sayfasında belirtilmektedir.Tercüme eserin elimizdeki nüshasında, birkaç yerindeki ufak tefek yıpranma ve mürekkep bozulmaları dışında, genel itibariyle ciddi bir tahrif bulunmamaktadır.

Tercüme esere besmele ile başlanmakta olup eser 39 varaktan ve 889 beyitten oluşmaktadır. Her sayfada ortalama olarak 12 beyit yer almaktadır. Kaynak metnin tercümesine hemen geçilmemiş olup tercümeden önce 101 beyitlik bir kaside bölümü ile mensur bir sebep-i telif bölümüne yer verildikten sonra *Pendnâme* tercümesine başlanmıştır. Tercüme, eserin 6b varağında başlayıp 37a varağında sona ermektedir. Eser, nesih yazı tercih edilerek yazılmışır. Sebeb-i telif bölümü haricinde, tercüme eser genellikle harekelendirilerek oluşturulmuştur. Eserde kaynak metinde yer aldığı şekliyle bölümler başlıklarla ayrılmamış, bir bölümden diğer bölüme geçerken bölümler arasında boşluklar bırakılmak suretiyle bölümler arasında bir geçiş sağlanmıştır. Tercüme tamamlandıktan sonra 68 beyitlik bir manzum hatime ile eser sona ermiştir. Eserin tamamlanma tarihi ise eserin son varağında belirtilmektedir.

4.2.METNİN KURULUŞUYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Tercüme-i Manzûme-i Pend-i Attar adlı çalışmamızın günümüze ulaşan tek nüshasının İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 7190 numarada kayıtlı bulunması ve eserin bunun dışında da tespit edilmiş elimize ulaşan başka bir nüshasının bulunmaması sebebiyle ne yazık ki tenkitli bir metin çalışması yapılması mümkün olmamıştır. Bu sebeple eserle ilgili tüm çalışmamız yukarıda bahsi geçen tek nüsha üzerinden yürütülmüştür.

Çalışmamıza esas olan tercümede bazı sayfalardaki sözcüklerin mürekkep bulaşması sebebiyle okunmayacak duruma gelmesi; bazı beyitlerde ise ilave kelimelerin

bulunması ya da üzerinin çizilerek beyte farklı sözcükler eklenmesi, bu sözcüklerin eserin aslında mı olduğu yoksa sonradan mı ilave edilip edilmediği konusunda bizi tereddüde düşürmüş olsa da eserin ekseriyetle harekelendirilmiş ve okunaklı bir yazı ile yazılmış olması okuyuşta bize büyük bir kolaylık sağlamıştır. Bu sebeple metnin okunarak günümüz Türkçesine aktarılmasında mütercimin harekelendirilme biçimi göz önünde bulundurulmakla birlikte, İsmail Ünver'in Klasik Türk edebiyatında çeviride yazım birliği sağlanması açısından vurguladığı hususlara da dikkat edilmiştir. Harekelendirilme ya da noktalama işaretleri konusunda eksiklik görülen sözcüklerde ise sözcüğün sözlükteki imla hususiyetleri göz önünde tutulmaya çalışılmış ve bu husus dipnotta belirtilmiştir.

Özel adların yazımında günümüz Türkçesindeki özel adların yazımı ile ilgili kurallara uygun olarak özel isimlerin büyük yazılmasına dikkat edilmiştir. Metin içerisinde geçen eser adları ile beyitlerde yer alan ayet ve hadis iktibasları italik yazı karakteri ile belirtilmiş; iktibaslara ait bilgiler ise dipnotta ayrıca verilmiştir.

Tercüme metnin günümüz Türkçesine aktarımında Türkçe karakterlerin Arap alfabesindeki harfleri karşılamaması sebebiyle “Oktay New Transkripsiyon” fontu kullanılarak transkripsiyon çalışması yapılmıştır. Eserdeki varak numaraları sola yaslı bir şekilde köşeli parantez “[ ]” içerisinde, Times New Roman bold karakter ile verilmiş; beyit numaraları ise her beytin başında ayrı ayrı belirtilmiştir. Arapça ve Farsça sözcüklerdeki birleşik sözcükler, ikileme ve terkipler arasında “-“ işareti kullanılmıştır. Ayrıca, Arapça terkiplerdeki eklerin aktarılmasında “”” işareti kullanılmıştır.

4.3. (TRANSKRİPSİYONLU METİN)

Bismillâhirrahmânirrahîm

[1b]

Mef'ûlû/Mefâ'ilû/Mefâ'ilû/Fe'ûlûn

1. ¹⁷¹الار اذاته ت قف لا لمن الحمد
تعالى هو الله وم تعال ف رد
2. Bir zâtdurur vaşf-ı kıdem üzerine vâcib
' Âciz hıred itmeklige evşâfını imla'
3. ' Ayb ile nekâyışdan özi pâk u münezzeh
Yokdur yer ü gökde ilâh oldurur illâ
4. Kahrı odınıñ bir şereri âteş-i dûzağ
Luţfı deñizi kaçresidür cennet-i a' lâ
5. Varlığına her zerre anuñ gün gibi şâhid
A' mâdur o kim dise *kezâlik hüve emlâ*¹⁷²
6. Ger cûdı bihârı kıla bir lahza temevvüc
Bir kaçresi yer ile göğü eyleye garğa

¹⁷¹ “Yüce,eşsiz ve zatında(kendisinde) süslü bir şey durmayan(bulunmayan)Hz.Allah’a hamdolsun.”

¹⁷²“O da her şey gibi(sıradan)dır.”

7. Ben nice kılam hamd ü şenâ şânına lâyıķ
Kim hayr-ı beşer didi şenâñ idemem imlâ'
8. Sîmurğ-ı sühan per döke zıkri cebelinde
Lâl ola 'aķıl tûfîsi künhinde gûyâya
9. Ne hikmet olur kim ola her şeye muhît ol
Andan kamu eşyâ olalar bî-haber ammâ
10. İn'âmına nisbet bir ola 'âbid ü 'âşî
İrişmemede künhine bir câhil ü dâna
11. Yok salţanatında ne vezîri ne nazîri
Yok zıdd u şerîki nite mânendle hemtâ
- [2a]
12. Ger künhi fezâsında hîred ola şitâbân
Yıllar ola yıl gibi yile bî-ser u bî-pâ
13. Erbâb-ı kerâmet keremî yanına muhtâc
Ervâh-ı rûsul âb-ı inâyâtına zemâ'

14. İfzâli fezâsında degül dâne-i hardal
Bu hıttâ-ı hâk ile tokuz kubbe-i ‘uzmâ
15. H̱ân-ı ceberûtından iki külce düşüdü
Eflâke biri meh biri mihr-i felek-ârâ
16. Yok emr ile taqdîrine tağyîr ü tebeddül
Peydâ ola esmâsı ne kim kılsa tekâzâ
17. Dil sükker-i tevfiķi ile tûtî-i nâtık
‘Aql ebr-i ‘inâyâtı ile baħr-ı güher-zâ
18. Fermânınuñ eflâk olalı bârı kaťârı
Uruldı yedi kevkeb ile her biri tamğa
19. Ser-geşte kılup ‘ışķı bu çarķı seħer ü şâm
H̱ûn-ı cigeri dâmenini kıldı dem-âlâ
20. Zât-ı kuveden oldu ğanî vâhid-i muťlak
Oldı şıfatı muķtezâ-yı keşret-i eşyâ

21. Zî-ḥikmet ü zî-ḳuvvet ü ḳudret¹⁷³
*Kün*¹⁷⁴ demek ile ḳıldı iki ‘âlemi peydâ
22. Levḥ u ḳalem ü ‘aḳl u nefes ‘arş ile ferşi
 Zât ü şıfatı rûḥ u teni ism ü müsemmâ
23. Dür-dâneyile yedi atayı ḳılup îcâd
 Anlardan üç oḡul getürüp eyledi ihyâ
24. Ne evvel olur k’evveli anuñ ola âbâd
 Ne âḥir olur k’âḥiri ânuñ ezel ola
- [2b]
25. Yok ḥikmetile ḳudreti deryâsına sâḥil
 Yok şun‘ı berâyâsına ḥadd ile maḡâyâ
26. Ey dil ni‘amı şükrini ḳıl yoksa şıfâtın
 Tâ ḥaşre deḡin ins ü melek ḳılmaya ihşâ

---

¹⁷³ vezin kusurlu

¹⁷⁴Arapça’da “Ol! der ve olur.” anlamına gelen “فَيَكُونُ (Kün, fe yekûn)” ayeti, Kur’an-ı Kerim’de: “Yasin Sûresi 82.ayet; Bakara Suresi 117. Ayet; Ali İmran Suresi 47. /59. Ayet ;Enam Suresi 73. Ayet; Nahl Suresi 40. Ayet; Meryem Suresi 35. Ayet ;Mümin Suresi 68. Ayet” lerde geçmektedir.

27. Âlî nice şükür ide âlâ-yı ilâha
K'âlâsına şükr eyleye ola girü ala
28. Tevhîdini kıl na't- ı habîbi ile ta' kib
Ola ki şefi' ola saña ol dem-i ' uqbâ
29. Ne haddidür bencileyin ' âşi vü kâşır
Medh ide anı kim oña Allâh te' âlâ
30. ' Ayb eylemedi kimse velî mûr-ı za' îfi
Bir ricl-i cerâd itdi Süleymâna çün ihdâ

Müstef' ilün/ Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

1. Ey dürre-i dürc-i şafâ ey dürr-i burc-ı ışıfâ
Esrâr-ı kün dîbâcesi sırruñ durur yâ Muştafâ
2. Mazlûma melce'dür kapun dermân-ı derd durur tapuñ
Oldı işigün tâ ebed dârü'l-emân dârü's-şifâ
3. Seyr-i semend-i sırruña teng oldı ' arşın ' arşası
Cevlân-ı tâvus-ı ruhuñ oldı müzeyyen mâverâ

4. Bâğ-ı maḥabbet ḡoncası dest-i nübüvvet yoncası
Ey cân-ı dil eglencesi Aḥmed Muḥammed Muştafâ
5. Halk olmadın bu âb ü gil cem^ç olmadın cânla dil
Sen hem-dem-i Raḥmân idüñ ey bâ^ç iş-i *ḡâlû belâ*¹⁷⁵
6. Maḥşerde ol Ferd ü Eḥad ne isteseñ kılmaya red
Senden meded senden meded *işfe^ç lenâ işfe^ç lenâ*¹⁷⁶

[3a]

7. La^ç l-i bedehşân-ı seḥâ ḡurşîd-i eflâk-i ḡayâ
Olsun saña her dâyimâ yüz biñ salât ile şenâ
8. Mihr-i risâlet ḡâtemi ey enbiyânüñ ḡâtimi
Ey raḥmet-i ḡaḡ^ç âlemi nâmuñda nâzil *mîm ḡâ*¹⁷⁷
9. Üstâduñ oldı Cebrâ'il ümmîligüñ aña delîl
Maḥbûb-ı Sübhân-ı Celîl ey enbiyâya pîşvâ

¹⁷⁵ Rabbin Ademoğulları'ndan, onların sırtlarından, zürriyetlerini alıp bunları kendileri hakkındaki şu sözleşmeye şahit tutmuştu: Ben siziz rabbiniz değil miyim? 'Elbette öyle!' dediler. Böyle yaptık ki kıyamet gününde, 'Bizim bundan haberimiz yoktu.' demeyesiniz. A'raf Suresi/172. Ayet.

¹⁷⁶ "Bize şefa'at eyle (Ya Rasulallah)".

¹⁷⁷ Huruf-ı mukatta'a harfleridir. Kur'an-ı Kerim'deki bazı sureler bu harflerle başlamaktadır. Kur'an'da "ha-mim"le başlayan yedi sure bulunmaktadır: Mü'min Suresi, Duhan Suresi, Şura Suresi, Fussilet Suresi, Zuhuruf Suresi, Casiye Suresi, Ahkaf Suresi Suresi.

10. Sırr-ı Hâka âgah iken maḥbûb-ı ‘inde’llâh iken
İki cihâna şâh iken geydûñ tevâzu‘ dan ‘abâ
11. ‘Anḳâ-yı ḳâf-ı ma‘rifet şahbâz-ı dest-i mekrimet
Fazluñla doldı şeş cihet meddâh-ı evşâfuñ Hudâ
12. Urduñ çü ṭabl-ı devleti neş‘ eyledûñ her milleti
Ey halka Hâkkuñ minneti ey ḳuṭb-ı çarḥ-ı mâsivâ
13. Mir‘ât-ı ma‘nâ-bîn yüzüñ âyât-ı ehl-i dîn sözüñ
Burc-ı şerefde yıldızuñ *ente’llezî hayra’l verâ*¹⁷⁸
14. Ey mehbiṭ-ı rûḥu’l-emîn ey faḥr-ı eflâk-i zemîn
Ey *rahmeten li’l-âlemîn*¹⁷⁹ *işfe‘ lenâ min rabbenâ*¹⁸⁰
15. Sensin imâm-ı kıbleteyn sultân-ı şâhib-hicreteyn
‘İtruñ Ḥasan birle Ḥüseyn k’oldı şehîd-i Kerbelâ
16. Ey şâhib-i tâc ü kemer sen eyledûñ şakḳ-ı kamer
Rabbi ḳatında mu‘teber ey rehber-i râh-ı Hudâ

¹⁷⁸ “Sen insanların en hayırlısısın (Ya Rasulallah).”

¹⁷⁹“(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” Enbiyâ Sûresi 107. Ayet.

¹⁸⁰“Rabbimizden bize şefaet et.”

17. Dânen-de-i esrârı hû bînende-i dîdârı hû
Ey râyic-i bâzâr-ı hû ey muḳtedâ-yı enbiyâ
18. Burc-ı hidâyet aḥteri mülk-i risâlet serveri
Âḥir zamân peygamberi sensin eyâ bedrû'd-dücâ
19. Ey Ḥaḳ nazar-gâhı dilüñ ey *ḳâbe ḳavseyn*¹⁸¹ menzilüñ
Arada yoḳdı ḥâ' ilüñ *fî leyletin*¹⁸² *ṣümme denâ*¹⁸³

[3b]

20. Her müşkilüñ ḥallâlisin devlet-i sa' âdet dâllisün
Dirsin ne ister âlî sen luṭfu vü kerem fazl u ' aṭâ

Fâ'ilatün/ Fâ'ilatün/ Fâ'ilün

1. Ey dilüñ menzilgehi Rûḥu'l-emîn
İşigünde nüh-felek ser-ber-zemîn
2. Zât-ı pâküñ ' âleme raḥmet durur
Âña şâhid *raḥmeten li'l- ' âlemîn*¹⁸⁴

¹⁸¹“Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.”Necm Suresi/9.ayet

¹⁸²“Biz onu mübarek bir gecede indirdik. Şüphesiz biz insanları uyarmaktayız.”Duhan Suresi/3.ayet

¹⁸³“Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu.” Necm Suresi/8.ayet

¹⁸⁴“(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” Enbiya Suresi/107.ayet

3. Zümre-i dîn buldı cûduñdan yesâr
Hâzret-i Hâk nâmına kıılır yemîn
4. Hâk te‘âlâ ola meddâhuñ senüñ
Ne disün hâkında hâk-i kemterîn
5. Ey yüzüñ *ve’s-şems* ü alnuñ *ve’d-duhâ*¹⁸⁵
Âyet-i *ve’leyl*¹⁸⁶ müy-ı ‘anberîn
6. Her kemâlât ile kııldı muttaşf
Sırr-ı zât-ı pâkiñi cân-âferîn
7. Virdi Rabbüñ sana ümmet olana
Cennet-i firdevs-i a‘lâ hûr-i ‘în
8. İns ü cânâ da‘vetüñ buldı vüşûl
Dînüñ ile oldı pür rûy-i zemîn
9. Saña muhtâc evvelîn ü âhîrîn
Evvel âhîr didüğüm budur hemîn

¹⁸⁵“Yemin olsun güneşe ve onun kuşluk vaktindeki aydınlığına.” Şems Suresi 1.-2.ayet

¹⁸⁶“(Ortalığı) bürüdüğü zaman geceye andolsun.” Leyl Suresi/1.ayet; “Onu bürüyüp gizleyen geceye” Şems Suresi/4.ayet

[4a]

Mef'ûlû/Mefâ'ilün/Fe'ûlün

1. Ey hâk-ı rehûñ medâr-ı devrân
İşigüñ emân-ı ehl-i î mân
2. Sen yiryüzine kadem başıcağ
İrişdi cihâna emn ü emân
3. 'Âlem gözi rûyuñ ile pür-nûr
'Adlûñ teni re'yüñ ile bâ-cân
4. Emrûñle bilindi hayr ile şer
Şer'ûñle olındı nesh edyân
5. *Levlâke lemâ ħalaqtü'l- eflâk*¹⁸⁷
Şânıñda buyurdı Hayy u Sübhân
6. Haqlıguña şâhid oldı aħcâr
Söyledi saña zehri o biryân

---

¹⁸⁷“Sen olmasaydın, ben âlemleri yaratmazdım.” Hadis-i kudsi

7. Şahbâz-ı feżâ-yı *ķâbe ķavseyn*¹⁸⁸

Es râ gicesinde Hakkâ mihmân

8. Sulţân-ı serây-ı *lî-ma'allah*¹⁸⁹

Menşûr-ı vücûda nâmı 'unvân

9. Raĥmân ola çünkü medĥ idicek

Âlî ola mı saña şenâ-ĥ'an

Fe'îlâtün/Mefâ'ilün/ Fe'îlün

1. Yüzi *ve's-şemsi ve'd-duĥâ*¹⁹⁰ didüm

Şaçı *ve'l-leyli izâ secâ*¹⁹¹ didüm

2. Serv demek kıaddüñe toĝru degül

Ĥaţuña müşk durur ĥaţâ didüm

[4b]

3. İstedüm çok diyem senüñ na'tüñ

Ķamu didüm çü Muştafâ didüm

¹⁸⁸ Necm Suresi/9.ayet

¹⁸⁹ "Benim Allah ile birlikte olduĝum öyle bir vakit vardır ki; o vakitte, bana ne Hakk'a yakın bir melek, ne de gönderilmiş bir nebi yaklaşabilir." bkz.: Acluni, Keşfu'l-Hafâ, 11/156, No. 2157

¹⁹⁰ "Yemin olsun geceye ve kuşluĝuna.." Şems Suresi/1.ayet

¹⁹¹ "Kararıp sakinleştiĝinde geceye ki..." Duha Suresi/2.ayet

4. Ne sezâdur ki ben idem seni medh
 ‘ Afv kı1 her ne nâ-sezâ didüm
5. Firḫatũnde gözüm yaşı ḫûnîn
 Ḳapuña ‘ arz-ı mâcerâ didüm
6. İṣṡgũn itiniñ iti itidür
 Âlî-i zâr ü mübtelâ didüm

Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/Fe‘ûlün

1. Yüzũn miḫrâb-ı şer‘ -i kıble-i dîn
 Nübüvvet sen gelicek buldı temkîn
2. Risâlet taḫtı üzre şâh idũn sen
 Bu naṭ‘ üzre yoğ iken şâh ü ferzîn
3. Çekildi öñũne devlet semendi
 Licâm oldı aña nuşret zafer zîn

4. Nübüvvet hîl' atîñ geydün sen ol gün

Henûz âdem idi *fî'l-mâ'i ve't-tîn*¹⁹²

5. Cemî'-i enbiyâ sulţândur ammâ

Sen anlar içre sulţân-ı selâfîn

6. Sen olduñ 'ârif-i esrâr-ı Kur'ân

Sen olduñ şâhib-i *Tâ-hâ* vü *Yâsîn*¹⁹³

7. 'Înâyet eyle kıl Âlî'ye şefkat

Bi-hakķ-ı *fâtîha*¹⁹⁴ âmîn âmîn

[5a]

Mef'ûlû/Fâ'ilâtü/Mefâ'ilü/Fâ'ilün

1. Cennet riyâzı vaşf-ı cemâli Muḥammedün

Ḥatm-i rûsul delîl-i kemâli Muḥammedün

¹⁹²"Henüz Adem su ile çamur arasında iken ben peygamberdim." bknz.:Acluni,1405:132

¹⁹³Tâhâ ve Yâsîn surelerinin 1. ayeti.

Hız. Peygamber'den rivayet edildiği söylenen bir hadise göre; Tâhâ ve Yâsîn sûrelerini işiten melekler: "Bunların kendilerine gönderileceği ümmete ne mutlu, bunları taşıyan gönüllere ne mutlu, bunları okuyan dillere ne mutlu!" demişlerdir. bknz.:Dârimî, Fezâilü'l-Kur'ân, 20.

¹⁹⁴Kur'an-ı Kerim'in ilk suresidir.Kur'an'ın bu sureyle başlaması, "Fâtihatü'l-kitâb" tamlamasının kısaltılmış hali olması,bir bakıma onun önsözü olduğu için bu adı almıştır. Ayrıntılı bilgi için bknz.:Emin Işık, "Fatiha" Madd.,TDV İslam Ansiklopedisi,C.12,1995,İstanbul ,s.252.

2. Çün çekdi halkı levhine *ve'l-kalem*¹⁹⁵ ü raşam
Yazıldı 'arşa satır-ı celâli Muhammedün
3. Toldırdı dehri şâdî-i 'îd-i beşâreti
Tâli' olalı kaşı hilâli Muhammedün
4. 'Âlem münevver oldı ziyâ buldı şeş-cihet
Şer'î çerâğı rûşen olalı Muhammedün
5. Küfr ile mürde dillere virdi ebed hayât
Âb-ı hayât-ı şer'-i zülâlî Muhammedün
6. Gerdûn-ı hilâli şekl-i hılâl itdügi bu dem
Evlâ diyü dehânı hılâlî Muhammedün
7. Devlet yeter ki nisbetün ol pâdişâhdur
Âlî 'alâdadur yiri âl-i Muhammedün

Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

1. Çâr rûkn-i Ka'be-i dîn çâr-yâr
Evveli Şiddîk-ı ekber yâr-ı gâr

¹⁹⁵“Nûn, Kaleme ve yazdıklarına andolsun.” Kalem Suresi/1.ayet

2. Biri de Fârûk-ı a‘zam şem‘-i dîn
Revnağ-ı İslâm emîrû’l-mü’minîn

3. Biri Zî’n-nûreyndür şâhib-i hayâ
Câmi‘-i Kûr’ân imâm-ı etkıyâ

4. Birisi dahı ‘Aliyyü’l-murtażâ
Server-i merdân vaşiyy-i Muştafâ

[5b]

5. Her biri oldı emîrû’l-mü’minîn
Buldı revnağ anlaruñla bezm-i dîn

6. Bû Bekrdür cümlesinüñ efđalı
Ba‘de Fârûk u Oşmân u ‘Alî

7. Ey kılan buğz işbu dördüñ birine
Kendüñ itdüñ bûte la‘net yirine

8. Sen nesin kimsin ‘aceb ey bu’l-fuzûl
Kimini redd idesin kimin kabûl

9.   Tâ ki var buğzuñ bularuñ ba‘zına
Cümlenüñ olur sebeb ol buğzına
10.   Dördi birdür biri dörtdür anlaruñ
Ayrılığı yokdur ol yârenleruñ
11.   Var ise şeyhine ger buğzuñ señüñ
Murtażâ olısar evvel düşmenüñ
12.   Râzî olmaz senden Allâh ve Resûl
Cânıñı atduñ oda ey bu’l-fuzûl
13.   Ey kılanlar sebb-i aşhâb-ı güzîn
La‘netu’l-lâhi ‘aleyhim ecmaîn

Ba‘de mâ havâtır-ı ‘avâtır -ı ‘Uṭarid mesîr-i ihvân-ı şafâ ve zamâyir-i nevâyir-
i Müşterî tedbîr-i hullân-ı vefâya dâyire-i hafâ vü derece-i ihtifâda olmayup

[6a] rûşen ü peydâ ve muncelî vü hüveydâ ola ki bu nâme-i nâmiye envâr-ı
naşîhatüñ ‘abd-ı mütercimi ve bu şahîfe-i faşîha-i gülzâr-ı vaşıyyetüñ ‘andelîb-i
müterennimi el-faķîrû’l-ḥaķîrî’l-ķaşîrî’l-mu‘terif bi’n-nokşân ve’t-taķşîrû’l-
müfteķır ilâ raḥmetihi rabbü’ş-şamedî’l-ķeremî’l-ġaniyyi ‘abdehü Muḥammed
bin Seyyid Muḥammedü’l-Muḥteremî’l-Hüseynî’dür. Belliġhümâ Allâhü Te‘âlâ
ġâyetü’l-evâtır ve nihâyetü’l-emânî bi-ḥurmetihi min enzele ileyhi’l-Ḳur’ân
ve’s-sebu‘l-meşânî her ġâḥ ḳalb-i pür-melâl ü bi’l-ķeşîru’l-bilbâline ḥelecân ü
feyezân iderdi ki feḥvâ-yı sa‘âdet fezâ-yı âyet-i beşâret ü mazmûn-ı meymûn-ı

devlet-maḳrûn muḳtezâsınca ve kelâm-ı felâḥ-ı encâm u necâḥ-ı fercâm-ı seyyidü'l-enâm-ı 'aleyhi's-selâm.

Ma'nâsınca lisân-ı 'Arabî ve zebân-ı Fârisîden behremend olmayan yârâna sûdmend bir Türkî naşîhatnâme imlâ kıla. Ba'de'l-letiyâ ve'l-letî semend-i himmetî ve 'inân-ı 'azimeti şol

[6b] semte müteveccih kıldı ki ser-defter-i aḥbâr ve bî-rûy-ı ebrâr 'umde-i 'abde vü aḥrâr- ı zübde-i zümre-i evliyâ-yı büzürgvâr maḳbûl-i cenâb-ı Cebbâr ḥazret-i şeyḥ 'Atṭâr ḳuddise sırruhu melik-i settâruñ naşâyihü'l-veled ile mevsûm pendnâme dimekle meşhur olan manzûm risâlelerin dergâḥ-ı ilâhe tevekkül ü ravza-i risâlet-penâha tevessül idüp ba'zı ziyâdesini müstaḥsen olanuñ ilḥâḳıyla Fârisîden Türkîye tercüme ide ğâyet me'mûl ve nihâyet-i mes'ûl oldur ki ıḥvân-ı şafâ bu naşîhatlerinden behremend olup aḥḳaru'l-enâm ekşerü'l-eşâm aşğarü'l-cirm ekberü'l- cürm olan Âlî bendeyi du'â-yı ḥayr ile mezkûr idüp 'uyûb-ı naḳâyış mestûr ü ma'zûr buyuralar ki tuḥfetü'n-nemletü riclû'l-cerâd ve bu naşâyih-ı feşâyih-ı mütercimden fazla tevḥîd-i mülk-i 'allâm ve medâyih-i seyyid-i enâm ve zıkr-i şaḥabe-i kirâm ve dem-i refze-i bed-fercâm birle mu'anven ü münâcât-ı şâni'-i vücûdâtla muḥteşem kılandı.

Ümmîddir ki maḳbûl-i zü'l-celâl ü pesendide-i erbâb-ı kemâl ola.

Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilün

1. Çün ola ‘unvân-ı¹⁹⁶ defter nâm-ı Hâk
Ebter itmez anı ol Rabbü’l-felâk
2. Nefî iden âdem tenine rûhı ol
Kurtaran tûfân deminde Nûhı ol
3. Kahrı ile bâda fermân eyledi
‘Âd kavmin cümle bî-cân eyledi
4. Luṭfını ‘âlemde izhâr eyledi
Nârı İbrâhime gülzâr eyledi
5. Kahrın izhâr itdi bir vaḳt-i seher
Lûṭ kavmin eyledi zîr ü zeber
6. Şol ki tîr atdı anuñla ide ceng
‘Âlem-i dünyâyı kıldı aña teng
7. Oldur a‘ dâsın iden deryâya ğarḳ
Oldur iden kara taşdan nâḳe ḥalk
8. Eyleyüp izhâr-ı kudret ol Ğanî
Dâvuda mûm eyledi serd âheni

---

¹⁹⁶ Kelime metinde “‘invân” şeklinde harekelendirilmiştir.

9. Salṭanat virdi Süleymâna tamâm
Dîv ü perî hâtemine oldu râm
10. Eyledi kirme¹⁹⁷ ten-i Eyyûbu kût
Loḡma itdi Yunûsu çün yutdu hût
11. Erre ḡor borendesinüñ farkına
Şâh ider birini ḡarb u şarḡına
- [7a]
12. Her ne kim kılsa murâd ol ân ider
‘Âlemi bir laḡzada vîrân ider
13. Salṭanat ana müsellemdür ebed
Neylese nîçün diyemez bir aḡad
14. Bir ḡulna genc ile ni‘met virür
Birisine renc ile zaḡmet virür
15. Sîm ü zer birine şad hemyân virür
Ḥasret-i nândan birisi cân virür
16. Biri taḡt üzre ḡılur biñ ‘izz ü nâz
Biri faḡrıdan ḡılur dâyim niyâz
17. Biri sincâb u samûr ider ḡabâ
Kûşe-i külḡan olur birine câ

¹⁹⁷ Metinde “kerm” şeklinde herekelendirilmiştir.

18. Biri kemhâ püster üzre seyr ü şâd
Birisi hâk üzredür bî-âb u zâd
19. Her ne kim dilerse oldurur iden
Diyemez bir kimse niçün ya neden
20. İrgürür murğa hevâ üstinde kût
Her kula rızkın viren ol lâ-yemût
21. Bî-peder ferzendi peydâ iden ol
Mehd içinde tıflı gûyâ iden ol
22. Nice yıllık meyyiti hayy iden ol
Hâkdan ayruğı bunı eyler degül
23. Yaradur balçıkdan ol sultânları
Necm ile recm ider ol şeytânları
24. K̇ara yirden bitüren oldur giyâh
Âsimâñı şaklayan ol pâdişâh
- [7b]
25. Seyyid-i kevneyn ü hatmü'l-mürselîn
Geldi âhir lik fâhr-ı evvelîn
26. Ne felekdür pâye-i mi' râc aña
Enbiyâ vü evliyâ muhtâc aña

27. *Zât-ı pâkı rahmeten li'l-‘âlemîn*¹⁹⁸
Mescidi oldu kamu rûy-ı zemîn
28. Oldı yârânı Ebûbekr ü ‘Ömer
Barmağıyla eyledi şakq-ı kamer
29. Birisi yâr ü refîk-i gâr idi
Birisi ser-leşker-i ebrâr idi
30. Şâhibiydi anuñ ‘Oşman ü ‘Alî
Oldılar ‘âlemde anuñçun velî
31. Birisi kân-ı hayâ vü hilm idi
Ol birisi bâb-ı şehr-i ‘ilm idi
32. Ol resûl-i haq ki hayrû’n-nâs idi
‘Amm-i pâki Hamza ü ‘Abbâs idi
33. Bî-hisâb olsun şalât ile selâm
Aña dahı âl ü aşhâba tamâm
34. Şol imâmlar kim kılpdur ictihâd
Kıla rahmet anlara Rabbü’l-‘ibâd
35. Bû-Hanîfeydi imâm-ı bâ-şafâ
Ol sirâc-ı ümmetân-ı Muştafâ

¹⁹⁸“Ey Muhammed!)Seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik.” Enbiya Suresi/107. ayet

[8a]

36. Şâhib-i Bû-Yûsuf-i kâdî idi
Hem Muhammedden Hudâ râzî idi
37. Şafi'î vü Aḥmed ü Mâlik Züfer
Dîn-i Aḥmed anlaruñla buldı fer
38. Her birisi kıldı ḥaḳḳa ihtidâ
Devlet anlara kılana iḳtidâ
39. Anlaruñla mıṣr-ı dîn âbâd ola
Cümlenüñ cennetde rûhı şâd ola
40. Fazl-ı Ḥaḳḳ ola ḳamusına ḳarîn
*Raḥmetü'llâhi 'aleyhim ecma'in*¹⁹⁹
41. Yâ İlâhî cürmümüz 'afv eylegil
Defter-i 'işyânımız maḥv eylegil
42. Sen eyü ḳul eyledüñ biz gerçi bed
Ḳılmıṣuz 'işyân ü cürmi bî-'aded
43. Ma'şiyetde 'ömrümüz ḳılduḳ tebâh
Gice gündüz işimiz oldu günâh
44. Fısk ile 'işyânı 'âdet eyledüḳ
Âḥir anlardan nedâmet eyledüḳ

---

¹⁹⁹ Allah hepsine rahmet eylesin.

45.   Kılduğumuz cürm idi dâyim hemîn
             Nefs ile şeytâna olduk hem qarîn
46.   Kalmadı hiçbir isâ'et itmedük
             Şânuña lâıyık ' ibâdet itmedük
47.   Kapuña duttuğ yüzimüz yâ İlâh
             Hâ'if ü nâdim hacîl ü pür-günâh
- [8b]
48.   Yüzimüz yok gerçi söz söylemege
             Luţf u ihsânun taleb eylemege
49.   Lîk senden umaruz biz mağfiret
             Çün didün *lâ teḵnaṭır*²⁰⁰ kıl merḥamet
50.   Fazl ü lütfün baḥr-ı bî-pâyândur
             Raḥmetiñi ummayan şeytândur
51.   Nefs ü şeytân urdı bizim râhımız
             Raḥmetün durur şefâ'at-ḥâhımız
52.   Her günehden eyle yâ Rab bizi pâk
             Şundan evvel kim kılasın bizi ḥâk
53.   Şol nefes kim gide tenden cânımız
             Bize yoldaş eylegil imânımız

²⁰⁰ “Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin.” Zümer Suresi/53.ayet

54. ‘Âkil oldur dâyimâ şâkir ola
Nefsini zabt itmege kâdir ola
55. Her kişi kim kendü hışmını yudar
Hakḫ anı ehl-i sa‘ âdetden ider
56. Ol durur halk-ı cihânuñ eblehi
Nefsinüñ ardına düşe her-gehî
57. Cürm idüp dâyim şanur ol bî-ḫired
Âhiretde eylemez Hakḫ anı red
58. Gerçi dervîş olmanuñ âlâmı çok
Lîkin andan özge dahı nesne yok
59. Kim ki nefsi tevsenini râm ide
Hakḫ anı ‘âlemde nîkû-nâm ide

[9a]

60. Kıl riyâzet birle nefse gûşmâl
Olmaya tâ rehber-i râh-ı ḫalâl
61. İsteyen sâlim ola kendüzini
Döndüre halk-ı cihândan yüzünü
62. Uyḫudadur bil kamu halk-ı cihân
Uyanur ol kim ola rûhı revân

63. Kim seni incitse kıl ‘özrin kabûl
Bulasın rahmet dime kim itdi ol
64. Hâlîkuñ maqbûzı halk-âzâr olur
Eylemez rencide-dil dîndâr olur
65. Dâyimâ her kim ki dil âzâr ola
Hakḳ u halk andan kamu bîzâr ola
66. Kimseyi incitme eyle halka rahm
Yoksa şaḳın irişür cânuña zahm
67. Her kişi iylük ile iylese yâd
Tâ kılalar nâmuñı iylükle yâd
68. İylüğe yitmezse gücüñ kılma bed
Saña halka kılma cev-r-i bî-‘aded
69. Bağla halkuñ ğaybetinden sen dilüñ
Tâ ki bağlanmaya ayaḡuñ elüñ
70. Kılmayan ğaybet cihânda ola hâş
Ola ‘uḳbâda ‘uḳûbetden halâş
71. Tâlib-i Hakḳ isen ey kardaş eger
Emrini tut eyle nehyinden hâzer

[9b]

72. Ẓikr-i Ḥaḡḡuñ ġayrıdan aġzıñı dut
Ansuzın ur aġzıña mühr-i sükût
73. Dâyimâ pend ü naşîḡat eyle ġuş
İsteriseñ ger necât olġıl ḡamûş
74. Şol kimesne kim sözi çok söyleye
Cânını cisminde bîmâr eyleye
75. Kiẓb ü ġaybetden ḡazer vâcib durur
Eyle olan her söze râġıb durur
76. Aġzuñ aç dâyim şenâ-yı Ḥaḡḡ içün
Söyleme ḡaḡ sözi dâyim daḡḡ içün
77. Kime tezyîn-i lafz ‘ âdet ola
Her nesi kim var ise ġâret ola
78. Dil ölür ten içre çok söylemeden
Gerçi kim olsa sözün dürr-i ‘ Aden
79. Sa‘ y iden k’ola feşâḡat her sözi
Gönline urur cerâḡat kendözi
80. Dut dilüñ aġzuñda maḡbûs eylegil
ḡaḡdan kendüñi me’yûs eylegil

81. Kimde k'ola kendü 'aybına şu'ur
Nûr-ı kuvvet kıla rûhunda zuhûr
82. Her kim ola ehl-i imân ey 'azîz
Dördi dörtden eyler ol pâk ü temiz
83. Göñliñi pâk it hasedden evvelâ
Tâ saña mü'min demek lâyıķ ola

[10a]

84. Pâk kı1 kızb ile ğaybetden zebân
İrmeye îmânıña tâ kim ziyân
85. Pâk kı1 a' mâlûñ itmekden riyâ
Tâ bula îmânunuñ şem' i ziyâ
86. Ğarnuñı pâk eyle yimekten harâm
Tâ olasın mü'min-i Hâķ ve's-selâm
87. Kimde kim var bu şıfat olur şerîf
Olmayanuñ olur îmânı za'îf
88. Kılmayan kimse harâmdan ictinâb
Hâķ katında olmaz aña fetḥ-i bâb
89. Her kimüñ kim ola işinde riyâ
Hâşılı yoķdur çü naķş-ı bûriyâ

90. Her ‘amel kim anda ihlâş olmaya
Hâk katında işleyen hûş olmaya
91. Şol ‘amel k’andan murâduñ haqq ola
Ol işüñ günden güne revnağ bula
92. Pâdişâh olan gerek kıla hâzer
Dört haşletden kim ol eyler zarar
93. Pâdişâh halk içre ger handân ola
Heybetinden lâ-cerem noğşân ola
94. Olıcağ şâha muşâhib her fakîr
Halk içinde şânını eyler hağîr
95. Kılsa ‘avratlarla dâyim halveti
Pâdişâhuñ eksük olur heybeti

[10b]

96. Kim ki diler şâh-ı ‘âlemdâr ola
Müşfik olup halka kem-âzâr ola
97. Şâha lâzımdur ki ‘adl ü dâd ide
Halkı ‘adl ü dâdı ile şâd ide
98. Zülme âhenk iylese ölse²⁰¹
Fâ’ide itmez aña mâl ü sipâh

---

²⁰¹vezin kusurlu

99. Leşkere luṭfiyla şâh itse nazar
Vireler yolında anuñ cân u ser
100. Olur ululuğa dört nesne delîl
Kimde ol dörd olsa oldurur aşîl
101. İlme ‘ izzet eylemekdür bî-hisâb
Halka virmekdür²⁰² şavâbıla cevâb
102. Kimde kim var dâniş-i ‘ aql u temîz
Ehl-i ‘ ilm ü ‘ ilmi dutar ol ‘ azîz
103. Ey bürâder var ise ‘ aqluñ tamâm
Nerm ü şîrîn söylegil halka kelâm
104. Yüzüñ ekşi olsa vü acı sözüñ
Atañ anañ istemez görmek yüzüñ
105. Düşmeninden kılmayan kişi hâzer
‘ Âķibet andan görür renc ü zarar
106. Dostlar içre sürûruñ kıl mezîd
‘ Âķil isen düşmenüñden ol ba‘ id
107. Düşmene düşmen muķibbe ol muķib
Dostuñ olanı kılma mużtarib

[11a]

²⁰²Metinde “virmekdürür” şeklinde imla edilen kelimenin vezni bozması sebebiyle “virmekdür” şeklinde beyite alınmıştır.

108. Dört nesnedür cihânda pür-ḥaṭar
Tâ ki kâdîrsen kıl anlardan ḥazer
109. Dâyimâ sulṭâna olmaḳlık yakîn
Yaramaz kiṣiye olmaḳlık qarîn
110. Ḳurb-ı sulṭân âteş-i sûzân olur
Bedlere ülfet helâk-i cân olur
111. Bir daḥı şıbyâna kılmaḳ raġbeti
Eylemek ‘avratla dâyim şoḥbeti
112. Zehri var içinde dünyânuñ çü mâr
Zâhirinde gerçi var naḳş-ı nigâr
113. Ḥûb u zîbâ görünür kılsañ nazar
Câna zehrinden irür lîkin ḥaṭar
114. Tıfl-veş rengine mesrûr olmaġıl
Zen gibi mûyına maġrûr olmaġıl
115. Zâl-i dünyâ şan ‘arûs-i tâzedür
Boşayan ez-bî-ḥad ü endâzedür
116. Devlet anuñ kim bu çiftten ola ṭâḳ
Döndürüp yüz vire ana üç ṭalâḳ

117. Nîk-baht olmağa vardır dörd delîl
Kimde kim ola olur ẓadr-i celîl

118. Aşlı pâk oldu delîl-i nîk-baht
Bî-aşıl olmaz sezâ-yı tâc ü taht

[11b]

119. Nîk-baht olan kılur re'y-i şavâb
Ol ki bed-râdur çeker dâyim 'azâb

120. Hâk 'azâbından emîn olan kişi
Mü'min olmaz küfrdür her dem işi

121. 'Ömr-i dünyâ bir iki gündür hemîn
Gitdi gider evvelîn ü âhirîn

122. Oda yak lezzât-i dünyâ hırmenin
Bir sa'âdet ehlinün dut dâmenin

123. Eyleme nefsün hevâsına heves
Yârün olmaz senün ol feryâd-res

124. Cem'-i dünyâ eyleyüp nolsaň gerek
Çün bilürsin 'âkıbet ölseň gerek

125. Çün tenünden kim ola cânuñ revân
Hâk ola cismündeki her üstüh'ân

126. Çâre yok elbetde cân virseñ gerek
Lâ-cerem kabır içine girseñ gerek

127. ‘Âkıbet ehli dilersin olasın
İstegil dört nesneden tâ bulasın

128. Ni‘ met olmak evde olmak emîn
Ten-dürüst olup ferâgatdür hemîn

129. Ni‘ metile çün ola emn ü emân
‘Âfiyetden olur ol saña nişân

130. Fâriğ ola göñlüñü cismüñ esen
İsteme dünyâda ayruğ nesne sen

[12a]

131. Ğâfil olma âhıretten bir zamân
Dil viren bu ‘âleme eyler ziyân

132. Her belıyyâta cihânda ol şabûr
Ni‘ met-i Hakkâ hemîşe ol şekûr

133. Dört nişânı var şu kim bed-baht ola
Câhil ü kâhil bağıl ü saht ola

134. Oldı bed-baht olanuñ âşârı çâr
‘Âkıl iseñ kılma birin ihtiyâr

135. Kişi kim kayd-ı ‘ imâretde ola
Şüphesiz dâym hasâretde ola
136. Nefsüne bir lahza kılma inkiyâd
Ânuñ ile eyle her dâym cihâd
137. Zâyi‘ iden ‘ ömri yiyüp içmege
Güç olur ana şırâtdan geçmege
138. Kıl beri her ârzûdan kendüzün
Dut cenâb-ı hazrete dâym yüzün
139. Terk-i kâm iden olısar kâmrân
Guşsa ehli âhir olur şâdmân²⁰³
140. Var iken Rabbün gibi Ferd ü Kerîm
Olma şakın tâbi‘ -i nefsi le’îm
141. Terk-i dünyâ kıl diler sin âhiret
Ol durur varacağın yer ‘ âkıbet

[12b]

142. Yapmak istersin sa‘ âdet yapusın
Bağlağıl üstüne râhat kapusın
143. Bağlasañ ‘ izzet kapusını tamâm
Açılur saña der-i dârü’s-selâm

²⁰³ Metinde “şâdimân” olarak imla edilmiştir.

144. Ğayr-ı Hakkı bir nefes yâd eyleme
Bend-i ğâmdan nefsi âzâd eyleme
145. Ey bürâder terk-i ‘izz ü câh kııl
Kendüni şâyeste-i dergâh kııl
146. ‘İzz ü câh eyler seni ‘uqbâda pest
Hem seni dünyâda kıılur ten-perest
147. Hakk katında hûâr olur câh isteyen
Ey bürâder kıurb-i dergâh isteyen
148. Terk-i câh itmekle nefsi kııl zebûn
Kııl ihânet egmegil aña boyun
149. Rızkı viren Hakk durur ol sen emîn
Yimegil yarınkı rızkıñ sen ğamın
150. Saña çün rızkı viren Şâni‘ ola
Her ne virse saña kim mâni‘ ola
151. Virmese ol cümle ‘âlem viremez
Künhine anuñ ğalâyık iremez
152. Nefsi öldürmek olur üç şey ile
Ehl-i dîn olan gerek anı bile

153. Hânçer-i hâmûşî vü şimşîr-i cû^ç
Nîze-i tenhâyî vü terk-i cümû^ç

[13a]

154. Kimde kim olmaya işbu üç silâh
Bulmaya nefsi anuñ hergiz şalâh
155. Zîkr-i Hâkdan çün dilüñ hâlî ola
Dîv-i mel^ç ün saña ol dem yol bula
156. Her kimüñ kim fikri sîm ü zer ola
Rûz-i maşşerde katı muştarr ola
157. Âhiret içün kılan dünyâda kâr
Kâm-kâr idiser anı Kirdgâr²⁰⁴
158. Hâksâr²⁰⁵ olanlara dünyâ virür
Hayr-ı kâra cennet-i ^çulyâ virür
159. Var durur iblîs gibi düşmenüñ
Fi'l-haķîķa düşmenüñ sensin senüñ
160. Gice gündüz eylemek dünyâ taleb
Âhiret hırmanına olur sebeb

²⁰⁴ Metinde “Kirdigâr” şeklinde harekelendirilmiştir.

²⁰⁵ Metinde “Hâksâr” şeklinde imla edilmiştir.

161. Zîkr-i Hakkâ dâyimâ meşgûl ol
Sa' y kıl kim olasın maqbûl kul
162. El uzatma kimseye dünyâ için
Ėam yime şaķın bugün ferdâ için
163. Yoğ iken 'âlemde kılan seni var
Rızķını daķı virür ol Kirdigâr
164. Kendüñ için yığma dâne mûr-veş
Dirdüğün yi hem yidür zenbûr-veş
165. Kıl tevekkûl Hakkâ ol rızķuñ virür
Kûtını murğuş hevâda irgürür

[13b]

166. Şâkir olur Hâliķa merd-i faķîr
Ger vire ķût ana bir nân-ı faķîr
167. Ağniyâya itme arķañ ĥam çü tâķ
Olmayasın çift-i erbâb-ı nifâķ
168. İsteyen ķişi ki nîkû-nâm ola
Ėâşş şanma sen anı ol ĥâm ola
169. Eyleyen dünyâ ĥuzûrında ferâğ
Eylemez sevdâ-yı deşt ü seyr-i bâğ

170. Saymayan kâha felek eyvânını
Kendüsinüñ bulur ol meydânını
171. Kim ki sa'y ider ki dünyâdâr ola
Bî-gümân andan Hudâ bîzâr ola
172. Şan deve kuşu durur bu nefsi-i şer
Ne götürür yük havâda ne uçar
173. Ger diseñ uç aña eydür üstürem
Yük götür diseñ aña dir tâyirem
174. Zehr-i bergî gibi rengi hoş olur
Kokusu bed yimesi ten-küş olur
175. Tâ'at eyle diseñ aña süst olur
Ma'şiyet kıлмақda ammâ cüst olur
176. Nefsi ol yegdür ki maḥbûs idesin
Her ne ümmîd itse me'yûs idesin
177. Ger dilersin kim añı râm idesin
Aç u susuz añı nâ-kâm idesin
178. Yük ur üstürveş añı götür yola
Tâ'at-i Hallâka tâ râzî ola

179. Hâķ yŭkin çek bezl kıl yolında cân
Yoğ ise itler gibi çekgil zebân
180. Hâķ yŭkinden kim ki gerden-keş ola
Dâyimâ Hâķdan aña la' net ola
181. Çŭn emânet yŭkini kılduñ kabŭl
Çekmeden lâyıķ degŭl olmak melŭl
182. Evvelâ kılduñ fuzŭlluk ey fuzŭl
Ol fuzŭlluk olduğun durur cŭhŭl
183. Çŭn *bel* didüñ Hâķa rŭz-i ezel²⁰⁶
Kıl itâ' at emrine olma kehel
184. Kim ki tâ' at kılmada keslân ola
Hâşılı gŭmrâhi vŭ hızlân ola
185. Vakt-i tâ' at irse fi'l-hâl it edâ
Kılmağâ sa' y it imâma iktidâ
186. Korkulu yoldur buşuda ' uğrı çok
Gideğör kıalmağâ bunda çâre yok
187. Yŭküñ ağırdur konağũn dahı dŭr
Himmet it yoldaşdan kılmayığör

²⁰⁶ Ben sizin rabbiniz değil miyim? "Elbette öyle! Tanıklık ederiz" dediler." A'raf Suresi/72.ayet

188. Bindüğün aruḡ yūkũ ġâyet ağır
Yignidigör yoḡsa at olur yaḡır
189. Kılma yüklük cîfe-‘i dünyâ-yı dũn
Olma ardınca anuñ ħ’âr u zebũn
190. Eyleme zînet libâsıyla tenũ
Tâ ki ‘uryân olmaya cânuñ senũ
- [14b]
191. Kılmayınca terk-i ‘izz ü mâl ü câh
Varırmaz bir kimse başa çũn külâh
192. Zînet itmek kendũni erlik degül
Kibriyâ izhârı serverlik degül
193. Âdeme taḡvâ gibi olmaz libâs
Âdemũ etḡâsı olur ḡayr-ı nâs
194. Kendin ögmek ‘âdet-i şeyṭân olur
Kendini alçaḡ dutan insân olur
195. Didî âdemden yigem iblis-i pis
Tâ kıyâmet oldu mel’ûn ol ḡasıs
196. Sür yüzũ yire çũ aṣluñdur türâb
Yire yüz sürmekle ‘izzet buldı âb

197. Buldı raḥmet âdem istiğfârla
Buldı şeytân la‘ net istikbârla
198. Dâne her-geh kim yüziñ yire süre
Başı göge ire berg vire vire
199. Belkim oldur ebleh-i ḥalk-ı cihân
Kim ola anda hemîşe dörd nişân
200. Kendinüñ ‘aybını hergiz görmeye
İllerüñ ‘aybıñ araya durmaya
201. Buḥli ola kendünüñ ḥadden mezîd
Girü illerden sehâ kıla ümîd
202. Kim ki andan ḥalk ḥoşnûd olmaya
Âdemî nev‘ inde merdûd olmaya

[15a]

203. Her kişi kim dâyima bed-ḥû ola
Bed-nihâd ü bed-dil ü bed-rûy ola
204. Ḥûyı bed tende belâ-yı cân ola
Şanma bed-ḥûy olanı insân ola
205. Kişiye buḥl u ḥased âfet durur
Ehl-i buḥlüñ ḥaşılı la‘ net durur

206. Hâzret-i peygambere Rabb-i Celîl
Didi görmez cennetüñ yüzün Halîl
207. ‘ Âkıl olan buhlı kılmaz ihtiyâr
‘ Âr ider eyler denâ’etden firâr
208. Olmak istersen belâlardan halâş
Çek elüñ üç nesneden ol merd-i hâş
209. Evvelâ çek nefis ilen dünyadan el
Tâ belâ ırgürmeye saña halel
210. Ger olasin hırş u âza mübtelâ
Her tarafından yüz tuta saña belâ
211. Şol kişi kim şaklamaz yanında mâl
Kanda gitse çekmez endûh u belâ²⁰⁷
212. Hîle vü mekrinden it nefsüñ hâzer
Hâzır ol ırgürmesün saña zarar
213. Niçeyi ağlatdı nefsi zâr zâr
Kıldı derd ü miñnet ü gamdan nizâr
214. Murg-ı nefsüñ mañlabın edinme kayd
Kılmasın bir gün saña şayyâd şayd

---

²⁰⁷ kafiye kusurlu

[15b]

215. Raḥatuñ dirsın bulam sermâyesün
Dünyânuñ varın yoğun bir şâyesün
216. Qahr-ı Hakkdan bir nefes olma emîn
Hem daḥı di raḥmetini umarın
217. Her belâda ḥalkdan ümmîd kes
Hakkdan artık yok durur feryâd-res
218. Kimi incitdün ise ‘özüñ dile
Olmaya mâḥşerde sañâ ḥaşm ola
219. Kimde kim var danîş ü ‘aql ü nazâr
Eyler ol dört nesneden dâyim ḥazer
220. Nâ-sezâya işin ısmarlamaya
Nâ-sezâya kişilik eylemeye
221. Halk içinde yigniciklik eyleme
Her ne kim gelse dilüne söyleme
222. Fuḥş ü kızb ü feryeden şakla dilün
İlden evvel yemege şunma elün
223. Olasın şâḥib-i ta‘âm illâ meger
Konuğ isen didigümden kıl ḥazer

224. Dir isen olsun ziyâde behreni
Halk içinde dâyimâ aç sofranı

225. Bezl iden halk-ı cihâna âb u nân
Bulısar devlet sa' âdet câvidân

[16a]

226. Olmak istersin eger ehl-i şebât
Olasın ' âlemde hem nîk-şîfat

227. ' Âdet eyle kendüñe üç haşleti
İki ' âlemde bulasın devleti

228. Ol üçün birisi havf-ı Zü'l-celâl
Biri kılmağdur taleb kût-ı helâl

229. Birisi gitmek durur toğrı yola
Fâyiz olur kimde bu evşâf ola

230. Ger tevâzu' pîşeñ ola ey cüvân
Olasın bî-şübhe maḥbûb-ı cihân

231. Ehl-i dünyâ olana indürme ser
İndirürseñ dîniñe irür zarar

232. Sîm ü zer çün ögme dünyâ-dârı sen
Neyleyin dirseñ ki bu murdârı sen

233. Mürdelerdür aġniyâ-yı rûzgâr
Âdem olan mürdeden eyler firâr
234. Bir kişi dutsa cihânı ser-te-ser
Hasret ile ‘âķibet koyup gider
235. Ey bürâder eyle dâyim yâd-ı Hakk
Olasın tâ nârdan âzâd-ı Hakk
236. Ol müdâvim zıkr-i Hakk’a şubh u şâm
Ėaflet itme kıl tahâret ber-devâm
237. Yâd-ı Hakk ger mûnis ola cânıña
İrisersin ‘âķibet cânânuña

[16b]

238. Ėaflet ile giçse Hakkdan bir demûñ
Olısar ol demde şeytân hem-demûñ
239. Hakkı yâd itseñ hemîşe bî-‘aded
İrüşür Hakkdan saña bî-‘add meded
240. Zıkr-i Hakkıñ mâyesi ihlâşdur
Şükr-i Hakk sermâyesi ihlâşdur
241. Zıkr üç vech üzre durur bî-hilâf
Dut kulaġıñ yok durur bu söze lâf

242. Z̤ikr-i ‘âmm olur hemân z̤ikr-i zebân
Z̤ikr-i hâş olur göñülden bî-gümân
243. Z̤ikr-i hâşü’l-hâş bil bir sır durur
Z̤âkir olmayan kişi hâsir durur
244. Z̤ikr-i bî-ta‘ z̤îmi bil bid‘ at durur
Şartı z̤ikrûñ birisi hürmet durur
245. Altı ‘ûzvu z̤âkir itdi Kirdgâr
Her birinüñ başka başkâ z̤ikri var
246. Olur el z̤ikri eyâ şâhib-hîred
‘Âciz ü bî-çâreye kılmağ meded
247. Oldurur z̤ikri âyâğûñ kim vara
Kıavm ü yârânınuñ aḥvâliñ şora
248. Z̤ikri gözün ḥavf-ı Hâğdan ağlamağ
Hem bakup âyât-ı Hâğğa tañlamağ
249. Kulağûñ z̤ikri işitmek Hâğ kelâm
Hâğğ ile kılan ‘amel olmaz melâm
250. Z̤ikr-i göñlüñ iştiyâkı Hâğ durur
İḥtirâkı iftirâkı Hâğ durur

[17a]

251. Şol kim eyler dem-be-dem cürm ü günâh
Eylemez hâz itmeden zıkr-i İlâh
252. Oldı Qur'ân okumak zıkr-i dilüñ
Durma okı var ise 'âkl ü bilüñ
253. Dâyimâ kıl şükr Rezzâku'l-ibâd
Şükrüñ artırdıkcâ rızq olur ziyâd
254. Di ki kılup Hâlîka hâmd ü şenâ
*Mâ şekernâ haqqâ şükrik rabbenâ*²⁰⁸
255. Lâzım eyle kendüñe dörd haşleti
Bulasın anlarla kâdr ü devleti
256. Evvelâ ol kim olasın dâd-ger
Kendi 'âqluñdañ olasın bâ-haber
257. Şâbir ol çek bu cihânuñ miñnetin
Hem getür birine hâkkuñ hürmetin
258. Hâlk içinde kim ola nîk ü sirişt
Aña dörd nesne gelür gâyetde zîşt
259. Eyleyüp hâkâ hased kin eylemek
Kendini 'ucb ile hodbîn eylemek

---

²⁰⁸ “Ey Rabbimiz! Sana hakkıyla şükredemedik.” Evrad-ı Kudsiyye’den iktibas yapılmıştır.

260. Hışmını siñirmemek üçüncisi
Hem baĥıl olmak durur dördüncisi

261. şol kişide kim ola bu dörd ĥıřâl
Lâ-cerem ĥalk içre olur bed-fi'âl

262. Ger bu ĥaşletlerden olasın berî
Ĥaķ te'âlanuñ olasın münziri

[17b]

263. Ėıll u Ėıřdan zer gibi pâk olasın
Ĥâk olmazdan evvel ĥâk olasın²⁰⁹

264. Ĥırşı terk eyle ĥanâ'at pîşe kıll
Ėâfil olmadan endîşe kıll

265. Dostuñ olan ile ol hem-nîşîn
Ėâdir isen görme a'dâñuñ yüziñ

266. Dörd nişânı ola dâyim müdbirüñ
Ĥıfz it anı rûşen itse ĥâtıruñ

267. Dostınuñ kıllma pendini ĥabûl
Dâyimâ ĥod-rey ola ol bu'l-fuzûl

²⁰⁹ "Ölüm gelip çatmadan evvel, şehvanî ve nefsanî hislerinizi terk etmek suretiyle bir nevi ölünüz." el-Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2:29; İbn-i Hâcer el-Askalânî.

268. Eyleye eblehler ile meşveret
Câhile mâlını kıla mevhibet
269. Almaya dünyâ işinden ‘ibreti
Kılur andan her kimesne nefreti
270. Ebleh ile meşveret kılan kişi
İlerü varmaz tebâh olur işi
271. Mâl ü zer viren kimesne câhile
Yokdur anda zerre deñlü ‘âķile
272. Mâlî câhil yok yire itlâf ider
Bî-maḥal şarf eyler u işrâf ider
273. Müdbir olan gûş kılmaz nuş ü pend
Kendine kıandan gelür bilmez gezend
274. ‘İbret ile eyle dünyâyâ nazar
Müdbir olmaķlıķdan it ğâyet ḥazer

[18a]

275. Geldi dörd nesne ulu hem mu‘teber
Görinür küçük velî kılsañ nazar
276. Biri ḥaşm ü birisi âteş durur
Ḥastalıkdur biri kim nâ-ḥoş durur

277. ‘İlm ile dâniş durur biri dağı
Görmegil sen bunları sehl ey ahî
278. Düşmene kılan haqâretle nazar
‘Âkıbet andan görisedür zarar
279. Kılmasañ bir zerre oda i‘tibâr
Şehri yakar halkın eyler târ-u-mâr
280. ‘İlm ger az ise anı dutma hûâr
Haq katında kadri ‘ilmüñ bî-şümâr
281. ‘Âlim ü ‘ilmi hemîşe dut ‘azîz
Eyle ‘ilm ehlini câhilden temîz
282. Ehl-i ‘ilme eyle ihsân ü kerem
Tâ kim olasın mükerrem muhterem
283. Bulmaya dörd nesne ‘âlemde beķâ
Dut kulağıñ diyeyim ey hoş-liķâ
284. Pâdişahuñ cevri olmaz ber-ķarâr
İtme düşün künd ü kîne i‘tibâr
285. Dâyimâ ‘avratdan ummağıl vefâ
Şoĥbeti nâ-cinsüñ olur bî-beķâ

286. Eylese sulţân re‘âyaya sitem
Pâdişâhlıkda beķâsı ola kem

[18b]

287. Eylese ger dostuñ saña ‘itâb
Girü tizcek barışur kılma ıztırâb²¹⁰
288. Her ne deñlü olsa ‘avrat mihribân
Aşşısın bilse ider saña ziyân
289. Kılma nâ-cins olana mihr ü vefâ
Görisersin ‘âķibet andan cefâ
290. Eyleme şoĥbet ĥilâf-i cins ile
Üns bağlamaz şeyâtın ins ile
291. Tez geçer nâ-cinsüñ ünsi sel gibi
Sen de geç nâ-cinsi görseñ yel gibi
292. Dört nesne dörd ile olur tamam
Anlaruñ ile bulur ‘âlem nizâm
293. ‘İlm dâyim ‘aķl ile bulur kemâl
Hem ‘amel kılmaķla bulur dîn cemâl
294. Ba‘de perhîz ile kâmil olur
Şükr ile hem ni‘metüñ şâmil olur

---

²¹⁰ Vezin kusurlu

295. Dört nesne gide çün kim ileri
Dönmesi anuñ muhâl olur geri
296. Söz kim ağzuñdan çıka ger nîk ü bed
Mümteni‘dür kim kılasun anı red
297. Ger kemândan nâ-gehân atıla tîr
Döndiremez anı biñ mîr ü vezir

[19a]

298. Kim ki fikr idüp sözini söylemez
Nâdim olmak soñra aşşı eylemez
299. Şol giçen ‘ömri ki geçdi ileri
Gelmeye biñ kerre diseñ gel beri
300. Red olunmaz saña irişse kazâ
‘Âkıl isen olasın aña rızâ
301. Dört nesne dördden hâşıl olur
Kılmayan ol dörd işi hoş-dil olur
302. Hırluk hâşıl ider kılan su’âl
Cenk ider sulţân ile bulur zevâl
303. İşinüñ fikr itmeyen pâyânını
Yan durur târ-ı nedâmet cânını

304. Her kimün kim ola hulkı hûy-ı bed
Atası anası eyler anı red
305. İrgürür dört nesne insâna şikest
Dut kulağun diyeyin ey Hâk-perest
306. Düşmeni çok ola borcî bî-şümâr
Olmaya anı edâya iktidâr
307. Böyle iken ola hem ehl-i ‘iyâl
Hâk-i ‘işyân içre ola pâ-y-mâl
308. Her kimün kim borcî bî-pâyân ola
Guşşadan içdigi her dem kan ola

[19b]

309. Şol kişünün kim çok ola düşmeni
Dâyimâ havf üzredür cân ü teni
310. ‘Âkıl isen umma ‘avratdan vefâ
Eyle olandan emîn olmak haîâ
311. Kılma şöhet dâ-yimâ şıbyân ile
Gice gündüz kıl gâzâ şeytân ile
312. Halka her dem eyle ihsân ü ‘atâ
Buyruğun kıl hazret-i Hâkkuñ edâ

313. Vâlideynüñ eyle râzı ey oğul
Her ne kim emr itseler eyle qabûl

314. ‘Âşî olmak anlara ğayet günâh
Anlara şaķın dime of dir İlâh

315. Atañ anañ ayağına sür yüzüñ
Anlara ikrâmla söyle sözüñ

316. Arturur dört nesne ‘ömri ey oğul
Diyeyim bir bir anuñla ‘âmil ol

317. Evvel işitmek durur âvâz-ı hûb
Şâniyâ dîdâr-ı maḥbûbu’l-kulûb

318. Bir daḥı olmaya ḥavf-ı mâl ü cân
Ola göñlünce murâdı her zamân

319. Beş nesne irgürür ‘ömre ziyân
Şaklaya kılların andan Müste‘ân

[20a]

320. Pîrlik vaķtinde irmek miḥnete
Ḥasta olmak daḥı düşmek ğurbete

321. Biri daḥı meyyite kılmak nażar
Âdemüñ ‘ömrine irgürür zârâr

322. Hâvf-ı düşmenden beşincisi iyüñ
Nâķış eyler ‘ömri bîm-i düşmenüñ
323. Korkma hâķdan hâvfı Hâķdan it hemîn
Düşmenüñden ol seni eyler emîn
324. Dâyimâ beş nesneden eyle hâẓer
‘Irzuña irişmeye dâyim zarar
325. Söyleme bir söz kim ola o yalan
Seni tekẓîb eyleye hâķ-ı cihân
326. Eyleme kendüñden ulu ile ceng
Kim sana zaķm irgüre ol bî-direng
327. Hâķ içinde olmayan ehl-i edeb
Olmasa yüzü şuyu olmaz ‘aceb
328. Hâķuñ içinde sebük-bâr olmaķıl
Âb-ı rûyuñ dökülüp hâr olmaķıl
329. Ulular ile şaķın cenk eyleme
Kendizüñe ‘âlemi teng eyleme
330. Dir iseñ sana ihânet olmaya
Ol edeb ehli vü hem şâķib-hayâ

331. Yegnicek olan kişi bî-^çâr olur
Yüzinüñ şuyu dökülür h^çâr olur

[20b]

332. Togrı söyle dâyimâ halka kelâm
Olmayasın kızb ile tâ kim mülâm
333. Kızb ü gaybetden eger dûr olasın
Halk içinde merd-i pür-nûr olasın
334. Söyleme bir kimsenüñ haqqında bed
Tâ seni iylükle aña her ehad
335. İster isen arta yüzinüñ şuyu
Kendüzüne lâzım eyle beş huyu
336. Virse Hâk saña ğınâ ol sen sehi
Yüz şuyu artar keremle ey ahi
337. Kıl taħammül cevre ol ehl-i vefâ
Tâ bula cânuñla gönlüñ şad-şafâ
338. Eyle dâyim halka lutf u merhamet
Tâ ki bulasın meveddet mekremet
339. İşle haq marzîsı olan kârını
Bil halâyık içre hem miqdârını

340. Muttasîf kılan bu beşle kendüyi
Arta dâyim ‘ izzeti yüzi şuyı
341. Tuymasun düşmen dirsên râzıñı
Kılma senden ğayrısın hem-râzıñı
342. Diler isen bulmaya ‘ırzuñ hâlel
Kıomadıgun nesneye uzatma el

[21a]

343. Yırtma şaķın perdesini kimsenüñ
Kimse perden yırtmaya tâ kim senüñ
344. Kadrini halkuñ bil ol ehl-i kerem
Bileler kadrüñ olasın muhterem
345. Zıkr-i Hakkuñ ğayrıdan şaķla dilüñ
Kimsenüñ hakkına uzatma elüñ
346. Kime kim ‘âdet kanâ‘ at olmaya
Dünya mâlından ğanîlik bulmaya
347. Düşmenüñe çünki bulasın zafer
‘ Afv kıl oldı zebûnuñ ol yiter
348. Teñri korkusuyla ol leyl ü nehâr
Raḥmet-i fazlından ol ümmîdvâr

349. Ol tevâzu‘ ehli hem şâhib-edeb
Ehl-i ‘ irfân şöhetin eyle taleb
350. Eyleme rencîde halkı ol hamûl
Kimseyi azâr ile kıılma melûl
351. Şabr-ı ‘ ilm ü hilmdür tiryâk-ı dil
Rûşen olur şabr ile âfâk-ı dil
352. Zehr-i kâtildür çü hırş ü buğz u kîn
Eyleme kalbünde anları mekîn
353. Kudretünce halka bezl it nânını
Toyla güleryüz ile yârânını
354. Olmağıl yüzün dürük kaşuñ çatık
Dostuñ yüzine dut kapuñ açık
355. ‘ Âlim ü fâzıl olup ol señ emîr
Kendüni tut zerreden kemter haķîr

[21b]

356. Eyle olanda olur iki nişân
Hemdemi şıbyân ola yâr-ı zenân
357. Yok durur iylük gibi bir özge hâl
Kim meşeldür iylük eyle şuya şal

358. İylük iden kimse bî-men ü ğaraž
Yirine ol bulur on iylük ‘ivaž
359. İylüğe irergirü iylik durur
Olmağ iylük ehli bir değıl durur
360. Şol ki gelüp saña ğıybet söyleye
Seni de lâ-büd mesâvî eyleye
361. Bir kişi kim saña olsa reh-nümâ
Şükrin idüp eylegil aña cezâ
362. Di iki kişiye hâlün kılma ‘âr
Bir tabîb-i hâzık bir yâr-ı ğâr
363. İşleme nefsün murâdı üzre iş
Hâk rızâsı oldığı işe düriş
364. Dâyimâ ‘âvratla şöhet eyleme
Râzını bildürme aña söyleme
365. Uymaya bir iş ki Hâk fermânına
Uğrama var ise ‘aqluñ yanına
366. Hâk te‘âlâ her neyi kıldı harâm
Ol ırağ andan bulasın ihtirâm

367. Saña rızķuñ irgürür dâyim Hudâ
Ėam yime rızķ içün kıl şükrim edâ

[22a]

368. Kismetüñe kâni^ç ol kılma tama^ç
Umma dâyim *ķad ŗeba^ç a men ķana^ç* ²¹¹

369. Tatlu sözlü ol güleryüzlü ahî
Tâ ki nâmuñ ola ^ç âlemde seğhî

370. Ölmegi bir lağza unutma ŗaķın
Her nefesde ol saña olur yakın

371. Kıl ^ç ibâdet irmedin rûz-ı ecel
Eyle fırsat var iken Hakkâ ^ç amel

372. VaracaĖuñ menzil içün kıl yaraķ
Bî-refîķ ü tûŗe bulunmaz konaķ

373. Miğneti vü derdi çok menzil durur
Ėâyetiyle yolları hâyil durur

374. Varmamağa anda hergiz çâre yok
Ol seferden cân ü dilde yâre çok

375. Bunda ol yola göre cem^ç it azıķ
Eylemezseñ vay yazıķ saña yazıķ

²¹¹ Yetinen(razı olan,kanaatkar olan) doydı.

376. Ğıll u ğışşdan göñlüñi eyle arı
Kibr ü kîn ile Һasedden ol berî
377. ‘Ömr ü mâl ü câha kıılma i‘timâd
İste dâyim raĥmet-i Rabbü’l-‘ibâd
378. Yigregi her nesnenüñ ĥulķ-ı ĥasen
Hüsn-i ĥulķ olur ķatı ĥalka ĥasen
379. Olmak istersin eger ehl-i ŝeref
Kendüñi alķaķ tut ol ĥayrü’l-ĥalef
380. Yüce olur kendüyi alķaķ dutan
Devlete irişür emr-i Ĥaķ dutan

[22b]

381. Ŗehvet elinde olan kişi esîr
Ĥuldur olsa gerķi sulţân-ı kebîr
382. Nâ-kes olan kimse olsa ehl-i câh
İsteme ĥâcet aña kıılma nigâh
383. Nâ-kesüñ ķapusına baŝma ķadem
Ĥalbüne irişmeye tâ kim nedem
384. Aĥmak olan kişiye buyurma iş
Her işi ehline ŝevķ ile düriş

385. Eyle iki kimseden dâyim hâzer
İrmeye tâ saña anlardan zarar
386. Düşmenünden ictinâb it evvelâ
Şâniyâ şol dostı kim nâdân ola
387. Mümkün oldukça anı dûr eylegil
Şoĥbetünden bunu mehcûr eylegil
388. Ey bürâder halka katı söyleme
Kendizünden halkı bîdâr eyleme
389. Çün güleryüz göricek senden fakîr
Hoş gelür giydirmeden aña ĥarîr
390. Hışmını yudar çü server olan er
Acıdur yir tatlu tatlu çün şeker
391. Halk ile şol tatlu dirlik kılmayan
Zindegânisi acıdur bî-gümân
392. Bî-ĥayâ vü bî-edeb bî-şerm olan
Nuĥfe-i nâ-pâk idigüne nişân

[23a]

393. Olmak istersen melâmetden emân
Kıl ‘ ilim ehliyle şoĥbet her zamân

394. Bil sekiz haşlet kılur insânı ḥâr
Kimde biri olsa olmaz i‘tibâr
395. Biri varmak da‘vet olmayan yire
Ura ‘ırzı şîşesin yirden yire
396. Kim ki da‘vet olmadın yire vara
Ehl-i da‘vet sora taşra çıkara
397. Biri dahı el evine varıcı
Kendüzinden kethüdâlık edici
398. Biri dahı kendiden ulu üstine
Oturup irişe zahmet destine
399. Sözüñ işitmeyene söz söyleme
Söyleyüben kendüñi ḥâr eyleme
400. Düşmenüñden hâcetüñ kılma taleb
Yok cihân içre anıñ gibi ta‘ab
401. Nâ-kes olandan dahı umma murâd
Eylesen ḥâr olasin haddan ziyâd
402. ‘Avrat u oğlancuğıla oynama
Olmayasın ḥâr u zâr u bî-nevâ

403. Hoş durur ʿ âlemde yâr-ı mihr-i kâr
Bir dahı yimek ʿ âmı hoşgüvâr

[23b]

404. Söyleyicek sözü toğrı söylegil
Egri sözliden taḥarrüz eylegil
405. Dost dutunma Hudânuñ düşmenin
Hem-dem idinme o düşmen hem-demin
406. Kimsenüñ yüzine urma ʿ aybını
Şanma kim bî-ʿ ayb olasın sen seni
407. Haḳdan iste her ne kim gönli diler
Halk elinde yokdur aşlâ nef ʿ ü zarar²¹²
408. Kullarına yardım idici İlâh
Cümleñ rızkın viren ol pâdişâh
409. Andan eyle her ne eylersen taleb
Her murada vâsıl iden ol Çalab
410. Beş kişiden gelmiserdür beş iş
Olmayasın tâ ki ol beşden düriş
411. Evvelâ bil kim vefâ itmez mülûk
Bu sözi añlar olan ehl-i sülûk

---

²¹² vezin kusurlu

412. Halk mâlına iden kişi gûnı
Raḥât ile geçmez anuñ bir günü
413. Süfle olandan mürüvvet gelmeye
Hem daḥı bed-ḥû sa‘ âdet bulmaya
414. Bir kişi kim dâyimâ kezzâb ola
Sözi bî-şıdḳ ü yüzi bî-âb ola
415. Her kimüñ üç nesne ola ‘âdeti
Bula ol ‘âlemde baḥt u devleti
- [24a]
416. Evvelâ ‘aybıñ göricek kimsenüñ
Dimeye halk içre ‘aybuñ var senüñ
417. Görse bir kimse gider egri yola
Ṭoḡrı yol göstere ola reh-nümâ
418. Halka şefḳat eylese kirdârını
Kimseye urmaya kendi yârını
419. Râzı ol her ne ola Ḥaḳdan ḳazâ
Cân u dilden ḳıl taleb neyse rızâ
420. Kimseye nâ-ḥaḳ yire ḳılma cefâ
Şâd ola göñlüñ bula cânuñ şafâ

430. Bir murâduñ ger bulımasa huşûl
Dâyim olmadı deyu olma melûl
431. Câm-ı maşşûduñ cihânda tıldı tıt
Her ne kim kılduñsa ümmîd oldı dut
432. ‘Âkıbet çün kim irer rûz-ı ecel
Ger gedâ ol ger şehinşâh-ı ecel
433. Kılma dünyâ devletinde i‘timâd
İtme çarhuñ gerdişine istinâd
434. Bî-vefâdur gâyetiyle rûzgâr
Cevr ü ‘özü ile bulupdur iştiâr
435. Kılma birkaç birini pâdişâh
Şehliğin alup kılur kârını âh
436. Virse birine bugün taht ü serîr
Yarın elbet yirin eyler kara yir
437. Olsa emründe kamu şehir ü diyâr
Yire girersin yir seni mûr ü mâr
438. Ger mekânıñ bunda rengin kaşır ide
‘Âkıbet yirüñi sengin kabır ide

[25a]

439. Ğam güninde saña her kim ola yâr
Şâdilîk hâlinde şor hâlini var
440. Devlet el virse elüñle sen de vir
Devlet alagide yüküñ kim bilir
441. Devletüñde eyleseñ kime kerem
Saña ol kılgur meded rûz-ı elem
442. Hâk yüce kılsa eger miqdârıñı
Sağın unutma kadîmî yazıñı
443. Nekbetüñde her kim olsa maḥremüñ
Devlet iricek anı kıl hem-demüñ
444. Ma^ç rifet ḥâşıl kıl ol şâhib-hüner
Tâ kim olasın mu^ç azzez muḥterem²¹³
445. Añlayasın Hâlîk u Ma^ç bûdıñı
Bilesin hem şâni^ç vü mescûdıñı
446. Ma^ç rifet her kimde ḥâşıl olmaya
Hiç maḥşûdına vâşıl olmaya
447. Kim ki kendi Rabbine ^çârîf ola
Kendi varlığını yoklukda bula

---

²¹³ kafiye kusurlu

448. Haḳḳa ‘ârif olmayan ḳulı degül
Ḳulıdır ammâ ki maḳbûlı degül

449. Añlayıcak nefsiñi çün bâ-hevâ
Haḳ te‘âlâyı bilürsin bâ-‘aṭâ

[25b]

450. Kim ki kendin ‘âciz ü ḳâşır bile
Ḥâlîḳını ḳâdir ü ḳâhır bile

451. Kendini kim bile muḥtâc ü ḥaḳîr
Bile ol Haḳḳı ğanî vü hem kebîr

452. Kim ki bile kendini ḥ̣‘âr ü zelîl
Bile Allâhı ‘Azîz ü hem Celîl

453. Oldurur ‘ârif kim ola ḥaḳḳ-şinâs
‘Ârif olmayan degüldür cins-i nâs

454. ‘Ârifüñ gönlünde var mihr ü vefâ
Cümle işi olur anuñ bâ-şafâ

455. Haḳ te‘âlâ kime virse ma‘rifet
Göñli olmaz ğayr-ı Haḳḳa menzilet

456. Dünyaya ‘ârif ḳatında yok ḳader
Bil ki itmez kendüsine ol naḳar

457. Ma‘rifet kendinde olmağdur fenâ
Fâni olmayan nite ‘ârif ola
458. Himmet-i ‘ârif likâ-yı hâk durur
Kendi anda fânî-yi muṭlaḳ durur
459. ‘Ârife dünyâ vü ‘uḳbâ şey’ degül
Maṭlabı ğayr-ı İlâhi ḫay degül
460. Neye beñzer bu cihân diyem cevâb
Düş ki görür âdemi kılduḳca ḥ‘âb
461. Uyḳudan uyansa baksa nesne yok
Gördiği eşkâlden hiç az u çok
462. Zinde iken bir kişi nâĝâh ola
Bu cihândan nesne eyletmez bile

[26a]

463. Var ise dünyâda yaḫşı ‘âdeti
Âḫiretde ol olur hem şöḫbeti
464. Bu cihânı bir zen-i mekkâre bil
Mihri yokdur ḳahrı çok ğarrâre bil
465. Dâyimâ ḳıl mekr ü ğadrinden ḫazer
Şerbeti semm-i nâfi‘i ‘ayn-ı zarar

466. Kimseye hiçbir vefâ kılmaz bu dehr
 Qâfiye olur aña qahr ile zer²¹⁴
467. Mekk ü qahrından bulam dîrsen hâlâs
 Şâhib-i zühd ü vera^ç ol merd-i hâş
468. İki ‘âlemde bulam dîrsen felâh
 Ol diyânet şâhibi ehl-i şalâh
469. Hâk katında dîrsen olam muhterem
 Zühd ile taqvâda ol şâbit-kadem
470. Dîn evin âbâd ider zühd ü vera^ç
 Nitekim vîrân ider hırş u tama^ç
471. Kimi kim ‘ilm ü vera^ç pür-nûr ide
 Kendini ol gayr-ı Hâkdan dîr ide
472. Ehl-i taqvâ mürde olsa zindedür
 Bî-vera^ç zindeyse dahî mürdedür
473. Kim ki Hâkkuñ sevgisin kıılır tama^ç
 Dem-be-dem artursun ol zühd ü vera^ç

[26b]

474. Eyleseñ zühd ü vera^ç dan ger su^ç âl

---

²¹⁴ Kafiye kusurlu

- Yiyüp içüp giydigün olmak helâl
 475. Hürmet ü hıllinde olunsa ıstibâh²¹⁵
 Yime içme giyme hem kılma nigâh
476. Hâcetinden artuk olsa ger helâl
 Ehl-i takvâ olana olur vebâl
477. Kimde cem‘ ola vera‘ ‘ilm ü ‘amel
 Ehl-i takvâ dimege olur maḥal
478. Şâdır olsa nâgehân senden günâh
 Tevbe kıl fi’l-hâl hem ol ‘öẓr-h‘âh
479. Bir kişi dâyim günâh-ı naḥd ide
 İtmez aña nesye tevbe fâ’ide
480. Kıl inâbet kâhil olma ey aḥî
 Bunda gelecek degülsin bir daḥı
481. Kâdir olduğunca pîre ḥidmet it
 Her ne eyler ise işle ‘izzet it
482. Bir kişi kim ḥidmet-i merdân ide
 Aña ḥidmet günbed-i merdân ide
483. Ḥidmet için kim ki bağlaya miyân
 Bula dünyâ âfetinden ol amân

---

²¹⁵ vezin kusurlu

484. Eyleyen ehl-i şalâha hîdmeti
Hak katında bula kadr ü hürmeti

485. Hâdim olana olur cennet-me'âb
Âhiretde bî-hisâb ü bî-azâb

[27a]

486. Hîdmet ehli ola maşşerde şefî
Cennet içre menzili ola refî

487. Hîdmet için kim ki bağlaya kemer
Bir dıraht-ı ma'rifetden ol şemer

488. Muhtedâ ki cân ü dilden hîdmet it
Ölmege yolunda cânâ minnet it

489. Ey bürâder hürmet it yârânîna
Nefsiñ ile hîdmet it mihmânûna

490. Konuğun her kim ağırlar bî-riyâ
Kıla rûşen göñlini nûr-ı ziyâ

491. Şol kişi kim eyleye konuğ kabûl
Râzı ola andan Allâh ve Resûl

492. Kim ki hürmet eyleye mihmânına
Dir melâyık gökde rahmet cânına

493. Lütf-ı Hâkdur konuğ ey merd-i kerîm
Kim ki konuğdan kaçar olur le'îm

494. Kimseye güç ile mihmân olmağıl
Saña mihmân gelse pinhân olmağıl

495. Şol kişi kim konuğa ikrâm ide
Kendini 'âlemde nîkû-nâm ide

496. Kim ki mihmân ola saña hâş u 'âm
Azucuk getürgil öñine ta'âm

497. Loğma şun ger kapuña gelse gedâ
Tâ saña cennetde yir vire Hudâ

[27b]

498. Câme viren aña kim çıplak ola
Hâk katında yüzi anuñ aq ola

499. Kim ki 'uryân olana vire kaba
Her murâdını aña vire Hudâ

500. Bitüren muhtâc olanuñ hâcetin
Hâk anuñ artura qadr ü devletin

501. Kime devlet hem-dem ola baht [u] yâr
İşi hayr olur nihân u âşîkâr

502. Elũñ uzatma baḥlũñ nânına
‘Ömrũñ olduḡca oturma ḥ’ânına
503. Mümsikũñ nânı olur renc ü ‘anâ
Nitekim nân-ı saḥî nûr u şafâ
504. Dikmedin her yirde bitme ḥes gibi
Ḳonma her murdâra sen kerkes gibi
505. Ya‘ ni varma da‘ vet olmadın yire
Varuben yüziñ şuyiñ dökme yire
506. Andan iylik umma kim ola ḥasîs
Kendüsi meş’ûm²¹⁶ olur ef’âli pis
507. Dirsene iyülik göreyin tâ ebed
Her neyi görseñ iyü gör görme bed
508. Üç ‘alâmet aḥmaḡ olanda ola
Yâd-ı Ḥaḡdan ola ġâfil evvelâ
509. Çoḡ sözi kendine ‘âdet eyleye
Şâlişâ terk-i ‘ibâdet eyleye

[28a]

510. Olma aḥmaḡlar gibi câhil şaḡın
Yâd-ı Ḥaḡdan olma hem ġâfil şaḡın

---

²¹⁶ kelimenin imlâsı yanlış

511. Hâlıkın yâd itmeyen câhil durur
Her ne iş kim işleye bâtıl durur
512. Rabbiñi yâd eyle diyüp dâyimâ
*Lâ tû'âhiz in nesînâ Rabbenâ*²¹⁷
513. Dâyimâ dut emr-i Hakkâ gerdenüñ
Şakın uyma sözine her gevdenüñ
514. Kılma da' vâ-yı tefazżul kimseden
Her kişiyi senden efdâl aña sen
515. *Fevka zî 'ilmin 'alîmin*²¹⁸ didi Hakk
Var ise idrâküñ al andan sebak
516. Şunma el nâ-maḥrem olana şakın
Hem yetimüñ mâlına olma yakın
517. Kendüñe bir ferdi hemrâz eyleme
Kendü râzuñ kendüzüne söyleme
518. Var ise ger sende idrâk ü temîz
Bî-ṭama' bî-ḥırş olasın ey 'azîz
519. Ehl-i fişk olanda üç ḥaşlet ola
Müfsîd olmağı seve ol evvelâ

²¹⁷ “Rabbimiz! Unutur veya yanılırsak bizi cezalandırma.” Bakara Suresi/286.ayet

²¹⁸ “Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır.” Yusuf Suresi /76. ayet

520. Halkı incitmek ola bir haşleti
 Doğru yola varmamak bir ‘âdeti

521. Üç nişânı olur olsa kim şakî
 Yir harâmı gözlemez emr-i Hakî

[28b]

522. Bî-ṭahâret ola hem bî-gâh hîz
 ‘İlm ehinden kaç ol bî-temîz

523. Yakmasun dirsene seni nâr-ı semûm
 Dâyim ol hem-şoḥbet-i ehl-i ‘ulûm

524. Kıl ṭahâret ṭâhir olmak pîşe kıl
 Qabirde ḥâlûñ n’ola endîşe kıl

525. Uyanık ol dâyimâ vâkt-i seḥer
 Dir mübârekdür anı Ḥayr’ül-beşer

526. Eyle ol kim cem‘ -i sîm ü zer ide
 Anı cem‘ it kim senûñ ile gide

527. İşler üç işi olan kişi caḥîl
 Diyeyün anları işit ey ḥalîl

528. Korka sâ’ilden kâyid andan su’âl
 Hem acıgam diyü ola pür-melâl

529. Akrabâsın görse ya bir âşinâ
Yıl gibi geçüp diye kim merhabâ
530. Kimseye mâlından irmez fâ'ide
Sofrasından kimse görmez mâ'ide
531. İsteme ağlar şuratludan murâd
Hande-rûdan iste kılur bir murâd
532. Kılsa senden bir kişi hâcet taleb
Kudretince ol huşûline sebeb

[29a]

533. Hâcetüñ bitürmege sulâtandan
Kâdir iseñ dileme derbândan
534. Düşmenüñ olsa sevinme ey ahî
Bu cihândan gidisersin sen dahî
535. Şâbır ol fakra Hudâya şâkir ol
Ni' meti bî-had durur ihsânı bol
536. Her seher-gâh kalkup istiğfâr kıl
Zıkr-ı Ferd ü Kâdir ü Kahrîr kıl
537. Kıl 'ibâdet bil ganîmet fırsatı
Hâkden eflâke irgür himmeti

538. Kimsenüñ haqqında kılma ğaybeti
Ġayr-ı Şeytâna hem itme la‘ neti
539. Rûz ü şeb kıl Hâkka a‘ mâlûñ mezîd
Gün cedîd olduċa kıl tevbeñ cedîd
540. Olmaya her kimde kim ħavf-ı Hudâ
Cümle eşyâdan anı Hâk korkuda
541. Eldeki sîm ü zerüñden ‘ âriyet
Senden arta ħalısardur ‘ âķibet
542. Mâl ü mülküñden degen saña hemîn
Dokuz arşun bezle üç arşun zemîn
543. Olur önünce ne vîrsen yoldaşun
Virmeye arduñca oĝluñ ħardaşuñ
544. Kim ki vîre ħısmet-i Hâkka rızâ
Hâk ide ħâcetini anuñ ħazâ
545. ‘ Âķil iseñ yapma dünyâ ħânesin
Ger yapar isen deli dîvânesin

[29b]

546. Olmaya ummak ğınâ Hâkdan revâ
Mü’mine olur ğınâ renc ü ‘ anâ

547. Faqr olur derde devâsı mü'minüñ
Fağra şabr olur şafâsı mü'minüñ
548. Ma' nide evlâd ü mâluñ düşmenüñ
Zâhir egerçi ki çeşm ü rûşenüñ
549. *İnnemâ emvâlikümden*²¹⁹ al sebağ
Mâl ü mülkü unut eyle yâd-ı Hâğ
550. Bulıcağ şâd olma dünyâ çokluğın
Çekme guşşa görseñ anun yokluğın
551. Şol kişinüñ kim dili şâfi ola
Loğma vü hırka aña kâfi ola
552. İsteyen her dem k'ola mâlı mezîd
Sen anı umar mısın ola sa' id
553. Eyleyen Hâğkuñ taleb dergâhını
Âh içinde bulur ol Allâhını
554. Terk ider bu ' âlemüñ lezzâtını
İrgürür konâğa himmet atını
555. Derd-i ' ışkun dir iseñ dermânına
İremez cân virmeyen cânânına

---

²¹⁹ “Mallarınız ve çocuklarınız ancak birer imtihandır; Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.”
Teğâbün Suresi/15.ayet

556. Üstüvâr it ‘ ıřķ içinde niyyeti
Arturıgör cidd ü sa‘ y ü himmeti

557. Her ne deñlü olsa ‘ âlî himmetüñ
Yüce olur aña göre rütbetüñ

[30a]

558. Rabbiñüñ dîdârın iyler sin recâ
Ey bürâder dâyim ol ehl-i seĥâ

559. Muştafâ kurbında ĥaşr olur saĥî
Kim seĥî olursa ĥalmaz dûzaĥî

560. Ĥaķ te‘ âlâ yazdı cennet bâbına
Budurur menzil seĥâ erbâbına

561. Eshiyânuñ yiri cennât-ı na‘ îm
Ehl-i buĥlüñ menzili nâr-i caĥîm

562. Ehl-i buĥlüñ pîşesi telbîs olur
Dûzaĥ içre hem-demi iblîs olur

563. Şol cehennem ki ana dirler saķar
Kim baĥîl ola aña olur maķâr

564. Muştafâ dir cennete girmez baĥîl
Böyle taķdîr itdi Cabbâr ü Celîl

565. Eyle merdümlik hemîşe merdüm ol
Ehl-i buhl ü kibr olup olma füzûl

566. Kıl tevâzu^ç halka ol şâhib-vefâ
Tâ bula cân ü dilüñ nûr ü şafâ

567. Merd-i merdân ol kişidür ey ahî
Mâl ü rızkı az iken ola sahî

568. Beş haşlet fi^ç l-i şeytânî ola
Bilür anı kim ki raḥmânî ola

[30b]

569. Birden artuḡ olsa aḡsırmaḡ eger
Fi^ç l-i şeytân bil anı ol bâ-ḡaber

570. Fi^ç l-i şeytân bir daḡı burun ḡanı
Ol racîm insânuñ oldu düşmeni

571. Esnemekdür biri biri iḡtilâm
Biri daḡı ḡay'dur anuñ ve's-selâm

572. Olma şaḡın hem-demi ehl-i nifâḡ
Bil cehennem olısar aña vişâḡ

573. Üç nişân ider münâfıḡda zuḡûr
Ey bürâder kendüñ andan eyle dûr

574. Va‘ desine dâyimâ ide hîlâf
Söyledüğü söz kamu kızb ile laf
575. Olmaya mü’minlere hergiz mu‘în
Hâyin olur bir nefes olmaz emîn
576. ‘ Ahde itmezler münâfıklar vefâ
Yüzlerinde yok durur nûr u şafâ
577. Kıl münâfıkdan hâzer perhîz kıl
Kılmağa katl anı tîğın tîz kıl
578. Kim münâfık olana hem-râh ola
Dûzağ içre aña mesken çâh ola
579. Muttakîde üç nişân olur müdâm
Söylemez kaçd ile ol yalan kelâm

[31a]

580. Her helâl olandan ol olmaz murâd
Kibr ile kılmaz nihâd-ı ittiḥâd
581. Şol kişiye ‘ âdet üç ḥaşlet ola
Şeksiz anuñ turağı cennet ola
582. Şükr-i na‘ mâ ide vü şabr-ı belâ
Gönlünün âyinesi bula cilâ

583. Cürmin akup dâyim istiğfâr ide
Tevbesin maqbûl anuñ Ğaffâr ide
584. Ola gönlinde anuñ havf-ı İlâh
Eyleye her lahẖada ‘öẖr-i günâh
585. Şol kişi kim rûz ü şeb ‘ işyân ide
Aña raḥmet nicesi Raḥmân ide
586. Ey bürâder dâyim istiğfâr kı
Tevbeyi şâm ü seḥer tekrâr kı
587. Müfsid olan kimseye olma qarîn
Ehl-i ‘ işyân olana olma mu‘în
588. Ḥayruñı kendü elüñle eylegil
Ḥalk ile rıfḳla söziñi söylegil
589. Bir direm kendü elüñle eyle ḥayr
Yegdür itmekden heẖârîn şoñra ğayr
590. Dirliginde virse bir ḥurmâ-yı ter
Olıcaḳ virmekden evlâ sîm ü zer
591. Her ne kim bağışlasañ kıılma rücu‘
Her ne deñlü sende olsa fâkr ü cû‘

[31b]

592. Benzer ol aña ki kişi qay' ide
Yimege ol qay'i şoñra sa'y ide
593. Oğluna ger atası baħşış kıla
Şoñra oğlundan anı alsa ola
594. Göñlüni mâlıyla mesrûr eyleme
Virdüğünü artuq añup söyleme
595. Şâdi-i dünyâ ser-â-ser ğam durur
Düğününüñ âhiri mâtem durur
596. Şâdmân²²⁰ olanı dutmaz dost-ı Hâk
‘Âkıl iseñ oqıdın yinüden sebaq
597. Mü'min olanuñ ğam olur hem-demi
Hâli olmaz ibtilâdan bir demi
598. Fazl-ı Hâkdan ger feraħ olsañ revâ
Leyki dünyâdan feraħ olmaq haţâ
599. Hüzni ü endûh ola kût-ı bendenüñ
Ġam ola yâr-ı feraħ cüyendenüñ
600. Şol ki mâl ü câh ile mesrûr ola
Nâgehânı başına ide belâ

---

²²⁰ Metinde “şâdımân” olarak imla edilmiştir.

601. Hâk te‘âlâ seni yokdan kıldı var
Tâ ‘ibâdet kılasın leyl ü nehâr
602. Kim ki gerçek bende-‘i Ma‘bûd ola
Şâhib-i rıfķ ü hayâ vü cûd ola
603. H‘âb ü h‘orişle geçürme eyyâmıñı²²¹
Zinde dut zıkr ile şubh ü şâmıñı
- [32a]
604. Eyleme ‘âdet seher vaktinde h‘âb
Virme nefsüñ istedükce nân ü âb
605. Eyleme ikindüden sonra menâm
Uyumaķ aķşâmın önünce harâm
606. Ehl-i hikmet olana olmaz şevâb
Âfitâb ü sâye arasında h‘âb
607. Ey bürâder eyleme tenhâ sefer
Var durur tenhâ seferlerde ħaţar
608. İki yüzüne el urmaķ şûmdur
Ehl-i ‘ilme mes’ele ma‘lûmdur

---

²²¹ vezin kusurlu

609. Gicede âyineye bakmaq ھاٲا
Bağariseñ gündüzin olur revâ
610. Yalunuz da evde gice yatmağıl
Hem elüñle etüñ oynatmağıl
611. Aña kök altına urmağıl elüñ
Var ise ger ‘aql ü idrâk ü bilüñ
612. Yüklü hayvân göricek olmuş ھاٲâr
Girmegil ortalarına zînhâr
613. İster iseñ artura ھاdrüñ Hudâ
Gicede gündüzde kıl zıkr ü du‘ â
614. Eyleyicek eylügü eyle nihân
Tâ kıla ‘ömrüñ ziyâde müste‘ân

[32b]

615. Diler iseñ rızkıñı olmaya kem
Ma‘şiyet kıлма dağı nâ-ھاğ sitem
616. Kim ki dâyim fısķ ile ‘ışyân ide
Rabbi anuñ rızkıñı noķşân ide
617. Kem olur rızķuñ sözüñ olsa dürûğ
Yok durur sözinde kezzebuñ fürûğ

618. Çok uyumak adamı eyler faķîr
Halk içinde adamı eyler haķîr
619. Kendini her kim gice ‘uryân ide
Kendüzinüñ rızķına noķşân ide
620. Kim ki ‘uryân oluben efşân kıla
Faķr anı hâk ile yeksân kıla
621. Ğuşşâ vü ğam cânına te’sîr ide
Hem zamânından muķaddem pîr ide
622. Yimegil şaķın cenâbetle ta‘âm
Ataña anaña eyle ihtirâm
623. Adı ile anlara kıлма hıtâb
Diler iseñ ola saña feth-i bâb
624. Vâlideyne eyle ihsân didi haķ
*Lâ teķul üffinden*²²² al ders ü sebaķ
625. Her ne kim emr ideler eyle kabûl
Lâkin ammâ kâfir olmaķlıķ degül
626. Kııl hemîşe anlara hıfz -ı cenâh
‘Âşi olmaķ anlara ekber cunâh

²²² “Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine “of!” bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle. “İsra Suresi /23 .ayet

627. Söyle dâyim anlara qavl-i kerîm
 Qılsalar anlar ğažab ol sen selîm

[33a]

628. Qılma anlardan bülend âvâzıñı
 Arturıgör anlara i' zâzıñı
629. Etmek uvağını dökmeklik yire
 Âdeme faqr ile fâka irgüre
630. Gice ev süpürmeden eyle hâzer
 Didiler kim vardurur anda zarar
631. Kapu arasında süpürdini qoma²²³
 Toprak ile balçık ile el yuma
632. Her ağaçla qılma dendânuñ hılâl
 Bî-nevâ qılur hem irgürür vebâl
633. Qapu işiginde oturma şağın
 Ger faqırdan oluben dirsên emîn
634. Hem helâ içre tahâret eyleme
 Hem oturur iken anda söyleme
635. Kaftanuñı dikmegil giymiş iken
 Ey bürâder olmağıl tevbe-şiken

---

²²³ vezin kusurlu

636.   Kâdir iseñ vir ne kılsalar taleb
           Halkdan öğren hayâ ile edeb
637.   Dâmenünle silmegil yüzün şaķın
           Görmeyin dersen eger fâķa ğamın
638.   Geç varup bâzâra vü gel yine tîz
           Ehl-i sûķ olmaķdan eyle hem gürîz
639.   Aĝzın ile hem söndürme çerâĝ
           Dûdı ile bed durur tolmaķ dimâĝ
640.   Saķaluña müşterek urma tarak
           Saña maḥşûş ola şâneñ yaḥşırak

[33b]

641.   Alma dilenciden etmek parasın
           Koma evde hem örümcek ḥânesin
642.   Mûriş-i faķr oldu hep mezkûr olan
           Bunları gözler gözünde nûr olan
643.   Ey bürâder şâḥib-i tecdîd ol
           Var ise ger dîdeñ ehl-i dîd ol
644.   Terk-i da‘ vâ oldu tecdîd ey aḥî
           Ma‘ni-yi tefrîdi fehm it ey aḥî

645. Aşlı anuñ şehvete kılmâk vedâ^ç
Belki bi'l-külliyye kılmâk intifâ^ç
646. Şehvete ger virür iseñ üç talâk
Olasın tefrîd içinde merd-i tâk
647. Ger mücerred olmak eylersen murâd
Mâsivâ-yı Hakkâ kılma i^ç timâd
648. İ^çtimâdı yigser idersen Hakkâ
İresin tefrîd-i ferd-i muṭlaḳa
649. Terk kıl evveliyi yâd it âḫirüñ
Hem çıkar tenden libâs-ı fâḫirüñ
650. Ger saña ola müyesser bu maḳâm
Şâḫib-i tecrîd olasın ve's-selâm
651. Dâyim ehl-i ma^ç rifetle şöḫbet it
Ehl-i ^çirfâna hemîşe ḫıdmet it
- [34a]
652. Her kime k'olsañ bu dünyâda ḳarîn
Âḫiretde ol yârüñ olur hemîn
653. Kim ki kennâs ile ola hem maḳar
Bû-yı murdârı ider aña eşer

654. Şol kişi kim ola ‘aṭṭâra qarîb
Hoş koçulardan olur aña naşîb
655. Şâlihüñ yâri hemîn şâlih ola
Ehl-i fısķuñ hem-demi ṭâlih ola
656. Şol ki şâlihler olalar hem-demi
Ol ḥarîm-i ḥaḳķuñ ola maḥremi
657. Taşra başsañ ger şerî‘ atden ḳadem
İrişe saña ḳalâletden elem
658. Dutmağıl şaḳın ḳalâlet yolını
Şaḳlasun ḥaḳ ol ḳazâdan ḳulumı
659. Ḳıl taleb ḥaḳ ol ḳalâletden ba‘îd
Tâ iki ‘âlemde olasın sa‘îd
660. Bâtıl işden kendüziñi dūr ḳıl
İylük ile nâmıñı meşhur ḳıl
661. Yoluñı eyle şırâṭ-ı müstaḳîm
İtmesen dūzaḥda olursañ muḳîm
662. Ḳıl yetîm olanlaruñ gönlini şâd
Tâ seni şâd eyleye Rabbü’l-‘ibâd

663. Çün yetîm ol demde kim giryân ola
 ‘Arş ü kürsü nüh-felek lerzân ola

[34b]

664. Şol ki incitse yetîmi bî-günâh
 Menzîlin nâr eyleye anuñ İlâh
665. Kıl yetîm olanlara dâyim kerem
 Hâk seni kıla mükerrem muhterem
666. Pîr olana ‘izzet eyle ey ahî
 Bir gün ola pîr olasın sen dahı
667. Pîr olana her ne itseñ ey civân
 Pîr olıcağ anı görürsen hemân
668. Pîr olana eyleyenler ‘izzeti
 ‘İzzet ide anlara Hâk hâzreti
669. Hâsta vü bî-keslere ihsân kıl
 Guşşalu gönülleri şâdân kıl
670. Ger za‘îf olanlara kılsañ ‘aâtâ
 Bilesin kadrün çü keşf ola ‘aâtâ
671. Hâsta olanuñ varup hâlini şor
 Kimsenüñ mevtine hiç kılma sürûr

672. Kıl muşîbet şâhibine ta' ziyet
Hem meserret ehline kıl tehniyet
673. Kılmayam dîrsen vebâliyle melâl
Dâyimâ ol tâlib-i kût-ı helâl
674. Yimegi haddünden aşırı yime
Altı sâ' atden ziyâde uyıma
675. Çok yimek cân u dili eyler marîz
Şâyim ol irişecek eyyâm-ı bîz
676. Çok yimekdendür bu halkuñ ' illeti
Kıllet üzreyi bulasın şîhhati

[35a]

677. Kârın aç olmayıcağ yimek ta'âm
Ehl-i hikmet didiler ana harâm
678. Akrabâñı kavmüñi eyle şıla
Ger ezâ görseñ ol ehl-i havşala
679. Akrabâdan kendüyi her kim kese
'Ömri anuñ bî-gümân anuñ kışa
680. Bir kişi terk-i aķârîb eylese
Cisini kût-ı ' aķârîb eyleye

681.   Kâfî -i rahm itmek be-ğâyet yaramaz
           Kâfî -i rahm iden cinâna varamaz

682.   Kâfî -i rahma Hâk itmez rahmeti
           Kılur ana yer gök ehli la' neti

683.   Akrabâñ olanlar olsa gerçi bed
           Kâfî -i rahm itmek ola andan eşed

684.   Ey bürâder şohbet eyle merd ile
           Tâlib-i Allâh ol âh it derd ile

685.   Hem-dem olan kişiye merdân ile
           Hûriler müştâk ola rıdvân ile

686.   Merd-i merdân olmak istersen eger
           Merde hizmet kılmâğa bağla kemer

687.   Merd-i hâkda üç sıfat olabile
           Düşmenüñ 'aybın getürmeye dile

[35b]

688.   Kâdir olsa kılmaya haşmın helâk
           Ola mü'minler gamından guşsa-nâk

689.   Gelse başına belâ-yı bî-'aded
           İstemeye gayrı Rabbinden meded

690. Ayağın başan haķuñ yolında berk
Nefsinüñ cümle murâdın kıla terk
691. Ey bürâder eyle fâķrı ihtiyâr
Dut gözünde bu fenâ mülkini h̃âr
692. Devlet-i fakra iren haķķa irer
Fakr ile fâhr eyledi hayrû'l-beşer
693. Aşl-ı fakrı diyeyin işit nedür
Dut kulağunda anı mânenddür
694. Şol fakr kim iftiḥâr itdi beni
Mâlik olmamaķdur anuñ şâḥibi
695. Hîç bir mevcûd olana bîş u kem
Kendüsinüñ varlığın bile 'adem
696. Mâr ü 'akreb görine evlâd ü mâl
Maṭlabı ancaķ cenâb-ı zü'l-celâl
697. Haķdan ayruğına muḥtâc olmaya
Yimese ger ol yimeķ aç olmaya
698. Şöyle kıla 'ışk-ı Haķ aña eşer
Kendü varlığından ola bî-ḥaber
699. 'Işk-ı Haķķa şöyle müstağraķ ola

Cism ü cânı fâni-î muṭlaḳ ola

[36a]

700. Devlet anuñ bu maḳâma iriše
Cidd ü sa‘y ü himmet ide düriše
701. Ey bürâder kılma Hâḳdan ğafleti
Bil ğanîmet işbu ‘ömr ü fırşatı
702. Ağlıyacaḳ yirdir işbu cihân
Bunda gülmek adama eyler ziyân
703. Ben cüvânem diyüben kılma günâh
Ma‘şiyetde eyleme ‘ömrüñ tebâh
704. Tâze iken ben civânem diyesin
Pîr olıcaḳ nâ-tüvânem diyesin
705. Ya ne vaḳtin kılasın Hâḳḳa ‘amel
Ḳıl cüvân iken ‘amel olma kehel
706. Ma‘şiyet yolında yıldurma atuñ
Fâsıḳa beñzetme şekl ü heybetüñ
707. Yola gidisersin eyle cem‘ zâd
Bir nefeslik ‘ömre kılma i‘timâd

708. Ol seferde her bilişüñ yâd ola
‘Ömrinüñ sermâyesi berbâd ola
709. Ğaflet ile gitme şâkın ol yola
Menzîle vardukda ahvâlün n’ola
710. Her kişi kıılur cehennemden güzer
Kıluram ben dahı dir hayrû’l-beşer
711. Halk-ı mahşer ağlayalar zâr zâr
Kıla atadan anadan firâr
- [36b]
712. Korkudan dolaşa ol gün sâka sâk
Hazret-i Hakka ola ol gün meşâk
713. Enbiyâ dehşetden ol gün oy ide
Kılmaya oğlına baba fâ’ide
714. Hayretde haşyetde ola cinn ü nâs
Cümlesine irişe havf ü hirâs
715. Câ-yı haşre varmamağa çâre yok
Sînede ol gün ğamdan yâre çok
716. Dut hemîşe her ne ise emr-i Hak
Añlar iseñ oku *va‘büdden*²²⁴ sebak

²²⁴ “Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et.” Hicr Suresi/99. ayet

717. Eyle dâyim halka rıfķ ü şefķati
Tâ kıla ol gün saña Hâķ rahmeti
718. Vir fakîr olana rûz ü şeb ta‘âm
Tâ ola yirüñ senüñ dârü’s-selâm
719. Ger kılasun hastanuñ gönlini şâd
Ola cennet kapısı saña küşâd
720. Bu vaşıyyetlerle kim ‘âmîl ola
İki ‘âlem içre ol râhat ola

Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/Fe‘ûlün

1. İlâhî bu siyeh-rû bende Âlî
‘A tâ vü fazlını cûyende Âlî
2. Esîr-i nefis iken âzâde Âlî
Belâlar dâmına üftâde Âlî
3. Deli dîvânesi zencîr-i nefsüñ
Mürîd-i bâ-vefâsı pîr-i nefsüñ

[37a]

4. Tarîķ-ı ısm ü cürmüñ hâķisârı
Hebâset milketinüñ şehriyârı

5. Murâdı nefsinüñ dâyim helâkı
İsâ'et tekyesinüñ sîne-çâkı
6. Hevâ meyhânesinüñ bâde-nûşı
Heves bâzârınüñ cevher-fürûşı
7. Risâlet hânedânınüñ kem iti
O kapu kılınüñ kemter kümeyti
8. Neseb ocağınüñ bî-kes yetîmi
Haseb bustânınüñ şâh hâfîmi
9. Kemâl erbâbınüñ ayağı tozu
Fuḥûl aḳdâmınüñ toprağı yüzü
10. Ma'ârif ehlinüñ kelb-i ḥaḳîri
Fazl aşḫâbınüñ 'abd-i zerîri
11. Ḥaṭâyâsınüñ oranı belürsiz
Günâhuñ ḥadd ü pâyanı belürsiz
12. Mürekkeb olsa deryâlar ser-â-ser
Her ağaç ḥâme olsa berg-i defter
13. Kitâbet kılsa ehl-i zîr ü bâlâ
Olunmaya anuñ bir ḥarfî imlâ
14. Günâh ü cürm ile ḥâlî mükedder

Teraḥḥüm idecek ḥâline kâfer

15. İdemez biñde birisini ta‘ dâd
Mi’etün elâfla ‘ aşrât u eḥâd²²⁵

16. Cenâb-ı ‘ izzüñe kılpup tevekkül
Ḥabîbüñ rûḥına idüp tevessül

[37b]

17. Naşîḥâtnâme-i nev kıldı peydâ
Dürr itdi gönli ‘ ummân-ı hüveydâ

18. Şükufte oldı ya gülzâr-ı ‘ aklı
Lafz-ı şâḥ oldı ma‘ ni gonca şekli

19. İrişdi ḳalbinüñ fasl-ı rebî‘ i
Ki yirsiz itdi bu bâğ-ı bedî‘ i

20. Ya açıldı dilünüñ âsmânı²²⁶
Münevver eyledi encüm cihânı

21. Saḥn-ı la‘ l-i bedehşânı dilinde
Zuhûr itdi çü sünbül Ḥind ilinde

22. Şu deñlü virdi bu nazma nîzâmı
Katında mün‘ aḳid nazm-ı nîzâmı

²²⁵ “Yüz binlerce, onlarca ve biri dahi (sayamaz.) ”

²²⁶ Metinde “âsimân” olarak imla edilmiştir.

23. Çıkardı gönlünüñ ya kânî gevher
Ya virdi dil dırahtı mîve-'i ter
24. Sözi 'ûdî mu' attar kıldı cânı
Sürûr-ı pûrla pür kıldı cihânı
25. Bülend âvâzile kıldı terâne
Bırakdı âteşî aklım câna
26. Veyâhüd sofra-i kalbi açıldı
İçinde türlü ni' metler saçıldı
27. Virildi h'ân-pende zîb ü zînet
Lafz zarf oldu ma' nî anda ni' met
28. Yisün bu sofradan muhtâc olanlar
Pür itsün gûş zarfın aç olanlar
29. Egerçi ser-ta-ser medhûl ü ma' yûb
Naşihat-gûş iden kişiye ma'hbûb
- [38a]
30. Degüldür bu kemâl ehline lâyıķ
Nizâm-ı ' aķd nazma nâ-muvâfıķ
31. Metâ' a göre leykin ehli olur
Çürük baklayı alur kör bilinür

32. Elinden geldügince işler üstâd
Meşeldür olmamış varın viren yâd
33. Kerem ehli ider ‘aybını mestûr
Kemâl erbâbı nokşânını ma‘zûr
34. Bunuñ bir nokta deñlü lütfu bî-rayb
İder nakşını nakış ‘aybını ğayb
35. Senüñçün eyledüm yâ Rab bu pendî
Bunu kullara ğuş itdür efendi
36. İlâhî bunu halka sûdmend it
Bunuñla hâş ü ‘âmı behremend it
37. Sen it bu nâmeyi yâ Rabbi nâmî
‘Amel itdür bu pend ile en‘âmı
38. Bunu kıl müslimîne nuşh-ı nâfî‘
İrüşdür cümleye bundan menâfî‘
39. İlâhî yâ İlâhî yâ İlâhî yâ İlâhî
Tapıñdur kâ’inâtuñ secdegâhı
40. Habîbüñ hayr-i halkuñ hürmetine
Anuñ yüzi şuyuna ‘izzetine

41. Umaram yuyasın yüzüm kıarasın
Beni şol yüzi aqlara kıarasın

42. Akıt gözim yaşın ‘ ıřkuñla silme
Kadeh gibi müdâm ol ola silme

[38b]

43. Düşüp kıaldum cihân küncinde bîmâr
İlâhî derd-i mendem eyle tîmâr

44. Şasıрма toğrı yoldan kıılma gümrâh
Bañâ tevfiķıñı kııl yâr u hem-râh

45. Özümnden ref kııl şûret hicâbın
Bañâ keşf eylegil ‘ ıřkuñ kitâbın

46. İçüp benlik meyin mest olmuşumdur
Hevâ-yı nefse hem-dest olmuşumdur

47. Ğurûr-ı ‘ ömr ile dîdem ğunûde
Yüzüm fıķ ü hevâ hâkinde sûde

48. İlâhî gönlimüñ gözin kııl açuķ
Seherlerde beni eyle uyanuķ

49. Tapuñdan kııl bañâ ‘ ışkı havâle
Baña şun sâĝar-ı mihrüñ nevâle

50. Dilümden eyle zâyil mâsivâyı
Şeffî'im kıl yarın şâhib-livâyı
51. Kıl eyle gönlimi Mevlâ-yı ışkâ
Tûş eyle cânımı gavgâ-yı ışkâ
52. Bu dünyâ sevgisün gönümde serd it
Harâret vireni râhuñda merd it
53. Beni ışk odınuñ hâkisteri kıl
Reh-i ıškuñ maḥabbet-güsteri kıl
54. Bu hâk-i ma'şiyetden beni kaldur
Aṭâ vü terküñ baḥrına ṭaldur
55. Beni kıl ehl-i ıškuñ birle hem-derd
Bi-haḳḳ-ı şâh-ı merdân kılma nâ-merd

[39a]

56. Beni kıl bâde-i ıškuñla bî-hod
Özümü bilmeyem ma' düm ü mevcûd
57. Yüregüm gonca gibi eylegil çâḳ
Mekânum ḥâkken kıl fevḳ-ı eflâk
58. Bu benlik perdesin çâḳ it gözümden
Beni kıl bî-ḥaber kendü özümden

59. Başum kıl topuñuñ çevgânına top
Yüzümü ‘ışkuñ eşiginde cârûb
60. Kıl ‘ışkuñ bendesi ğayrından azâd
Bilişim tapuñ olsun mâsivâ-bâd
61. Zebûn itme beni bu zâl-i dehre
Olupdur qahbelikle nâm-ı şehre
62. Kelâmum anuñ ile üç talâk it
Beni ol hufteden yâ Rab tâk it
63. Beni hâk it mehebbet eşiginde
Beni besle meveddet beşiginde
64. Beni kes halkdan ‘uzlet-nişîn it
Dilümü pâk kıl bî-kibr ü kîn it
65. Beni halk-ı cihandan bî-niyâz it
Başum egdürme dehre ser-firâz it
66. Dalâletden beni eyle remîde
Hidâyet sâyesinde âramîde
67. Dilüm ğıll ile ğışşdan eyle sâde
Gönülde mihrüñü eyle ziyâde

68. Hevâ-yı şevk ile gönümü aç
Metâ' -ı cânım itdür 'ışka târâc

SONUÇ

Attâr'ın *Pendnâme*si, şark edebiyatında büyük rağbet gören ve birçok tercüme ve şerhe kaynaklık teşkil eden bir eserdir. Eserin günümüze kadar ulaşan birçok tercüme ve şerhi bulunması da bunu açıkça ortaya koymaktadır. Çalışmamıza konu olan eser Hüseyinî'ye ait olan bir *Pendnâme* tercümesidir. Yaptığımız araştırma sonucunda tercüme eser üzerinde daha önce herhangi bir inceleme çalışması yapılmadığını tespit ettik. Bu eksikliği gidermek gayesiyle eser transkribe edilerek klasik edebiyat literatürüne kazandırılmak istenmiş ve edebiyat araştırmacılarının istifadesine sunulmuştur.

Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attar adlı eserde, 101 beyitlik münacat, na't, halife ve din büyüklerine övgü ile başladıktan sonra eserin telif sebebinin mensur bir şekilde açıklanmasının ardından pendname tercümesine geçilmiştir. 720 beyitlik bir manzum pendname tercümesinden sonra 68 beyitlik bir hatime bölümü ile eser son bulmuştur.

Çalışmamızın giriş bölümünde; Türk edebiyatında pendname türünün ortaya çıkışı genel bir bakış açısıyla açıklandıktan sonra; birinci bölümde, Attar'ın hayatı, eserleri, pendnamesi ve pendnameye yapılan tercüme ve şerhler incelenerek, Türk edebiyatında Attar'ın *Pendname*'sine yapılmış manzum Türkçe tercüme ele alınmıştır.

Tezimizin ikinci bölümünde ise; Hüseyinî'nin hayatı, edebi kişiliği ve pendnamesi, kısaca ele alınmıştır. Mütercim hakkında yaptığımız araştırmalar sonucunda gerek eserde gerekse kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşamamız dolayısıyla bu bölümdeki bilgiler kısıtlı olarak kalmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde; çalışmamıza esas teşkil eden *Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attar*; şekil, içerik, nazım biçimi ve nazım şekli, vezin ve kafiye özellikleri, dil, anlatım ve imla özellikleri bakımından incelenmiştir. Yaptığımız incelemeler sonucunda, tercüme metnin kaynak metinle eşdeğer bir nazım biçimi ve şekliyle kaleme alındığı; eserin muhteva bakımından da kaynak metinle benzerlik gösterdiği, dini tasavvufi, ahlaki ve sosyal hayatla ilgili nasihatleri konu olarak ele aldığı tespit edilmiştir.

Eserde, Klasik Türk edebiyatındaki eserlerin genelinde olduğu gibi Arapça, Türkçe ve Farsça kelimeler bir arada kullanılmış; Farsça ve Arapça terkiplere de metinde sıkça yer verilmiştir. Dinî kaynaklı metinlerin çoğunda olduğu gibi anlatım gücünü daha etkili kılmak ve güçlendirmek için ayet ve hadislerden, deyim ve atasözlerinden iktibas yapılmak suretiyle yararlanılmış ve ifadenin gücü artırılmıştır. Metinde yer alan ayet ve hadislerin bir kısmı aynen aktarılırken bazıları ise anlam aktarımı suretiyle kullanılmaktadır. Deyim ve atasözlerinde ise, günümüzdeki kullanım şekillerine ve anlamlarına uygun olan örnekler bulunduğu gibi bazılarında ise günümüzdeki kullanım şekillerinin dışında örnekleri de görmekteyiz. Ayrıca, sözün güzelliğini artırmak ve ifadeyi daha etkili kılmak için mütercim edebi sanatların gücünden de yararlanmıştır. Metinde, teşbih, iktibas, telmih gibi edebi sanatların diğerlerine nazaran daha sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Tercüme metnin, şekil özellikleri açısından kaynak metnin vezni ve nazım şekline benzer bir biçimde mesnevi nazım şekli ve “*fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*” kalıbıyla kaleme alındığı görülmüştür. Ancak, mütercimin eserin tercüme dışında kalan bölümlerinde farklı vezinler kullanmayı tercih ettiğini görmekteyiz. Türkçe sözcüklerin aruz veznine uygulanması esnasında karşılaşılan aruz uygulamalarına ait örnekler bu eserde de karşımıza çıkmaktadır. Metinde, özellikle “imale, vasl, med” gibi aruz uygulamalarının fazlalığı dikkat çekmektedir.

Eserde kullanılan tercüme metodunu incelediğimizde mütercimin kaynak metni kelime kelime tercüme etmediğini, aslına bağlı kalmak suretiyle bir tercüme metodu uyguladığını görmekteyiz. Bu sebeple, Hüseyinî’nin tercüme esnasında kaynak metindeki bazı beyitlerde yer alan sözcükleri Türkçe’ye aynen aktardığı görülürken bazı beyitleri mana itibarıyla tercüme ettiğini görürüz. Hüseyinî, kaynak metinde bazı beyitlere eklemeler yaparken bazı beyitlere ise tercümede yer vermemiştir; dolayısıyla kaynak metinde eksiltme ve eklemelerle tercümesini oluşturmuştur. Bundan dolayıdır ki, 900-910 beyit aralığında beyit sayısı bulunan kaynak metin, *Tercüme-i Manzume-i Pend-i Attar*’da 720 beyitle tercüme edilmiştir.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde, eserin nüsha tavsifi yapılarak elimizde yer alan nüshası hakkında okuyucuya bilgiler verilmiştir. Daha sonra metnin kuruluşu esnasında mütercim tarafından dikkat edilen hususlara kısaca değinilmiş ve kaynak

metin günümüz Türkçesine transkribe edilmiştir.Sonuç olarak;mütercimin de eserin yazılış amacı olarak ifade ettiği düşünceden hareketle eserin günümüz Türkçesine aktarılması suretiyle eserin edebiyat literatürüne katkı sağlaması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- AHMED,H.(1192). el-Müsned.İstanbul:Çağrı Yayınları.
- AKALIN,B.(2001).Zâ'îfî-ülşen-i Simurg (İnceleme-Tenkitli Metin).(Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara:Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKARSU,K.(1989). Zaifi Divanı Metin,Tahlil ve Sistematiik Endeks.(Yayınlanmamış Doktora Tezi).Ankara:Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKÇAY,G.(2013).Mustafa Refî'a -Berg-i Dervîşân (Karşılaştırmalı İnceleme- Metin). (Yayınlanmamış Doktora Tezi).Edirne:Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKKOYUN,Ş.(1999).Şem'i Saadetname.(Yüksek Lisans Tezi).Bursa:Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKSOYAK, İ. H. (2014). "Hasan Şuûrî Çelebi", [http:// teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/suuri-hasan-suuri-celebi](http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/suuri-hasan-suuri-celebi) [E.T. 28.12.2020].
- ALTUN,K. (2004). Edirneli Nazmî Pend-Nâme-i Nazmî. Kayseri: Laçın Yayınları.
- ALTUNTAŞ,H.(Hızl.) (2012).Kur'an-ı Kerim Meali.Ankara:D.İ.B.Yayınları.
- ARSLAN ,M.(1994)."Zarîfî" Madd.,İslâm Ansiklopedisi, C. 44, TDV Yayınları,s.135.
- _____ (2004).Divan Edebiyatında Nasihatnâmeler(Pendnâmeler) ve Vak'anüvis Es'ad Efendi'nin Pendnâmesi.Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri,S.4,s.28.
- ATLANSOY,K. (2005). Pend-i Attar'ın Türkçe İlk Manzum Çevirisi:Sabayi'nin Sırat-ı Müstakim Mesnevisi. İlmi Araştırmalar, (20), 27-41.
- ATTAR,F.(1993).Pendnâme. (Çev. M. Nuri Gencosman).İstanbul:Maarif Basımevi.
- _____ (2013). Pendnâme.(Ter.Yusuf Çetindağ).İstanbul:Etkileşim Yayınları.
- AYKANAT,T.(2017).Pendnâme-i Za'îfî. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,(60),95-112.
- BALCI,A.(2011). Nâilî'nin Kenz-i Nesâyih Adlı Eseri ve Nasihat Geleneği.(Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BANARLI,N.S.(1997).Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I-II .İstanbul:M.E.B Yayınları.
- BATİSLAM,H.D.(2016).Divan Edebiyatı Bahçesinden.İstanbul:Doğu Kütüphanesi.
- _____ (1997).Nedim'in Şiirlerindeki Atasözleri ve Deyimler. Türkoloji Araştırmaları ,Fuat Özdemir Anısı, Ç.Ü. Basımevi ,Şubat ,1997, s. 107-123.
- BİLGİN,A.(1998). Emre. Terceme-i Pend-nâme-i Attar, İstanbul: Enderun Kitabevi.

- _____ (2007). Türk Tasavvuf Edebiyatı Literatürü . Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi , (10) , 331-352 .
- BUHARİ.(1992). el-Câmiu's-Sahîh.İstanbul: Çağrı Yayınları.
- BÜLBÜL,T.(2014).“Naili, Hâfız Sâlih Nâ'îlî Efendi” Madd.,Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, [http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/naili-hafiz-salih-naili-efendi,.\[E.T. 29.12.2020\]](http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/naili-hafiz-salih-naili-efendi,.[E.T. 29.12.2020].).
- BÜYÜKKARCI YILMAZ, F.(2013). “Za'îfî, Pîr Muhammed ”.Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü . [http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/zaifi-pir-muhammed.\[E.T. 28.12.2020\]](http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/zaifi-pir-muhammed.[E.T. 28.12.2020].).
- CANIM,R.(2016).Divan Edebiyatında Türler.Ankara:Grafiker Yayınevi.
- _____ (2016).Divan Edebiyatının Kaynakları.İstanbul:Akıl Fikir Yayınları.
- _____ (2015). Pendnâmeler Ve Türk Edebiyatında Benzer Nitelikli Öğüt Kitapları . Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , (3) , 153-16.
- CEYHAN,A.,KOŞİK,S.(2016). Cemâlî'nin Risâle-i Durûb-ı Emsâl'i. Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, (16), 33-76.
- CEYLAN, Ö.(2000).Tasavvufi Siir Serhleri.İstanbul:Kitabevi Yayınevi.
- COŞKUN, V.,(2013). “Zâîfî Madd.”,TDV İslam Ansiklopedisi, C.44,İstanbul,2013, 103-104.
- ÇAKIROĞLU,T.(2013). İsmail Hakkı Bursevî' nin Şerh-i Pend-i Attâr Adlı Eseri Üzerine İnceleme . Dil ve Edebiyat Araştırmaları , (7) , 147-160.
- ÇELEBİOĞLU.A.(1999) .Türk Edebiyatında Mesnevi. İstanbul:Kitabevi Yayınevi.
- ÇETİN,K.(2008). Hikemî Şiirin Temsilcilerinden İbrahim Raşid Divanında Atasözleri ve Deyimler. Süleyman Demirel Üniversitesi. Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu, 23-26 Ekim 2007, Isparta , s. 179-189.
- DARAKUTNÎ. (2003). Sünenü'd-Dârakutnî. thk: Şuayb el-Arnaût vd..Riyad .Müessesetü'r -Risâle.
- DARICI,Z.(2014).Feridüddin-i Attar'ın Mantıku't-Tayr İsimli Eserinde Metaforik Üslub.(Yüksek Lisans Tezi).Ankara:Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DENİZ,R. (1992). Zarifi'nin Yazma Tasavvuf-Name'si.Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,(7),215-226.

- DEVELLIOGLU,F.(1996).Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat.Ankara:Aydın.
- DİLÇİN,C.(1983).Yeni Tarama Sözlüğü.Ankara:Türk Dil Kurumu.
- _____ (1995).Örnekleriyle Türk Siir Bilgisi.Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DOĞAN,G.(2010). Edirneli Nazmi Divanı (Trasnkripsiyonlu Metin –İnceleme).
Yayımlanmış Doktora Tezi).İstanbul:Marmara Üniversitesi Türkiyat
Araştırmaları Enstitüsü.
- DÜNDAR,İ.H.(2008). İslâm’da Edep Gelenegi ve Feridüddîn-i Attâr’ın Pendnâme’si.
(Yüksek Lisans Tezi).Van:Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DÜZENLİ ,M.B., Bulak Ş. (2018). Aruz Vezninin Türk Şiirine Tatbikinde Başvurulan
İmlâ/Telaffuz Tasarrufları ve Mahiyetleri.Selçuk Üniversitesi Türkiyat
Araştırmaları Dergisi, Bahar (43),s.145-171.
- EBU DAVUD, S.(1992)., es-Sünen. İstanbul :Çağrı Yayınları.
- EKİNCİ, R . (2015). Fehîm-i Kadîm’e Mâl Edilen Bir Atasözleri Kitapçığı: Durûb-ı
Emsâl-i Türkî . Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi , 15 (1) , 163-185 .
- EMRE.(2015). Terceme-i Pendnâme-i Attar. (Hzl).Mermutlu,M.Sait.İstanbul:Büyüyen
Ay Yayınları.
- ERBAŞ,M.(2006).Bir Osmanlı Müfessiri:Abdülmeçid B. Eş-Şeyh Nasuh b.Israil
(Ö.973/1565) ve Eserleri. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
XXIV,161-186.
- ERKAN,A.(2010).Mâ-Hazâr Adlı Pendnâme Şerhinin Günümüz Harflerine Aktarılması
ve İncelenmesi.(Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü.
- GÖLPINARLI,A.(2017).Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri.İstanbul:
İnkılap Yayınevi.
- GÖNEL,H. (2013). Bir Zarif Âşık: Rusçuklu Zarîfi Ve Dîvânı.Turkish
Studies,8(1),1449-1483.
- GÜLER,M.(2017). Şu’uri Hasan Efendi Divanı Metin –İnceleme.(Yayımlanmış Yüksek
Lisans Tezi).Ankara:Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜVEN,A.Z.(2009). Edirneli Nazmî’nin Pendnâmesinde Eğitim Ve Ahlâk
Anlayışı.Turkish Studies,4 (5),182-197.
- HAMADA,R.(2014).Siyâhîzâde Alî Efendi ve Gülşen-i Ahbâr Adlı Pend-i Attâr

- Tercümesi.(Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HAYTA, U.(2008). Abdülmecîd B. Nasuh Tosyevi'nin (Ö.1588) Hayatı, Eserleri Ve El'hüdâ Ve'l-Felâh Adlı Tefsir Risalesinin Tahkiki. (Yüksek Lisans Tezi).Bursa:Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HENGİRMEN, M. (1983).Güvahi, Pend-nâme. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- IŞIK, E.(1995).“Fatiha” Madd.TDV İslam Ansiklopedisi,C.12,1995,İstanbul ,s.252-254.
- İBN HACER, A .(1993).Tehzîbu't-Tehzîb.Beyrut:Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- İBN MACE. (1992). es-Sünen. İstanbul:Çağrı Yayınları.
- İMAMOĞLU,F.(2018).Muhammed Zahrî Efendi'nin Miftâh-ı Pend Adlı Eseri ve Osmanlı Dönemi Pendname Geleneği İçerisindeki Yeri (İnceleme Metin) . (Yayınlanmamış Doktora Tezi).İstanbul:Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İPEKTEN, H.(1994).Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz.İstanbul:Dergah Yayınları.
- KABLANDER,N.(2015). Ferîdüddîn-i Attâr'ın Tezkiretü'l-Evliyâ'sının Türkçe Tercüme Nüshaları Üzerinde Mukâyeseli Bir İnceleme.(Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAMÇI,M.(2019).Feridüddîn Attâr'ın Pend-Nâmesi'nin Abdurrahmân Abdî Paşa Şerhi: Müfid (35a-105a Varakları Arası İnceleme-Metin).(Yüksek Lisans Tezi).Erzincan: Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KANAR, M.(2015). Büyük Farsça Türkçe Sözlük.İstanbul:Say Yayınları.
- MERMER,A.,KOÇ KESKİN, N.(2016).Eski türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü.Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAPLAN,M.(1997).Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-I.İstanbul:Dergâh Yayınları.
- _____ (1992). Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-Nâme Yazan Şairler ve Eserleri I. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi (3), s.23-68.
- _____ (2001). Manzûm Nasîhat-nâmelerde Yer Alan Konular . Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi , (9) , 133-185 .

- KARTAL,A.(1999). Osmanlı Medeniyetini Besleyen Kültür Merkezleri –Edebi Açıdan- (XI.Asırdan XVI.Asrın Sonuna Kadar Türk Edebiyatı İle Fars Edebiyatının Münasebetleri).(Yayımlanmamış Doktora Tezi).Ankara:Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAYA,N.(2009).Tabî, Hayatı, Edebî Kişiliği Ve Divânı.(Yüksek LisansTezi). Afyonkarahisar:Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAYA, N.(2016) . Edirneli Nazmî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği Ve Eserleri. Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1 (1), 101-110 .
- KELEŞ,R.(2013). Divan Şiirinde Lafzî Âyet Ve Hadis İktibasları.(Yayımlanmış Doktora Tezi).Erzurum:Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (2010). Türk Edebiyatı'nda Nasihat . Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi , S. (44).s.183-209.
- KEYİK,S.E.(2001). XVI.Yüzyıl Sanatçılarından Şem'i'nin “Şerh-i Pendname”si. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOCAKAPLAN,İ.(1992).Açıklamalı Edebi Sanatlar.İstanbul:M.E.B Yayınları.
- KOÇIN,A.(1991).Zaifi ve Bustan-ı Nasayih'i.(Yüksek LisansTezi).Ankara:Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (1999). Feridüddin Attâr'ın PendnâmesininTürk Edebiyatına Etkisi ve Zaifi'nin Bustân-ı Nasâyih'i ile Karşılaştırılması Feridüddin Attâr'ın Pendnâmesinin Türk Edebiyatına Etkisi ve Zaifi'nin Bustân-ı Nasâyih'i ile Karşılaştırılması.Bilig,(10),93-102.
- KOÇOĞLU, T.(2012). Rusçuklu Zarîfi Ömer Baba Ve Manzum-Mensur Tasavvuf Terimleri Lügatçesi: Istilahât-ı Meşâyih. Turkish Studies,7(3),1751-1776.
- KONAR,A.H.(2010).Hasan Şu'ûrî Efendi'nin Pend-Nâme-i Attâr Tercümesi Metin ve İnceleme.(Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOPUZ,F.(2012). Feridüddin Attar ve Muhtarname'sinin Türkçe Çevirisi.(Yüksek Lisans Tezi).Erzurum:Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOPUZ ÇETİNKAYA, F . (2015). Feridüddîn Attâr ve Bir Gazelinin İncelenmesi . Current Research in Social Sciences , 1 (2) , 27-34.
- KOTKU, M.Z. “ Feridü'd-din Attar” <http://www.tezkiretulevliya.net/attar.html>. (E.T.28/12/2020).

- KÖKSAL, M.F . (2004). Edirneli Nazmî'nin Yayınlanmamış Türkî-i Basît Şiirleri .
Türklük Bilimi Araştırmaları , (15) , 63-82 .
- KÖPRÜLÜ,F.(2013).Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar.İstanbul:Alfa Yayınları.
- KUŞDEMİR,O.F. (2017). Abdülmecîd B. Şeyh Nasûh Tosyevî'nin Hayatı, Eserleri Ve
"Menâkıbu'l-Ârifin ve Kerâmâtü'l-Kâmilîn" Adlı Eseri Hakkında.Sosyal
Bilimler Dergisi,4(18),305-323.
- KÜÇÜK,S. (2013). Feridüddin Attâr'ın Hayatı ve Eserleri. Tarih Kültür ve Sanat
Araştırmaları Dergisi, 2(1).241-262.
- KÜLEKÇİ,N.(2011).Divan Edebiyatından Seçmeler.Ankara:Akçağ Yayınları.
- LEVEND,A.S.(1988).Türk Edebiyatına Giriş, Cilt I .Ankara:Türk Tarih Kurumu
Yayınları.
- _____ (2018).Divan Edebiyatı,Kelimeler ve Remizler,Mazmunlar ve Mefhumlar.
İstanbul:Dergah Yayınları.
- _____ (1964). Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız .Türk Dili Araştırmaları
Yıllığı – Belleten , (11) , 89-115.
- MAZIOĞLU,H.(1977).Edirneli Nazmî'nin Pend-i Attâr Çevirisi.Türkoloji
Dergisi,7(1),47-53.
- _____ (1976).Türk Edebiyatında Pendnâmeler. II. Milletlerarası Türkoloji
Kongresi Tebliğ Özetleri.
- MERMER,A.,KOÇ KESKİN, N.(2016).Eski türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü.Ankara:
Akçağ Yayınları.
- MİYASOĞLU,O.E.(2011).Nâilî Sâlih Kenz-i Nesâyih (Metin-
İnceleme).İstanbul:Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MÜSLİM.(1992). es-Sahîh.İstanbul: Çağrı Yayınları.
- NAKŞİBENDİ,M.M.(2012). Pendnâme-i Attâr Şerhi Kitab-ı Mâ- Hazar,Şerh-i Alâ
Pend-i Attâr.(Hzl).Muhammet Altaytaş, Emir Hüseyin Yiğit.İstanbul:Büyüyen
Ay Yayınları.
- NEVEVÎ,M.(1990).Riyazü's-Salihin ve Tercümesi I-II.-III..(Ter.)Hasan Hüsnü Erdem.
Ankara:D.İ.B Yayınları.
- NESAI. (1992). es-Sünen. İstanbul:Çağrı Yayınları.

- ODUNKIRAN,F. (2011). Nâilî Salih Efendi Ve Kenz-i Nasâyih İsimli Manzum Pend-i Attâr Şerhi . İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi , 42 (42) , 113-132 .
- ONAN,N.H.(1991).İzahlı Divan Şiiri Antolojisi.İstanbul:M.E.B Yayınları.
- ONAT ÇAKIROĞLU,T.(2012). İsmail Hakkı Bursevi'nin “Şerh-i Pend-iAttar”(Attar'ın Pendnamesi'nin Açıklaması) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme ve Attar'ın Pendname'si ile Karşılaştırılması.(Yayımlanmamış Doktora Tezi).Ankara.Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ONAY,A.T.(1996).Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar.İstanbul:M.E.B Yayınları.
- ORMAN,İ.(2016). “Manastırlı Sâlih Nâ'îlî Efendi” <https://hattatlarsofasi.com/kuran-i-kerim-hattatleri/manastirli-salih-naili-efendi/>[E.T.28/12/2020].
- ÖRDEK,Ş. (2014). “Sipahizade Mehmed Efendi”, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/%20siyahizade-sipahizade-mehmed-efendi>[E.T. 28.12.2020].
- ÖZGENÇ,U.T.(2020). Baki Divanı'nda Kafiye.(Yüksek Lisans Tezi).Ankara:Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZKAN,M. (1997 .Edirneli Nazmî ve Türkî-i Basit Hareketi..İlmî Araştırmalar : Dil, Edebiyat,Tarih İncelemeleri, (5) ,ss.233-246.
- ÖZTOPRAK,N. vd.(2019).Eski Türk Edebiyatı Metin Şerhi (17.ve 19. Yüzyıllar).İstanbul: İdeal Kültür Yayınları.
- PAK,S. (2018). Abdülmecîd b. Şeyh Nasûh b. İsrâîl Amasî'nin “Risâletü'l-Fevzi'l-Azîm”i ve Tahkîkî . Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (11) , ss.81-117 .
- PAKSOY,K.(2012). Bursevî İsmâîl Hakkı Serh-i Pend-i Attâr İnceleme –Metin-Sözlük.(Yayımlanmamış Doktora Tezi).Kayseri:Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PALA,İ. (2012).Akademik Divan Şiiri Araştırmaları.İstanbul:Kapı Yayınları.
- _____ (1995). Ansiklopedik Divan Siiri Sözlüğü.Ankara:Akçağ Yayınları.
- _____ (2006). “Nasihatnâme”, TDVİA, (32) ,409-410.
- PARLATIR,İ.(2007).Atasözleri.Ankara:Yargı yayınları.
- SARAÇ,A.E.(2018). Fuzulî'nin Farsça Ve Türkçe Gazellerinin Aruz ve Kafiye Bakımından İncelenmesi.(Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- SARAÇ,Y.(2014).Klasik Edebiyat Bilgisi Biçim Ölçü Kafiye. İstanbul :Gökkubbe Yayınları.
- _____ (2010). Emrî'nin Hayatı Ve Edebî Kişiliği .Türkiyat Mecmuası, (20) ,ss.315-331.
- _____ (2012). Klâsik Edebiyat Bilgisine Göre Divan Şiirindeki Ahenk Öğeleri . İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi,37(37) , ss.105-136.
- SARI,M.(1980).Arapça Türkçe Lügat.İstanbul:Bahar Yayınları .
- _____ (2016). Na'tî'nin Pend-i Attâr Şerhi (Vr. 1b-36a) (Dil İncelemesi-Metin-Sözlük). (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul:İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SEYİDOĞLU,H.(2016).Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı.İstanbul:Kayhan Yayınları.
- SUCU,N. (2006). Eski Türk Edebiyatında Tercüme Geleneği . Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi , (19) , 125-148 .
- SÜMBÜLLÜ,Y.Z.(2015).Türk-İslam Kültüründe Nasihatnâme İçerikli Eserlere Genel Bakış.Türk-İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi,Yıl:2,Sayı:2,Mart ,ss.1-7.
- ŞAHİNOĞLU, M. N. (1991). “Attâr, Feridüddin”, TDVİA, (4), 95-98.
- SEMSEDDİN SAMİ (2015). Kamus-ı Türki.İstanbul:Cagrı Yayınları.
- ŞENEL Cengiz,N.(2004). Sa'adet-name Şerh-i Pend-i Attar,(Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli:Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞENÖDEYİCİ,Ö.(2019).Eski Türk Edebiyatı Alıştırma Kitabı(Edebi Sanatlar ve Şiir Tahlili).İstanbul:Ravza Yayınevi.
- ŞENTÜRK A. A. , KARTAL, A.(2016).Eski Türk Edebiyatı Tarihi.İstanbul:Dergâh Yayınları.
- ŞİĞVA,B.,KIRAN,K.(2020).Bakî Divanı'nda Kafiye.Turkish Studies,15(4),s.2039-2064.
- TAHİR, B. M. (2000). Osmanlı Müellifleri, I-III. Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1333, 1342.
- TANPINAR,A.H.(1998).Edebiyat Üzerine Makaleler. İstanbul:Dergâh.
- TANYERİ,M.A.(1999).Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler.Ankara:Akçağ Yayınları.
- TARLAN,A.N.(2017). Edebiyat Meseleleri, Edebiyat Üzerine,Edebi Sanatlar,Metinler Şerhine Dair,Metin Tamiri.Ankara:Akçağ Yayınları.

- TEMİZ,E.(2020). Bir Tasavvuf Klasığı Olarak Attar'ın Pendname Adlı Eseri ve Tuhfetü'l-İsmet Şerhi.(Yüksek Lisans Tezi).Konya:Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TİRMİZİ, M. (1992).es-Sünen. İstanbul Çağrı Yayınları.
- TORUK,T.(2010). Abdülmecid b. Şeyh Nasuh b.. Ali et-Tosyevi ve Pend-i Attar Tercümesi.(Yüksek Lisans Tezi).İstanbul:Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TULUM,M.(2011).17.Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı.Ankara:Türk Dil Kurumu.
- TURABI, A.H. (2011). Hekim Şuûrî Hasan Efendi ve Ta'dîlü'l-Emzice Adlı Eserinde Müzikle Tedavi Bölümü.Marmara Üniversitesi İlahiyat fakültesi Dergisi, 40(1),153-166.
- TÜRKOĞLU, S . (2018). Türk Edebiyatında Pendnâme-i Attar'ın Manzum Tercümeleri ve Seyyid Ali Rızâ'nın Riyâzü'r-Rızâ'sı . Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 22 Özel Sayı , 671-692 .
- ULUĞ,H.(2009).“Abdülmecid B. Eş- Şeyh Nasuh B. İsrail'in ‘El –Hüda Ve'l – Felah’ İsimli Eserinin Edisyon Kritiğı ve Tanıtımı”. (Yüksek Lisans Tezi).İzmir:Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÜNAL, V.(2016). Ferîdüddin Attâr'ın Pendnâme'sinde Din Ve Toplum. ZfWT, 8(1),271- 288.
- ÜNLÜ,O.(2012). Eski Türk Edebiyatı Derslerinde Kafiye Öğretimine Dair Öneriler. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi ,Cilt :10 Sayı :2,s.326-336.
- ÜNVER,İ.(2008). Çevriyazıda Yazım Birliğı Üzerine Öneriler.Turkish Studies,3(6),1-46.
- _____ (1986). “Mesnevi”, Türk Dili Dergisi Divan Siiri Özel Sayısı II, TDK, (415). 430-463.
- ÜST, S.(2013). “Edirneli Nazmi” madd., Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazmi-edirneli>(E.T.29/12/2020).
- YAZAR,S.(2011). Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneğı.(Yayımlanmamış Doktora Tezi).İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YENİTERZİ, E . (2007). Anadolu Türk Edebiyatında Ahlaki Mesnevîler . Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi , 5(10) , 433-468 .

- YILDIRIM N.(2005). Fars Ögüt Edebiyatı.Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi,Yıl:
V,C. 16,ss.51-72.
- YILDIZ,A. (2015). Şemseddin Sivasî'nin Bilinmeyen Bir Eseri: Pendnâme .Erdem, (69)
, 101-112 .
- YILMAZ, O.(2007). Klâsik Şerh Edebiyatı Literatürü. Türkiye Araştırmaları Literatür
Dergisi, 5(9), 271-304.

EKLER

EK-1: ORİJİNAL METİN

1b-2ba

3b-4a

هر مشکلا جلا من دوسعد واپی
در سین ترا سترای من لطف و کرم عطا

آی دِلک منور که روح لایق
ایش که کن نه فلک سیر زمین
ذات پاکان عالمه رحمتدور
اکه شاهد رحمة للعالمین
زمره در بولدی جود کن لیسار
حضرت حق نام که قبول زمین
ایکی عالم فی الحقیقه برصد
سن سیر ایچدن انک در زمین
حق تعالی اوله مداحانک
نه دیسون حقیق کن خالک کربین
آی یوزک والشمس انک المضحی
ایه واللیل موی عن برین
هر کجا لایتله قلبی متصف
سیر ذات پاک کی جان فرین
ویردی ربک ساکه امت اوله
حتت فردوس اعلی حور عین
انفس و جان نه دعوتک بولدی
دیوکیله اولدی بر روی زمین
ساکه محتاج اولی و احسن
اول اخردید و کوبود زمین

ی

آی خایه دهلک مدارد و ران
ایشیکلک مان اهل ایمان
سن یوزینه قدم بصیرت
ایشیدی جهانیه امن و امان
عالم کوزی رویوکیله بر نور
عدلک بی رویوکیله باحان
امر که لندی خیر الیه شر
شر عکله اولندی نسیخ اریان
لولا که لما خلقت الافلاك
شانک ک بیوردی خوجان
حقیق که شاهد اولدی حجار
سویلدی سکار هر او زبان
شهباز قضای قاب قوسین
اسری کجه سند حقیقه ممان
سلطان سرای لی مع الله
منشور وجوده نام غنون
رحمان وله چونکه مدح ایچک
الی اولی سگک اشاخوان

ه

یوزی والشمس والضحی دید
صبحی واللیل ادا بحی دیدم
سرو دیمک قد و کضر و کل
خطو که مشکدر خطا دیدم

4b-5a

استند جوق دیم سنک نعلک	مؤدیم چوم مصطفی دیم
نه سزاد ز کیه نیلیم سنی مدح	عقول هر نه ناسر ایدیم
فر و کده کورم باشی خونین	قبوکه عرض ماجرا دیم
ایشک اینک اینک اینک اینک	الی زار و مینا دیدم
یوزک غراب شرع قبله دین	نبوت سن کلیم بولدی ممکن
رسالت نحتی اوزره شاهد سن	بونطع اوزره یوغینک تاه و فر
چکلدی اوکوه دولت عندی	لحام اولدی کانصرن ظفرین
نبوت خلعتین کینک سن اولکون	هنوز ادم ایدی فی الما و الطین
جميع انبیا سلطانند ز اما	سن انرا اچره سلطان سلطین
سن اولک عارف سلطان قران	سن اولک صاحب طه وین
عتایت الیه قل الی به شفقت	یموقا تحه امین امین
جنت ربانی وصی کل عالم	ختم رسل دلیل کمالی محمد
چون چکلدی کللی اوجیه و انعم	یا زک عرشه سطر ایل محمد
طولدرود دهری شادی عید	طالع اولی قاشی هلالی محمد
عالم منور اولدی ضیاء بولدی	شعری چرای روشنا اولدی محمد
کفر بیه منوره لاله ویردی حیات	ایچنا فی شرعی زلالی محمد
کودون هلالی شکیل خلال الی	اولدی یوده هان غلامی محمد
دولت برکه دینیتک اول پادشاه	الی علامه دزیری ایل محمد
چار رکن کعبه دین حاکم	اول صید بقا کبریا غار
پیرین فاروق اعظم شیخ دین	دوق اسلام امیر المؤمنین
پیری ذی النورین دُر صلیح	جامع قران امام انبیا
پیر نبی دخی علی المرتضی	سرور مردان وصی مصطفی

5b-6a

هَمَّ بِي أَوْلَدِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ   بُولَدِي رَوْتَوَ أَنْتَ كُلَّهُ بَرْدِي
 بُولَدِي كَرْدُ كُلِّهِ سَيِّدُ الْفَضْلِ   بَعْدَ قَارُوقُ عُثْمَانَ وَعَلَى
 أَيْ قُلْتُ بَعْضُ أَشْبُو دُرْدَنِي   كُنْتُ أَتَيْتُكَ بَوْتِ لَعْنَتِي بِهِ
 سَنَ نَهْ سَنَ كَسَنَ عَجَبِي الْفَضْلُ   كَيْفِي رَدَايَ سَنَ كَيْفِي قَوْلِي
 نَاكَهْ وَأَرْفَعُكَ بُولَدِي الْفَضْلُ   جَلَّ نَاكَ وَلَوْ سَبَّيْتُ الْفَضْلُ
 دُورْدِي بَرْدِي بَرْدِي دُرْدَنِي   أَرْفَعُكَ بَوْتِ لَعْنَتِي بِهِ
 وَأَرْفَعُكَ شَيْخُكَ كَرَفَعُكَ   مَرْفَعُكَ أَلَيْسَ أَوْلَدُكَ
 رَاضِي وَلَمْ يَسْنُكْ اللَّهُ رَسُولُ   جَانِي نَاكَ أَوْلَدِي الْفَضْلُ
 أَيْ قُلْتُ سَبَّحَ كَرْنِي   لَعْنَتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ

بعد ما خواطر عطار و مسير اخوان صفا و ضمائر
 مشترک تدبیر خلان و فایه دایره خفا و درجه اعتقاد اولیوب

دوش

روشن و پید و مجلی و هویدا اولاکه بونا مه نامیه انوار نصیحت
 عبد متحی و بوصیفه فصیح کلازار و صیتک عند لیس
 الفقیر الحقیر القصیر المعترف بالتقصیر و التقصیر المفتقر
 الی رحمة رب القمدا لاکرم الغنی عبد محمد بن سید محمد المحترم الحسنی
 بلغهما الله تعالی غایة الاطرو و نهایة الامانی شکرته من انزاله
 القرآن و التسبیح المثنی هرگاه قلب پر ملال و بال کشید البلباله
 خلیجان و فیضان ایدر ایدر بیکه فوای سعادت فزای بیت بشارت
 و مضمون میمون دولت مقرون
 مقتضا سنج و کلام فلاح انجام و نجاح فرجام سدا لانام علیه السلام

معنا سنج و لسان عرب و زبان

فارسیک بهر مند اولیان بارانه سودمند برتر کی نصیحت نامه
 املا قله بعدا لکلیا و اللی سمند همتی و عثمان غزنی شول

سمته متوجه قلید که سر دفتر اخبار و بی روی برار عدم عید
 و لحرار زین زمره اولیای بزرگوار مقبول جناب جبار حضرت
 شیخ عطار قدس سنا رکن نصایح الولیایله موسوم بین نامه
 دیم کله مشهور اولان منظوم رساله لرس درگاه الهه
 توکل و روضه رسالت پناه تو تسلاید و بعضی زیاده
 مستحسن اولانک الحاقیله فارسیدن ترکیه ترجمه اید غایت
 مأمول و نهایت مشغول اولدر که اخوان صفا بونصیحت ایلدی
 بهر مند اولوب بواحققر لاناام اکثر الانام اصغر الجبره
 اکبر الجبره اولان الی بنده دعای خیر الیه مذکور اید و بعیوب
 نقایص مستور و معذور بیوره لکه تحفه البتله رجل الجراد
 و بونصایح فصایح مترجمین فضلله توحید ملک علام و
 مدایح سیدانام و ذکر صیایه کرام و دم روضه بد فرط
 برله معنون و مناجات صانع وجود الله محتشم قلید

امید در که مقبول ذوالجلال و بیدین ارباب کمال ولا

چون وله عنوان دفتر نام حق
 نفع ایدن ادم بیند روضی اول
 قهری ایلکه باده قوما ایلدی
 لطیفی عالمک اظهرا ایلدی
 قهرین اظهرا ایلدی بروقت سحر
 شول که پیر ایدی نکل ایلدی
 اولدر اعدا سن ایدن در ایلدی
 ایلکوب اظهرا ایلدی اول غنی
 سلطنت و یرودی سیکانه تمام
 ایلدی کرمه نایوبی قوت
 آره قور بیدن سینک فرقده
 ایشر ایشرانی اول رب العلق
 قور ترن طوفان دین نوحی اول
 عاد قور من جمله بیجان ایلدی
 ناری ایز اهیمة کلزار ایلدی
 لوط قور من ایلدی زبر و زبر
 عالم دینا بی قلیدی اکانتک
 اولدر ایلن قاره طشتک ناه
 داوده موم ایلدی سر اهی
 دیو بری خاتمینه اولدر اهر
 لقمه ایشر ایشر ایشر ایشر
 شاه ایدر بری عرب شرقیه

8b-9a

صاحب بویوسف قاضی ای
شافی و احمد و مالک زفر
هر بر پی قلدی حقه اهدا
آنکر که مصر دین اباد اول
فضل حق اوله موسی بن قین
رحمة الله علیهم اجمعین

یا الهی جر عمر عفو الیک کل
سن یوقل الیک بزرگجه بد
معصیتک عمر بن قلد قشاه
فیستقله عصیان عادت الیک
قلد و عمر بن قلدی دایم همین
قالدی هیچ براساء شادک
قابوکه روئد و یوزیز باله

یوزیز یوق کرچه سوز سولکه
لیک سندن اوزر زبغفت
فضل و لطفک بحر بیابا
نفس و شیطان اوزر زبغفت
هر کندن ایله یارب یزیک
شول نفس کیکه سندن

عاقل اولدرد ایما شکر اوله
هر کشتی کیکه و خشمی بود
اولدرد خلق جهانک الی
جرمایدوب و ایم صان اول
کرچه درویش اولنک الی
کیکه نفسی توسپینی زلم الی

نفسی ضبط ایکه قاد اوله
حق فی اهل سعادت اید
نفسنک اودینه دوشه هر
آخرنک الی خورانی رد
لیکن نل اوزر که دلخسته
حقانی عالمه نیکو نام الی

9b-10a

قُلْ رَاضٍ بِرَبِّهِ نَفْسَهُ كُشْتَالِ
 اُولَمَيَا تَارَهِيْرَاوَضَلَالِ
 اَسْتَيْنَ سَالِمِ اُولَا كَنْدُورَنِي
 دُونْدُورَه خَلْقِ جِهَانْدَانُوِي
 اَوْ يَقُوْدَه دُنِيْل قُوْخَلُو جِهَانِ
 اَوِيَا نُوْرَاوَلِكِي اُولَا رُوْحَرُوِي
 كُوسِي اِنْجِسَه قُلْ اَعْنَدِي قَوْلِي
 خَالِقُكَ مَقْبُوْضِي خَلُوْرَاوَلُو
 دَاْعَا هَرْ كِيْمَكِه دِلْ زَاوَاوَلَا
 كِمَسَه اِنْجِيَه اِيْلَه خَلْقَه رَه
 هَرْ كَشِي اِيْلُو كِه اِيْلَسَه يَاد
 اِيْلُو كِه يَمَرْسَه كُوْحِك قَلْمَه بَد
 بَعْلَه خَلْقَك حَيِيْتِيْنِي سَنُوْلَك
 قَلِيَاَنْ غِيْبِيْتِ جِهَانْدَانِ اُولَه خَا
 طَا لِي حَقِيْبِيْسَك اِيْ قُرْآنِي كَر
 اَمْرِي طُوْت اِيْلَه نِيْنَدِيْن حَدَر
 دُكْر حَقَقْ غِيْرِيْنِي اَغْرِيْ كِي وَ
 دَاْ اِيْمَانْدُوْنِيْصِيْتِ اِيْلَه كُوْش
 شُوْل كِمَسَه كُوسُوْرِيْ جُوْش
 كَدْبُ وَعِيْبِيْتِيْنِي حَدَرُوَا
 اَغْرِيْ اَلْجِ دَاْ اِيْمَانِيْ حَقِيْقِيْنِي
 كِيْمَه تَرْبِيْن لَفْظِ عَادُوْتِ اُولَا
 دِلْ لُوْشِيْن اِيْچِه جُوْش سُوْلِيْنِي
 سَعِيْ اِيْدِيْن كَاوَلَه فَصْلَحْتِيْ سُوْرِيْ
 دُوْتِ دِلْ اَغْرِيْ كِيْن حُجُوْسِيْ كِيْلَك
 كِيْمَه كَاوَلَه كَنْدُوْعِيْبِيْنِي شَعُوْر
 هَرْ كِيْ اُولَه اَهْلِ اِيْمَانِ اَعْيِيْنِي
 كُوْكَلِيْ يَا كَا اِيْتِ حَسَدِيْ اُولَا
 اَنَسُوْرِيْن اُوْرَاغْرِيْ كِه مَهْرِيْ كُوْت
 اِسْتَرِيْسِيْ كَر كِيْمَاتَاوَلْعِلْ خُوْش
 جَانِيْ حَيِيْتِيْنِي بِيْمَا رَا اِيْلِيَه
 اِيْلَه اُولَا كَنْ هَرْ سُوْرَه رَاغْبِيْدُوْر
 سُوْلِيْمَه حَق سُوْرِيْ دَاْ اِيْمَانِيْ دُوْر
 هَرْ نِيْسِيْ كِه وَا رَا اِيْسَه عَاوَلَا
 كَر كِيْ كِه اُولَسَه سُوْرِيْ كِيْلَك
 كُوْكَلِيْنَه اُوْرَزِيْ حَاكِيْتِيْ كَنْدُوْر
 خَلْقَك كَنْدُوْ كِيْ مَابُوْسِيْ لِيْلَك
 نُوْرِيْ هُوْتِ قِيْلَه رُوْحِيْنِيْ طَرُوْر
 دُوْر دِيْ رِيْنْدِيْ اِيْمَرَاوَلْ اُولَا
 نَا سَكَا مُؤْمِنِيْن دِيْمَكِ لَاهِيْ اُولَه

يَا قُلْ كَيْفَ يَكُونُ غَيْبُكَ زَيَانٌ
 يَا قُلْ قُلْ أَعْمَالُكَ تَمْكُدُ زَيَانٌ
 قَرْنُكَ يَا قُلْ إِلَهُ يَمُكِّنُ حَرَامٌ
 كَيْفَ كَرَامٌ وَارِثُ صِفَتِ وَلُورِ
 فَلَمَّا كَانَ كُوسَهُ حَرَامٌ لِحَنَانِ
 هَرَكِيمُ كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ كَيْفَ
 هَرَكِيمُ كَرَامٌ وَارِثُ صِفَتِ وَلُورِ
 شَوْلُ عَمَلُ كَانَدَنُ مَرَادُ لُغُولِ
 يَا وَشَاهُ أَوْلَاكَ كَرَامٌ قَلْبُهُ حَذَرُ
 يَا وَشَاهُ خَلْقُ أَمْرِ كَرَامٌ أَوْلَا
 أَوْلِيَقُ شَاهُهُ مَصَابِيحُهُ
 قَلْبُهُ عَوْرَتُهُ دَائِمُ خَلْقُ

اِيَرَمِيَه اِيْمَانِكِه نَاكَ زِيَان
 نَابُولَه اِيْمَانُكَ شَمْعُ ضِيَانِ
 نَا اَوْلَا سَبِيْنُ مُؤْمِنِ خَوَالِكِه
 اَوْلِيَانُكَ وَلُورِ اِيْمَانِ فِي صَفِي
 حَقِيقَتِه اَوْلَمُنْ اَكَا قِيحُ بَابِ
 حَاصِلِ بُوْقُدُ زِيَانِ نَقِشِ بُوْرَا
 حَقِيقَتِه اَشْلِيْنُ خَاصِ اَوْلِيَه
 اَوْلِ اِيَشِكُ كُوْنَدَنُ كُوْنَدَنُ بُوْلِ

دُورْت خَصْلَتِنْدَنُ كَرَامِ اَوْلَا
 هَسْبَتِنْدَنُ لَاجِرُ نَقِصَانِ اَوْلَا
 خَلْقُ اِيْمَانِ شَانِي اَوْلَا
 يَا وَشَاهُ اَكْسُوْنُ اَوْلَا

كه

كَيْفَ يَكُونُ غَيْبُكَ زَيَانٌ
 شَاهُهُ لَازِمُ دَرَكِ عَدَلِ دَائِيَه
 ظُلْمُهُ اَهْنَكُ اِيْلَسَه اَوْلَسَه
 اَشْكُرُهُ لَطِيفِلَه شَاهُ اَلْسَه نَظَرِ
 اَوْلُورَا اَوْلُورُوعَه دُرْت نَشْتَه
 عَلَمُهُ عَزِيْزَتِ اِيْمَانِكُ زِيَانِ
 كَيْفَ يَكُونُ كَيْفَ وَارِثِ نَقِشِ عَقْلِ
 اِيْ بَرَادَرَا اِيْلَسَه عَقْلُكَ نَمَا
 يُوْرُوكُ اَكْسُوْنُ اَوْلَسَه وَاجِ سُوْرَا
 دُشْمَنْدَنُ قَلْبِيْنُ كَيْشِيْ حَذَرِ
 دُشْمَنْدَنُ اِيْمَانِ سُرُورِ اَقْلَرِ
 دُشْمَنَه دُشْمَنُ حُبِّه اَوْلَحِبِ

مُشْفِقُوْ اَوْلُورُوعَه كَرَامِ اَوْلَا
 خَلْقِ عَدَلِ وُدِ اِيْلَسَه شَانِي
 قَانَدَنُ اِيْمَانِ كَامَالِ سِيَاهِ
 وِيْرَه كَرَامِ اَوْلَا اُنْكَ جَانُوْسَرِ

كَيْفَ اَوْلُورُوعَه اَوْلَسَه اَوْلَا
 خَلْقُهُ وِيْرَمَكُ دُرُصُوْ اَوْلَا
 اَهْلُ عِلْمِ وَاعِلِيْ دُورِ اَوْلُورِ
 تَرْبِ وُشِيْرِيْنُ سُوْرِيْلُ خَلْقِ كَلَامِ
 اُنْكَ اُنْكَ اَسْتَمْرُورُ مَكُ يُوْرَا
 عَاقِبَتِ اُنْكَ كُوْرُورُ رِيْحِ وَصَرِ
 عَاقِلِ اِيْلَسَكُ دُشْمَنْدَنُ اَوْلَسَه
 دُشْمَنُكَ اَوْلَا قَلْمِ مَضْمُنِ

11b-12a

12b-13a

کیمه که اولمایه ایش بواو سیرخ
 ذکیر حقه خون دل غالی^{اوله}
 هر کیم که و کوی سیمرد^{اوله}
 آخرت ایچون قیلان دنیاده کار
 خاکسار اولانلره دنیا ویرز
 وارد در ایلدیس کیم دشمنک
 کیجه کوند ایلک دنیا طلب
 ذکیر حقه دایم مشغول^{اول}
 آل او دانه کیمسیه دنیا ایچون
 یوغین عالمن قیلن سنی وار
 کند وک ایچون یغمه دانموروش
 قل توکل حقه اول زرق و
 بولیه نفسی انک هر کیم صلا
 دیو ملعوز سکا اولدم بولوله
 روز محشر ده قتی مضطرب^{اوله}
 کامکار ایدیسرا نکر و کار
 خیر کاره جنت علیا ویرز
 فی الحقیقه دشمنک سن سنک
 آخرت خرماینه اولور سبب
 سغقل کماله سن مقبول اول
 غم عید صاف نوکون فرد ایچون
 زرق کی دلخی ویرزا اول کر کار
 دیرد وکل بی هم یدر زبوروش
 قوتی هر غل هوا ده ایز کورد

شاک

شاکر اولور خالقده هر
 اغینایه ایتمه رفک خم جوط
 استین کیشی که نیکونام اوله
 ایلین دنیا خضو زید فراغ
 صمیمین کاهه قلک بول
 کیم که سغاید رکه دنیاده^{اوله}
 صمان دوه قوشیدر زبوروش
 کرد یسک اویج اکا ایلدشور
 زهر برکی کبی زکی خوش اولور
 طاعت ایلله دیسک کالست اولور
 نفسی اول یکد رکه مجوسین^{ایسن}
 کرد وکسن که انی رام ایدن^{ایسن}
 یوک اورا شتروش ای کورتیولا
 کرویره قوت اکا بزناز قطیر
 اولمایسن جفت رباب یغاق
 خاص صتمه سن آبی اول غلام
 ایلن سودای دشت ویاغ
 کند و سبک بولور اولمدا
 بنیکان اندن خداییزا اوله
 نر کورتور یوک هوا ده ایز
 یوک کورتور دیسک کالدر یلار
 قوقوسی ندیمه سنی کش اولور
 معصیت قلمده اما جنت اولور
 هر نه امید اسمه مایوس ایدن^{ایسن}
 اجوصوسرا نی ناکام ایدن^{ایسن}
 طاعت خلاقه تار اخی اولور

14b-15a

حَقُّ بُوْكَ نَ جُكْ بَلْ قُلْ بُوْكَ
 حَقُّ بُوْكَ نَ جُكْ بَلْ قُلْ بُوْكَ
 جُونْ اَمَانَتْ بُوْكَ قُلْ بُوْكَ
 اَوْلَا قُلْ بُوْكَ فُضُوْلُقْ اَيْ فُضُوْلُقْ
 جُونْ بَلْ دِيْدُوْلُقْ حَقَّهْ رُوْرُقْ
 كِيْمَكْ طَاعَتْ قُلْ كِلَانْ
 وَقْتْ طَاعَتْ اِيْرَسَهْ قُلْ اَلْحَالْ
 قُوْرُقُوْلُقْ بُوْلُقْ رُوْصُوْدَهْ اَوْرُقْ
 بُوْكَ اَعْرِضْ رُوْغَاغْ دِخْ دُوْ
 بِيْدُكْ رُوْغْ بُوْكَ غَايْ اَعْرِضْ
 قَلْمَهْ بُوْكَ جِيْقَهْ دُنْيَا دُوْ
 اِيْلَمَهْ زِيْنَتْ لِيْاسِيْلَهْ شُكْ
 بُوْغِيْسَهْ اِيْلُرْ كِيْ جُكْ زِيْلَانْ
 دَا اِمَا حَقْ اَكَلْتْ اَوْلَا
 جُكْ لَانْ قُلْ دُكْ اَوْلُقْ مَلُوْلُقْ
 اَوْلْ فُضُوْلُقْ اَوْلُقْ عِلْدُرْ
 قُلْ طَاعَتْ مَرْهْ اَوْلَهْ كِهْلْ
 حَا صِيْلْ كُرْ اِيْ وَجْدْ لَانْ اَوْلَا
 قُلْ سَعْيْ اِيْمَامَهْ اَقِيْدَا
 كِيْنْ كُوْرُقْلَاغَهْ بُوْنْ جَاوَهْ
 هِمَّتْ اِيْتْ بُوْلُقْ شَدْدْ قُلْمَايْ
 يَكْنِيْ كُوْرُقْ هَمْدَانْ اَوْلُقْ
 اَوْلَهْ اَرِيْمَجَهْ اَنَكْ خَوَارُوْ
 نَاكْ عُرْيَانْ اَوْلِيَهْ جَانَكْ شُكْ
 قُلْ سِيْمَجَهْ تَرْكْ عَزْ وَمَالْ وَجَاهْ
 زِيْنَتْ اِيْتْمَكْ كَنْدُوْ كِيْ اَرْلِكْ
 اَدَمَهْ تَقْوَى كِيْ اَوْلُرْ لِيْاسْ
 كَنْدِيْنْ اَوْلْمَكْ عَادَتْ شَيْطَانْ
 دِيْدِيْ اَدَمَكْ يَكْ اَبْلِيْسْ بِيْسْ
 سُوْرِيْوْرُقْ يِيْرَهْ جُوْ اَصْلُكْ دُرْ
 بُوْلُقْ رَحْمَتْ اَدَمْ اسْتَعْقَالَهْ
 دَانَهْ هَرْ كِيْمْ بُوْرِيْنْ يِيْرَهْ سُوْ
 بَلْ كِهْ اَوْلُرْ اَبْلَهْ خَلُوْجِيْهَانْ
 كَنْدِيْنْ عِيْبِيْ هَرْ كُوْرُمِيَهْ
 جُكْ اَوْلَا كَنْدُوْلُقْ حَقْدَنْ مَرْيَدْ
 كِيْمَكْ اَنَكْ خَلُوْ خَشْنُوْدْ اَوْلِيَهْ
 وَا رِيْمَرْ كِسَهْ يَاشَهْ جُونْ
 كِيْرَا اِيْظَاهَا رِيْسُوْرُقْ دُكْ
 اَدَمَكْ تَقِيْسَهْ اَوْلُرْ خِيْرَانْ
 كَنْدِيْنْ اَلْحَقْ دُوْنْ اِيْشَانْ اَوْلُرْ
 نَاقِيَامَتْ اَوْلِيْ مَلْعُوْنْ اَوْلُقْ
 يِيْرَهْ نُوْرْ سُوْرْمَكْلَهْ عَزْتْ بُوْلُقْ
 بُوْلُقْ شَيْطَانْ لَغْتْ اسْتِيْكَارْ
 بَا شِيْ كُوْكْ اِيْرَهْ بَرْكْ وُورُوْرَهْ
 كِيْمْ اَوْلَهْ اَنَهْ هِيْمَشَهْ دُرْ نِيْشَانْ
 اَبْلُوْكْ عِيْبِيْنْ اَرَايَهْ صُوْرْمِيَهْ
 كِيْرُوْ اَبْلُوْرْدَنْ نَاقِيْلَهْ اَمِيْرْدْ
 اَدِيْ نُوْعِيْلَهْ مَرْدُوْدْ اَوْلِيَهْ

هر کس بهکم دایما بدخوا اوله
 بد نهاد و بد دل و بد روی اوله
 خوی بد شدن بلا و جان اوله
 صمنه بد خوی و لاف انسان اوله
 بکشتیه بخن و حسد افتد در
 اهل خنک حاصلی لغتد در
 حضرت پیغمبر بیت جلیل
 دیدی کور مرتضی که یوزن خلیل
 عاقل اولان جنلی قلن اختیار
 عازاید رایل و ناء تد فرار
 اولق ایستوسن بلا زلزلو
 چک الک اوج نشنه دن اولو
 اولچک نفسیلر نیادن ال
 تا بلا ایزکور میه سکا خسل
 کرا اولاسن خروانه مشلا
 هر طرفدن یوز طونه سکا بلا
 شول کیشیکم صقلنایند مال
 قند کتسه چکن اندوه بلا
 حیلله و مکر کدن ایت نفسک
 حاضر اول یزکور مسون سکا نر
 نیجه بی اغلتدی نفسی نازار
 قلدی درد و محبت و غمد نزار
 مرغ نفسک مطلن ندمه قید
 قلمسون زکون سکا صیاد سید
 ناستر ایشتن اصغر لیکه
 خلق اچدن یکنج کک ایلمه
 ناستر ای کیشیک ایلمیه
 هر نه کد کلسه دلوکه سولیه
 فخر و کذب و فریاد و صغله
 ایلدن اول یمیکه صومالک
 اولاسن صاحب طعام الامکر
 قونوغیسک دید و محمد قلند
 دیر پیلک اولسون زیاده بهره
 خلق اچدن دایما اچ سفر و ک
 بدل ایدن خلق جهانه اب و نان
 بولسرد و لست سعادت جاودان

شوکو ایلر د مبدم جرم و قناه
اولدی قران او قوه زکری دیک
دائما قل شکر د راء العباد
د بیکه قیلون خالقه حمد و ثنا
ایلم خط انیمه د نصصم ذکر الله
دوزمه اوقی و ارایسه عقل
شکرک ارنور د قجه د زوا اولاد
ما شکر نالحق شکرک ربنا

لا زفا یله کند و که دوز د خصیلو
اولا اولکه اولاسن دادر
صابر اول چک بوجمانان مختار
خلق اچند کم اولایکوش
ایلیوب خلقه خند کیر ایلمک
خشمی سیکرمه مک او خشمی
شول کینیدن کوا و له دوز د
کر نو خصیلن دزن اولاسن بر
بوله سین انلرله قدر و دوز
کند و عقل کند اولاسن باخبر
هو کوز د پریه خلق خلق حرمین
اکا دوزت سننه کلور غایت
کندی عجبیله خود پیر ایلمک
هو چیل اولمقدرد دوز د خشمی
لاجره خلق اچره اولور بقال
خوتعالینک اولاسن منظری

غی

غل و غشیدن زکری لک اولاسن
خرضی ترک ایله قناعت بیسته
دوستنک اولایله اول غشیدن
قادر ایسک کورمه اعدا کلون

دورت نشانی اوله دایم مدد
دوستینک قلمه بنیدی قبول
ایلیله ابله لایله مشورت
المایه دنیا لاشیدن عیبرتی
ایله عیله مشورت قیلن کشتی
مال و زور و برن کسنه جاهله
مالی جاهل یوق بره اتلاف ایدر
مدبر اولان کوش قلن نصیح و پند
عیرتیه ایله دنیایه نظر
حفظ ایبتی روشن آتیه
دایم خود رای اوله اولیو الفضل
جاهله مالینی قیله موهبت
قیلوراندن هر کسنه نفرتی
ایلو و وار مرتباه اولور اشی
یوقد راند ذره دکلوعا قله
بی محل صرف ایلر و اصیر ایدر
کندنه قند کلور کلن کرند
مدبر اولمقلیدن ایبت غایت حذر

18b-19a

کَلْدِي دُورَتَنَسَنَه اُولُو مُهْمَبَر	کُو دِنُور کُوجِل وُلُقَلْسَنک نَظَر
بِيرِي خَصْم وُيَرِي سِي تَشْدُر	خَسَنَه لَکدُر بِيرِي کِم نَاخُشْدُر
عَلَم اِيلَه دَانِشْدُر دِيرِي دَج	کُور مَکِل سَن بُولَرِي سِي اِي خِي
دُشْمَنَه قِيلَن حَقَّار تَلَه نَظَر	عَاقِبَتَانْدَن کُور يَسِرْدُر صَرَد
قَلَمَسَنک مِرْدَه اَوْدَه اِعْتِبَار	شَرِي يَاقُ خَلَق اِيلَر تَار وَا
عَلَم کَرارِيسَه اِنْد دُوعَه خَوَار	خَوَقِيَتَه قَدَرِي عِلْمک دِشَار
عَالَم وُ عَلِي هَميشَه دُوت عَزِيز	اِيلَه عِلْم اَهْلِي نِي جَاهِلْدَن عَزِيز
اَهْل عِلْمَه اِيلَه اِحْسَان وُ کَرَم	تَا کِم اُولَا سَن مَکُور مَحْسَرَم
بُولِيَه دُورَتَنَسَنَه عَالَمَدَن بَقَا	دُوت قَوْلَا غَلک دِيبَه عِلْم اِي خِي
يَا دِشَاهَلک جُورِي وُلُقَلْسَن قَرَار	اِي مَه دُوشَنک تَنَد وُ کِتَبَه اَعْتِبَار
دَايَمَا عَوَرْدَن اَو قَاعِل وُ فَا	صَحْبَتِي نَاجِنَسَنک وُلُورْدَن بَقَا
اِي لَسَه سُلْطَان رِعا يَاسَم سَم	يَا دِشَاهَلَقَه بَقَا سِي وُلْکَه
اِيلَسَه کَرْد وُ شَنک سَکَا عِتَاب	کِر وُ يَزَجَلک يَار شَر قَلَمَه ضِطْرَاب
هَر نَرْد کَلُوا اُولَسَه عَوَرْت مَرَبَان	اَصِي سَن يِلَسَه اِي دِ رَسَا کَر يَان
قَلَمَه نَاجِنَسَنک وُلَا نَر مَر وُ وَا	کُور يَسِرْتَن عَاقِبَتَانْدَن حَقَّار
اِيلَه صَحْبَت خِلَاف جِنَسِلَه	اَنس بَقَا مَر شَاطِطِن اَسِيلَه
تَر کُچَر نَاجِنَسَنک اَنسِي سِي لَکِي	سَنَدَن کِي نَاجِنَسِي کُور سَکَلِي
دُور دَنَسَنَه دُر دِيلَه اُولُور تَام	اَنلَر وُ کِيلَه نُولُور عَالَم نِطَام
عِلْم دَايَم عَقْلِيَه نُولُور کَامِل	هَم عَمَل قَلَمَه نُولُورْدَن بَقَا
بَعْدَه بَر هَم اِيلَه کَامِل اُولُور	شَکْل اِيلَه هَم نَعْمَتک شَامِل اُولُور
دُورَتَنَسَنَه کِبَدَن چُونکَم اِيلَر	دُوعَسِي اَنک حَال اُولُور کِي
سُوزَه اَغْرُکَدَن چَقَه کَرَنِيک	نَمْتَعْدُر کِم قَلَم سَن اِي رَد
کَر کَا تَن نَا کَمَان اِيلَه تَبِير	دُور دِ يَمَر اِي بِلک مَر وُ دُر

20b-21a

21b-22a

22b-23a

قَسَمْتُكَ قَانِعَ أَوَّلَ قَلْبِهِ طَمَعٌ
 طَمَعُوا سَوْزُوا أَوَّلَ كَوَلِيٍّ يَزُولُ
 أَوَّلِكُمْ بِرُحْمَةٍ أَوْ تَمَاصِقِينَ
 قَلْبِ عِبَادَتِ بِرَمْدِ رُؤُوسِ الْجَلِ
 وَارْجَاعُكَ مَزِيلًا يَحُولُ قَلْبُ رَاقٍ
 يَحْتَجِي وَدَرْدِي جُودِ مَسِيرُ لَدَرْ
 وَارْجَاعُهُ أَنْ هَرَجَ جَارَهُ يَوْفٍ
 بُونِ أَوَّلِ يَوْلَهُ كَوْنِ جَمْعِ أَسَاوٍ
 غِلَّ وَغَشْدَنَ كَوْنِ كَلْبِي أَيْلَادِي
 عَمْرُ وَمَالٍ وَجَاهُهُ قَلْبُهُ أَعْيَادِ
 يَكْرِكِي هَرَجَتُهُ نَكْ خُلُقِ حَسَنٍ
 أَوْلَمَّا سَبْرِي أَوْ أَهْلُ شَرَفٍ
 يَوْحَهُ أَوْلُو كَنْدُ وَبِي أَجْدُ وَنَ

اَوْتَمَى دَائِمٌ قَدَسٌ مَرْفَعٌ
 نَاكِهِ نَامُنَا وَلَا عَالِدَن سَعِي
 هَرَجَتُهُ أَوَّلَ سَكَا أَوْلُو هَتِينِ
 أَيْلَهُ فَرَصَتْ وَازَا كَرِ حَقَقَهُ عَمَلِ
 بِي رَفِيقٍ وَتَوْبَتُهُ بُولَمَز قَوْنَاوٍ
 غَايَتِي لَهُ يَوْلَاوِي هَايِلْدَرْ
 أَوَّلَ سَفَرُ دَرْ جَانِ وَدَلِكِ يَارَهُ
 اَيْلَمَز سَكَاوِي يَارَقِ سَكَا يَارَقِ
 كَبَرُ وَكَبِيرُهُ حَسَنَةُ أَوْلُ بَرِي
 اِسْتَه دَائِمٌ رَحْمَتِ رَبِّي الْعِبَادِ
 حَسَنُ خُلُقِ أَوْلُو رَفِيقِي خُلُقُهُ حَسَنٍ
 كَنْدُ وَكِي أَجْدُ دَوْتِ وَتَوْبَتِ الْخَلْفِ
 دَوْلَتُهُ اِبْرِي شُورُ مَرْجُودِ وَنَاوِ

سهر

شَهْوَتِ الْبَذْ أَوْلَانِ كَيْشِي اِسِيرِ
 نَاكُسْ أَوْلَانِ كَيْسَهُ أَوْلَسْ هَلْ
 نَاكُسْ قَالِي سِنْدُهُ بَعْدَهُ قَدَمِ
 اَحَقُّ أَوْلَانِ كَيْشِيهِ بُوْرَمَدِ اِسْتِ
 اَيْلَهُ اَيْكِي كَمَسَهُ دَنْ دَائِمِ
 دَشْتَمُ كَنْدِ لِحْيَابِ اِسْتِ اَوْلِ
 مَكْنِ وَلِيْقَهُ اَنِي دَوْر اَيْلَكِ
 اَيُّ بَرَادِ رَخْلَقَهُ قَانِي سَوِيلِيهِ
 جُونِ كَوَلِيٍّ كَوْرِي حَكِ سَنَدِ
 خَشْمِي بُوْدِ رَجُوسُ وَرَاوَلَانِ
 خَلْقُهُ شَوْلُ طَلُوْدِ رَلِكِ قَلْبِيَانِ
 بِي حَيَاوِي دَبِ بِي شَرُّهُ أَوْلَانِ

قَوْلُ دَرْ اَوْلَسْ كَمِي سُلْطَانِ
 اِسْتَه حَاجَتِ كَا قَلْبُهُ نِكَاهِ
 قَلْبِكُهُ اِبْرِي شَمِيهِ نَاكِيمِ بَدَمِ
 هَر اِسْتِ اَهْلِيْتَهُ شَوْقِ اَيْلَهُ دَرْشِ
 اِبْرِيْمِيهِ نَا سَكَا اَنْكُرُ دَرْ ضَرْ
 نَا اِيَا شَوْلِ دَوْسْتِي كَمِ نَا دَاوَلِ
 صَحْبَتِ كَنْدِ بُونِي مَهْمُورِ اَيْلَكِ
 كَنْدُ وَرَكْنِ خَلْقِي نِيَا رَا اَيْلَهُ
 خَوْشِ طُورِ كِيدِ رَمْدَنِ اَكْ حَرِي
 اَبِيدِ رِي طَلُوْطِ طَلُوْطِ جُونِ شَكْرِ
 رَنْدِ كَانِي سِي اَبِيدِ رِي كَانِ
 نَطْقُهُ نَا يَا اَيْلِدِ وَكِيهِ نَشَانِ

اولقاسين ملامتدن امان
 قل علم اهليله صحت هر زمان
 بل سكر خصلت قیلور انسا خوار
 کیمدن بیری اولسه اولما عیار
 بیری وار دوق دعوت اولما دیر
 اوره عرضی شیشه سن یردن یر
 کیمیکه دعوت اولما دیر
 اهل دعوت سوره طشره جیره
 بیری دای ایل وینه وارنجی
 کند وزیدن کندانق ایدنجی
 بیری دای کندیدن اولی اوشته
 او نور بار پشته زحمت سقنه
 سوزن ایشتمینه سوز سولیه
 سولیمون کندوک خوار ایلکه
 دشمن کنن حاجتک قله طلب
 یوقجهان انچه انک کیمی تعب
 ناکس اولاندن دخی اوغما مراد
 ایلک سن خوار اولمه سجده زنیاد
 عورت و اوغلا شوغبله اوغلا
 اولمایس خوار و زار و دیو
 خوشد رر عالمه بر کاز
 بر دخی پیک طعام خوشکوار

سولیمون سوزی طفری سول
 اگر سوز لیدن تحز ایلکل
 دوست دوتما خدانک دشمن
 همد ایدمه اودنمن همدن
 کیمسه ناک یوزیه اوزمه بیری
 صتمه کیم غیب اولان سن
 حقدن ایلکه هر کیم کولایر
 خلق ایلن یوقد راصلت فخر
 قولرنیده یازدم ایدنجی ایلکه
 جملک ناک رزق ویرن اول یاز
 آندن ایلکه هر به ایلر سن طلب
 هر مراده واصل ایلدن اول
 بیش کشیدن کیمیسوز زایش
 اولمایس ناکه اول بشت دیش
 اولایل کوفالیمز ملوک
 بوسوزی کلر اولان اهل سول
 خلق مالینه ایلن کیمشی کوی
 راجتیکه کیمز انک بیکوی
 سفله اولاندن مروت کلمیه
 هم دخی بدخوسعدت بولیه
 بزرگینی کدایما کدنا ولا
 سوزی بصدق و یوزی بی
 هر کیمک وچ کشته او عادی
 بولک اول عالمه بخت و دولی

24b-25a

25b-26a

26b-27a

28b-29a

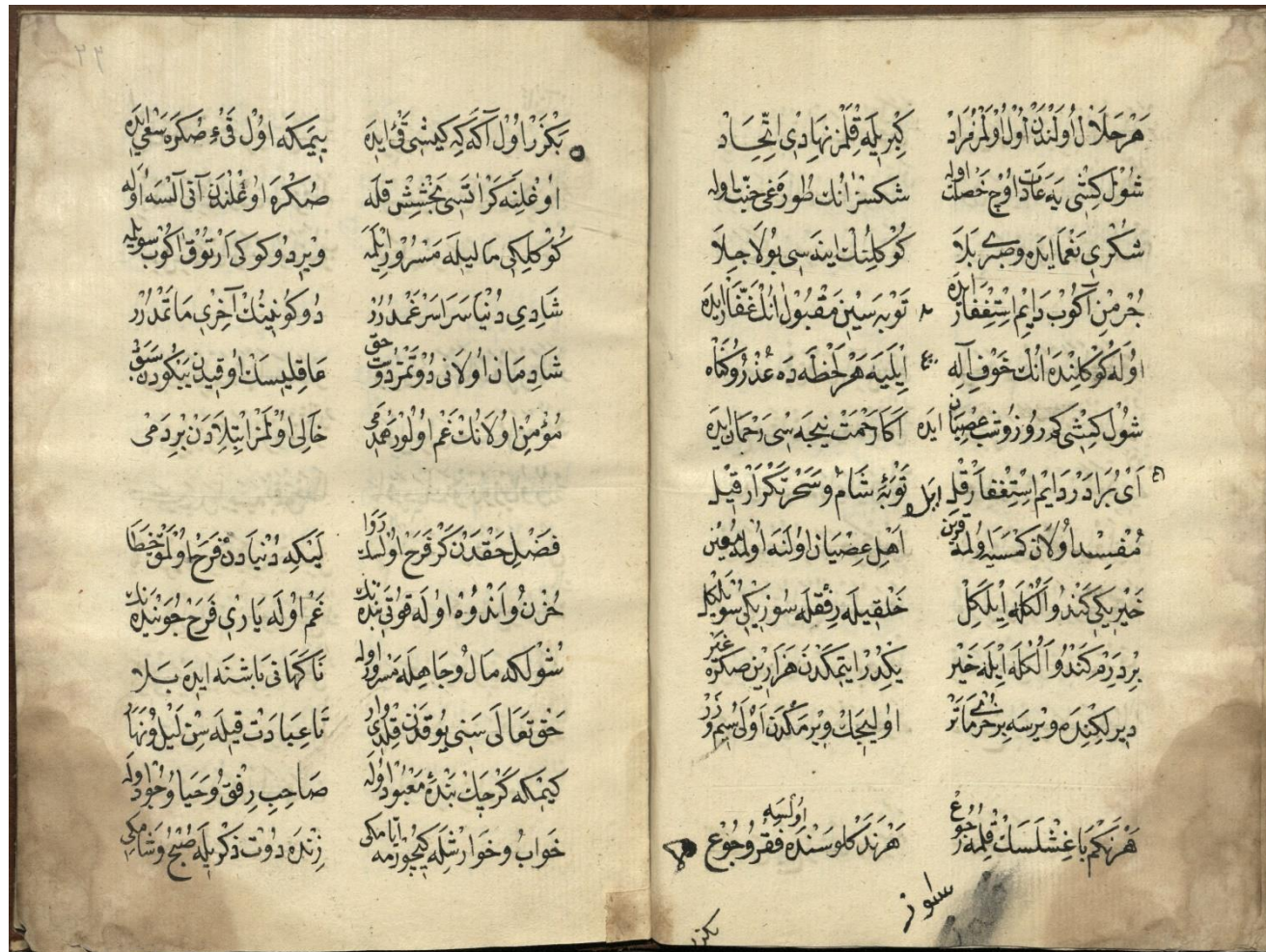
اوله احمق کي جاهل صفت
 خالقن کا دایمین جاهل در
 رتی کسی نایله دیوب دایما
 دایمادوت امر حقه کردنک
 قامه دعوی نقض کسه
 فوق دی علم علم دبی حق
 صوغه آل تا محرم اولانه صفت
 کند و که بر فردی هم از ایله
 وادایسه کرسندن ادرالک و عجز
 اهل فسقا و لادن اوج خصم اوله
 خلی انجمنک اولان خصم
 اوج نشانی اولور اولسه کیم شی
 باد حقدن اوله هم غافل صفت
 هر نه اشکیم اشکله باطل در
 لاکو اخذ ان سیدنا رتبا
 صافق اویمه سونیه هر کردنک
 هر کتی سندن افضل کله سن
 وادایسه ادرالک ال اندن سق
 هم بیک مالیه اوله یقین
 کنه و رازک کندوز و کسوله
 بی طمع بر حص اولان ای عجز
 مفسد اولما غی سوه اوله اوله
 طغری بوله و ارمه مقربا دق
 بر حص ای کوزلن امر حقی
 بی طهارت اولکم نیکامه خیر
 بنمسون دیرین سنی نار ستم
 قل طهارت طاهر اولومینه قل
 اوسوق لول دایما وقت سحر
 ایله اولکم جمع سیم و درایک
 اشکرافچ ایشی اولان کیشی خیل
 قورقه سالدن کاید اندن سوال
 اقربا سن کورسه یا بر اشکنا
 کسسه مالندلیم بر مزقاندن
 علم اهلندن فجه اولن سنی
 دایم اولم صحت اهل علوف
 قیرده حالک نولماندینه قل
 دیر مبارکدانی خیر البشر
 ان جمع ایتکم سنو کیه کید
 دیه بن انلاری ایشی خلیل
 هم کیم دیو اوله بر مکلا
 پیل کی کچوب دیه کرمجا
 سقره سندن کسسه کور زمان
 خند رو دن استه قیلور بر مراد
 قد رنجیه اول حصولیه طلب

29b-30a

30b-31a

33b-34a

قلمه آنلودن بلند اوار یکی
 آتک او و اعین و کیکل بره
 کجه او سیورمک ایلله خند
 قاپو واسندن سیرک قومه
 هر اچله قلمه دنداک خل
 قاپو ایشپ سکنده او نورم صفت
 هم خله ایچره طهارت ایلیمه
 قفتاروک دیکم کل هیمتکن
 قادریسک ویزنه قلسک طرب
 دامنکله سیکل یور اصفین
 کج واروب بازاره وکل بیتیز
 اعریکله هم سونیدن مایع
 ساقلو که مشترک او رطوبه

ارنوری کونا نلره اغوز زکی
 ادمه فقر یله فاقه ابر کونه
 دیدلر که وار دزانن صرر
 نبر عیله بالجه عیله ال یومه
 بی نوا قیلور هم ابر کور زو بال
 گر فقر دین اولنن دیر سیر مین
 هم او نور زراکی نده سونیمه
 ای مراد اولمل تو به شکر کن
 خلقک او کون حیایله ادر
 کور مین دیر سیر کرفاقه عین
 اهل سوق اولقند ایلله هم
 دودی ایلله مد رطوبت و دایع
 ساکه خصوص اوله شانک عیسر

الله

آلمه دینجیدن آتک باره سین
 مورت فقرا و لکیمپ ندکودا
 ای برادر صاحب مجید اول
 ترک دعوی اولن مجید ای اخی
 اصلن انک شهوت قلمو و دایع
 شهوت کور و رور ایسک و دایع
 کرمحر و لقا ایسک مراد
 اعتمادی کسر ایدر رس حقه
 ترک قیل اولی بی یاد ای اخی
 کرسکا اوله میسر بو مقام
 دایم اهل معرفتله صحبت ایت

قومه اوده هم او عیال خاندن
 بونلری کور کور کورن نور اول
 وار ایسه کوریدک اهل اید
 معنی فقر یل هم ایسای اخی
 بلکه بالکلیه قلمو انتفاع
 اولاسین فقر یل ایدر مراد
 ماسوای حقه قلمو اعتماد
 ایره فقر یل مراد مطلقه
 هم جعفر ندن لباس فایز
 صاحب مجید اولاسن السلا
 اهل عرفانه همیشه خدمت

35b-36a

36b-37a

38b-39a

